ČASOPIS ČS. HOUBAŘŮ

Mykologický sborník

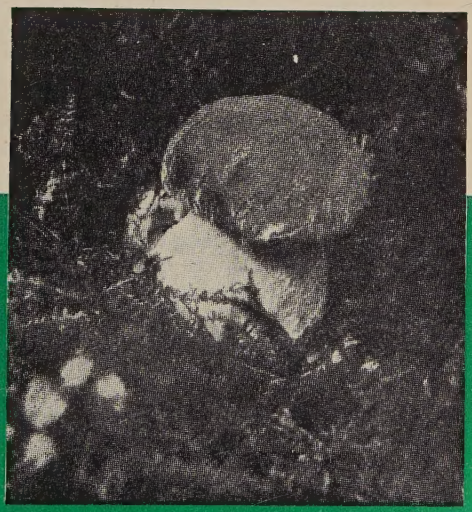

NSP
RA

ROČNÍK XXXVI. • V PRAZE V ČERVENCI 1959 • ČÍSLO 1.–4.

Obsah č. 1—4.

a) **Články ze systematické a všeobecné mykologie.**

Od str. 1 do str. 13. Igor Fábry: Ako určiť rod lúpenatej huby?

b) **Výzkum a pozorování hub rostoucích v ČSR.**

Od str. 13 do str. 18. Fr. Probošt: Houbová formace modřínu. Dr. F. Smotlacha: Hřib (klouzek) kožešník, strakoš (písečník), kačenka. Dr. F. Smotlacha: Závojenka májová, hlohová čili hloženka. Dr. K. Rudolf: Ke smržím.

c) **Houby a jejich využití.**

Od str. 18 do str. 28. Ing. Miroslav Smotlacha: Houby v potravinářské výrobě a v obchodě. Josef Chmelíček: Kodexové houby. Str. 22. Josef Chmelíček: Nejchutnější houbové jídlo.

d) **Houby škodlivé a jedovaté.**

Od str. 28 do str. 40. K smrtelným otravám muchomůrkou zelenou v r. 1957. Josef Chmelíček: Roztřídění a výpočet jedovatých hub. Str. 35. Josef Perútka: Otravy houbami v Gottwaldovském kraji. Str. 38. Josef Chmelíček: Může se špička zaměnit za jedovaté houby? Josef Chmelíček: Otrava muchomůrkou červenou.

e) **Různé.**

Od str. 40 do str. 58. Jaroslav Tušla: Názorné pomůcky k učivu o houbách na osmiletých středních školách. MUDr. Jiří Janovský: Propagace hub na škole. Dr. Ladislav Hanuš: Příspěvek k otázkám z lidového houbařského názvosloví. Str. 43. Jaro Miškovský: O základech pojmenování hub a jejich širší užitkovosti. Str. 44. Václav Paráček: Zpráva o růstu hub na Hradecku v r. 1958. Str. 47. Dr. Robert Vávra: Houbařská sezóna 1958. Oldřich Nováček: Můj sběr v r. 1958. Růžena Vtelenská: Houby v Drážďanech. V. Kedyk: Mykologie v SSSR. Pilát - Ušák: Naše houby II. Vlastimil Kedyk: Výzkum mykorrhizy prof. Tadeuszem Dominikem (Polsko). Str. 52. Dr. J. Janovský: Do lesa se vzpomínkou na prof. Smotlachu. Josef Růžička: Sbíráte bedly? Ant. Oktábec: 40 let „Mykologického sborníku", Časopisu Čs. houbařů. Str. 54.

f) **Spolkové zprávy.**

Od str. 58 do str. 64. Nakladatel B. Kočí vzpomíná. Dr. Miloš J. Pulec: Houbaři u Zlaté husy. Václav Paráček: Stálá výstava hub Mykologického klubu v r. 1958. Z ústřední poradny: duben—květen 1959.

Содержание № 1—4.

a) **Систематика и общая микология.**

Игорь Фабри: Как определять пластинчатые грибы. (Продолжение.)

b) **Исследование и изучения грибов, произрастающих в ЧСР.**

Фр. Пробошт: Произрастание грибов под лиственницей. — Др. Ф. Смотлаха: Моховик желтобурый. — Др. Ф. Смотлаха: Гриб Энтолома маяле Фр. 1821.

Foto na první straně obálky: Hřib obecný — Boletus edulis Fr. subsp. reticulatus (Schaeff.) — dubák. — Archiv. MSb.

ODBORNÝ LIST ČS. MYKOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI V PRAZE
ACTA SOCIETATIS MYCOLOGICAE ČECHOSLOVENICAE
Redigují: RNDr Jiří Hlaváček (vedoucí redaktor), RNDr Miroslav Pulchart, Vlastimil Kedyk, Ing. Miroslav Smotlacha a Dr Robert Vávra

a) Články ze systematické a všeobecné mykologie.

Igor Fábry:

Ako určiť rod lúpenatej huby?

Игорь Фабри: **Как определять группу пластинчатого гриба?**
Igor Fabry: **How to identificate the gill-bearing fungi**

(Pokračovanie)

III. Ružovo-výtrusné.

Treťou a najmenšou skupinou sú huby ružovo-výtrusné. Z málo rodov sem patriacich snáď žiadon nepočíta viac než 30—40 druhov, ale sú i rody s 1—2 druhmi. Len veľmi málo druhov je jedlých, naproti tomu je mnoho jedovatých alebo aspoň podozrivých. Lamely — až na malé výnimky — majú v mladosti všetky druhy biele, neskôr v dospelosti ružové-mäsové. Prach skutočne čiste ružový má však len málo rodov, poťažne druhov. Najčastejšie je to prach barvy surového mäsa, lososovej, ružový s rôzne silným žltým event. hnedým tónom (najmä u rodu Volvaria a Pluteus), ktorý však bezpečne možno rozoznať od prachu hnedovýtrusných. Poznamenať treba však, že barvu prachu kontrolujeme ihneď po vypršaní spór na papier, lebo prach po čase stmavne a najmä u väčšiny ružovovýtrusných zhnedne. Najbledší ružový prach majú druhy Rhodopaxillus. Výtrusy sú prirodzene o veľa svetlejšie než prach, ba Rhodopaxillus a Clitopilus majú spóry takmer bezbarevné. Dobre si zapamätať, že žiadna ružovo-výtrusná huba nemá na nohe prsteň. Výnimkou je rod Annularia, druhy tohto rodu však u nás nerastú.

Do tejto skupiny patria rody Volvaria, Pluteus, Clitopilus, Clitopilopsis, Octojuga, Rhodopaxillus (Rhodocybe), Rhodotus, Claudopus, Eccilia, Leptonia, Nolanea a Entoloma, ktoré sú charakterisované týmito znakmi.

Volvaria Fr. Malý, 12—13 druhov počítajúci, veľmi dobre ohraničený rod. Huby malé a stredne veľké, rastú jednotlive eventuelne v húfoch, len zriedka na dreve. Barevný pigment chudobný: biely a šedý. Lúpene vždy široké a volné, trama inversná. Treň distinktný, tj. od klobúka lahko oddeliteľný. Na spodu nohy biela alebo barevná volná pošva. Pošvu nemá žiadon iný rod v tejto skupine, preto Volvaria je lahko poznateľným rodom. Výtrusy sú hladké, eliptické. Aspoň cheilocystidy vždy prítomné.

Pluteus Fr. Väčší a dobre ohraničený rod. Až na malé výnimky drevné huby rôznej veľkosti, rastúce jednotlive, výnimečne v trsoch. Klobúk nebýva nikdy hygrofanný. Lamely, ich trama, treň, ako u rodu Volvaria, ale bez pošvy, čím sa najistejšie rozoznáva od tohto rodu. Výtrusy sú hladké a gulaté alebo vajčité najmä u väčších druhov. Sú

najviac ak 8 μ dlhé. Cystidy sú vždy prítomné, u niektorých druhov, — najmä väčších — charakteristické, háčkami ukončené.

Treba poznamenať, že inversnou tramou lamel, typický volnými lamelmi (Volvaria i pošvou) sa tieto dva rody líšia od všetkých nasledujúcich rodov tejto skupiny. Tiež hladké, vajčité-eliptické výtrusy okrem týchto dvoch rodov má iba nasledujúci rod.

Clitopilopsis Maire. 3—4 vzácne druhy počítajúci bezvýznamný rod. Drobné húbky rastúce na zemi s lúpeňmi sbiehavými, tramou pravidelnou a výtrusmi eliptickými, hladkými.

Clitopilus Fr. má len jeden dobrý, rozšírený a lahko poznateľný druh. Je to huba mäsitá s klobúkom belavým, hladkým (klobúk na hmat ako glasé rukavičky), nehygrofanným s úzkymi a oblukovite sbiehavými lúpeňmi. Noha plná, krátka v klobúk rozšírená. Výtrusy vretenovité s podlhovastými brázdami (potrebné je silné zväčšenie). Prach pleťove ružový.

Octojuga Fayod. Malý, 4—5 druhov počítajúci bezvýznamný rod. Drobné húbky s bielym lopatkovitým-vejarovitým klobúkom, ktorý sedí na veľmi krátkej postrannej nohe alebo je chrbtom prirastený k substrátu. Makroskopický vyzerajú ako drobné Crepidotus (hnedý prach) alebo Pleurotus (biely prach), ale prach majú slabo ružový a výtrusy eliptické s brázdami ako Clitopilus.

Rhodopaxillus Maire. Malý rod vzniklý preradením niekoľko druhov z rodov Tricholoma a Clitocybe, ktorých prach je žlto-hnedova svetle ružový. Trama lúpeňov pravidelná. Lúpene pripnuté alebo zúbkom vykrojené (druhy z rodu Tricholoma) alebo sbiehavé (druhy z rodu Clitocybe). Výtrusy sú takmer bezbarevné, vajčité-eliptické, veľmi jemne bradavčité (potrebné je silné zväčšenie). Sú bez cystíd. 2—3 malé druhy s cystídami sú radené do rodu Rhodocybe.

Rhodotus Maire. Patrí sem jedon druh rastúci na dreve. Lúpene sú vykrojené zv. s kolárkom. Trama lúpeňov bilaterálna (z ružovovýtrusných len u tohoto rodu). Pre exentrický treň a pretože výtrusy má skoro bezbarvé, bol predtým najviac do rodu Pleurotus kladený, s ktorým lahko môže byť zamenený. Výtrusy sú gulaté, bradavčité, prach krémove ružový.

Nasledujúcich 5 rodov niektorí autori spojujú v jeden rod pod menom Rhodophyllus Quel. Pretože však možno ích dosť dobre ohraničiť, z praktického hladiska táto fúzia neni žiaduca. Spoločnými znakmi sú hladké ale hranaté výtrusy, pravidelná trama lúpeňov a nevylomiteľnost nohy z klobúka.

Claudopus Smith. Patrí sem 4—5 drobných druhov, ktoré makroskopický sú totožné s beznohými drobnými druhmi rodu Pleuro-

tus, s rodom Crepidotus a Octojuga a preto najjistejšie možno ich rozoznať hranatými výtrusmi. Cystídy nie sú.

Eccilia Fr. Zväčša na zemi jednotlive rastúce drobné huby. Klobúk tenký až blanitý, vyhĺbený, v mladosti podvinutý so sbiehavými lúpeňmi. Podobajú sa malým Clitocybám a Omphaliám, od ktorých sa líšia ružovým prachom a hranatými výtrusmi. Cystíd neni.

Leptonia Fr. Väčší rod. Drobné húbky, rastúce vždy mimo les, na lúkach, zriedka na dreve. Klobúk tenký v mladosti podvinutý, v strede pupkovite vmačklý. Lúpene v mladosti biele alebo modravé, nesbiehavé, najviac ak slabo zúbkom sbiehavé. Treň chrupavkovitý, zv. lámavý a na báze plstnatý. Hranaté výtrusy v obrysu sú eliptické, len výnimečne gulaté. Cystídy nie sú.

Nolanea Fr. Malé pozemné krehké huby, rastúce jednotlive. Klobúk kuželovitý-zvoncovitý (nikdy vmačklý alebo nálevkovitý), vždy hygrofanný, okraj nikdy neni podvinutý. Barevný pigment jednotvárny (biely, šedý, hnedý). Lamely nesbiehavé zv. volné. Treň rúrkovitý, chrupavkovitý, tenký, zv. dlouhý. Jednotlivé druhy sú navzájom veľmi podobné a preto mikroskopické znaky sú dôležité. Cystídy sú len u niekoľkých druhov. Dôležitý rod, lebo je v ňom mnoho jedovatých druhov. Jedlých neni.

Entoloma Fr. Menší, ale tiež dôležitý rod s viacerými veľmi jedovatými druhmi. Blízky predošlému, ale sú to huby masitejšie, väčšie. Rastú len na zemi jednotlive. Klobúk majú v mladosti podvinutý. Lúpene nesbiehavé, zväčša zúbkom vykrojené. Noha silná, plná, len neskôr eventuelne dutá. Cystídy len u 1—2 druhov.

* * *

I u tejto skupiny uvádzam najmä makroskopické znaky rodov, ktorými sa tieto líšia a u ktorých by mohlo prísť k zámene.

1. Pluteus (väčšie druhy): Rast na dreve, lúpene volné, cystídy sú vždy, prach lososový.
   Rhodopaxillus: Rast na zemi, lúpene zúbkom vykrojené alebo i sbiehavé, bez cystíd, prach veľmi svetle ružový prípadne so žltavým tónom.
2. Pluteus (malé druhy): Okrem bezpečných mikroskopických znakov (trama, cystídy, spóry), klobúk nehygrofanný, treň lahko vylomiteľný, rasť na dreve.
   Leptonia a Nolanea: Klobúk má Leptonia zväčša, Nolanea vždy hygrofanný, treň od klobúka neni oddeliteľný a rast na zemi.
3. Eccilia, a to druhy, ktorých lúpene sú len slabo sbiehavé sa lahko môžu zameniť s

   Leptoniou a tu ostáva len pupkovite vmačklý klobúk a plstnatý spodok nohy ako znak Leptonií, čo u Eccilií neni.

4. Leptonia: Klobúk v mladosti podvinutý, stred pupkovite vmačklý. Nolanea: Klobúk neni nikdy podvinutý ani vmačklý, ale vždy je kuželovitý-zvoncovitý.
5. Nolanea: Klobúk tenký, skoro blanitý, zvoncovitý, okraj nepodvinutý, treň rúrkovitý a chrupavkovitý.

   Entoloma: Klobúk masitejší, sklenutý, event. s hrbom, v mladosti podvinutý, treň nie je chrupavkovitý, je plný len neskôr v starobe ± dutý.
6. Entoloma: Prach mäsový-lososový, pomerne dosť tmavý.

   Rhodopaxillus (druhy z rodu Tricholoma): Prach žltavo-ružový, veľmi svetlý. Inak bezpečným rozoznavacim znakom sú spóry.

IV. Bielo-výtrusné.

Poslednou a najväčšou skupinou sú lúpenaté huby s prachom bielym. Tento prach je biely ako sneh alebo krieda, ako múka, zriedkavšie ako kosť. Výtrusy, ktoré sú v prášku biele, pod mikroskopom sú bezbarevné. Niektoré rody sem počítané majú však ojedinele alebo i mnoho druhov, ktoré majú prach smotanovej, žltkastej, žltej (ako žĺtko), okrovej zelenkastej ba i svetle fialovej barvy. Tieto rody sú však inými znakmi tak dobre charakterizované, že netreba mať obavu, žeby ích snáď bolo možné spliecť s rodmi napr. s prachom hnedým. Nikto nebude mať napr. plávku alebo rydzik s okrovým prachom za šupinovku alebo vláknicu, i keďby mali prach rovnaký. Niže pri jednotlivých rodoch poznamenávam, ak majú druhy s iným prachom než bielym.

Do skupiny bielo-výtrusných radíme tieto rody: Hygrocybe, Camarophyllus, Limacium, Russula, Lactarius, Schizophyllum, Lentinus, Pleurotus (Panus), Nyctalis, Marasmius, Collybia, Mycena, Delicatula, Omphalia, Clitocybe (Lepista, Leucopaxillus), Laccaria, Tricholoma, Melanoleuca, Cortinellus, Armillaria, Catathelazma, Mucidula, Leucocoprinus, Cystoderma, Lepiota, Limacella, Amanita, Amanitopsis a Lepidella.

Prvé tri rody boli predtým spojené v jedon rod pod menom Hyrophorus Fr. Najprv bol úplne oddelený r. Limacium, neskôr zbytok rozštiepený na rod Hygrocybe a Camaraphyllus. U mnohých autorov však ostáva a Hygrocybe a Camarophyllus sú najviac ak podrodmi. Spoločným znakom sú: bezbarevné, hladké, eliptické-vajčité výtrusy a nedostatok cystíd.

Hygrocybe Fr. Menší rod. Rast vždy jednotlive na lúkach, mimo les. Sú to menšie huby zväčša s hrbatým klobúkom živých bariev (žltá, oranžová, červená), za vlhka slizkým-lepkavým, za sucha lesklým. Dužina je veľmi šťavnatá. Lúpene sú tlsté a riedke, volné alebo

pripnuté, len výnimečne slabo sbiehavé s tramou pravidelnou. U niekoľkých málo druhov sú cheilocystidy.

Camarophyllus Fr. Rast na zemi jednotlive na lúkach i v lesoch. Malé i väčšie, biele, svetle až tmavo šedé a hnedé huby. Klobúk neslizký (sú výnimky), dužina nie je šťavnatá, lúpene sú tiež tlsté a riedke, zväčša sbiehavé s tramou nepravidelnou, zriedka bilaterálnou.

Pretože tieto dva rody nemožno presne oddeliť, lebo v prvom sú tiež šedé event. hnedé druhy s lamelmi i keď len slabo sbiehavými, v druhom opäť 2—3 druhy plavé až oranžové, viac druhov slizkých s lupeňmi nesbiehavými, pri určovaní bezpodmienečne treba skúmať oba rody.

Limacium Fr. Pozemné, jesenné, lesné huby, menšie alebo strednej veľkosti. Klobúk mäsitý, vždy hladký, v mladosti podvinutý, za vlhka veľmi slizký. Lúpene, ako u predošlých dvoch rodov, riedke, tlsté, vždy sbiehavé (u niekoľkých druhov len slabo) s tramou bilaterálnou. Treň pod klobúkem vždy zrnitý s rychle miznúcim slabým prsteňom. Bez cystíd. Tymito znakmi veľmi dobre ohraničený rod.

Russula Pers. Veľký (nad 100 druhov) a dôležitý rod. Huby lesné, pozemné, jednotlive rastúce (nikdy v trsoch), malé až veľké, všetkých možných bariev, od bielej až po čiernu. Absolutne spolahlivým znakom je porovitá, zrnitá (ako jablko) nevláknitá dužina, akú zo všetkých lúpenatých húb má iba tento a nasledujúci rod Lactarius. Keď špicom noža vyrypneme kúsok dužiny, po vláknitosti niet ani stopy, práve tak, ako keď to isté spravíme s jablkom. Priečnym rezom od klobúka oddelenú nohu ktorejkoľvek lúpenatej huby môžeme rukou „rozpárať" vo vlákna, keďže je vláknitá, nemôžeme však toto učiniť u žiadnej Russuly alebo Lactarii. Ako lahko a bezpečne zistíme že ide o Russulu, tak ťažko zistíme druh, až na niekoľko lahko zistiteľných, zväčša jednobarevných druhov. Tu sa bez mikroskopu ťažko obídeme (ornamentika spór, pokožka klobúka atď.). Tiež veľmi dôležitým je pri určovaní druhov barva výtrusného prachu, lebo je tu mnoho druhov ktoré majú prach nie biely, ale krémový, okrový, ako maslo alebo ako žltko vajca.

Lactarius Fr. Tiež veľký a dôležitý rod, ktorý sa od rodu Russula líši tým, že klobúk neni nikdy hrbatý a huba pri poranení roní biele alebo barevné, stále alebo barvu meniace, sladké, trpké alebo pálčivé mlieko, takže ani tento rod nie je možné iným zameniť. Tu i druhy sa určujú lahšie. Rod má tiež viac druhov s prachom žltým, poťažne okrovým.

Schizophyllum Fr. Sem patrí jedon drevný druh všade rozšírený a bezpečne zistiteľný. Sú to húbky na živom alebo mrtvom dreve v húfoch rastúce s klobúkom belavým-šedavým, silne plstna-

tým, mušlovitým, bokom prirastlý, konsistencie kožovitej. Najcharakteristickejším znakom však je, že šedavé lúpene sú pozdlž rozštiepené vo dve lamely, ktoré sú podvinuté a pokryté chlpkami, čo u žiadnej inej huby neni.

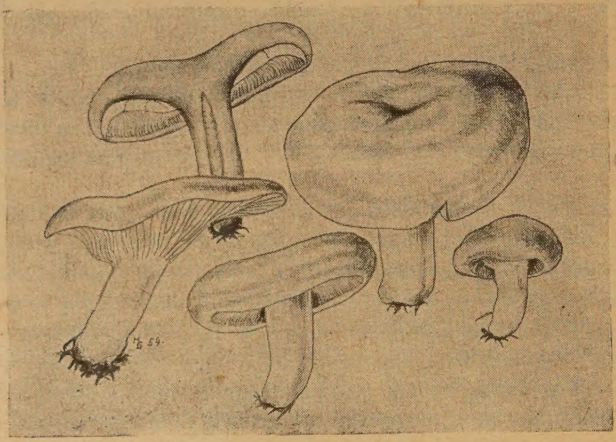

Obr. 1. *Ryzec obecný* — Lactarius deliciosus (L.) Fr. — Podle plodnic, nalezených v červenci 1954 ve Špindlerově Mlýně (směr k Sv. Petru), kreslil ing. Miroslav Smotlacha. Jedlý, výtečný! Nejlépe chutná v octě. Zmenšeno.

Lentinus Fr. Malý rod. Malé a stredne veľké huby konsistencie tuhej až kožovitej, rastúce výlučne na dreve. Najcharakteristickejším znakom sú zubaté lamely, zväčša sbiehavé. Klobúk sklenutý-nálevkovitý, lopatkovitý alebo vejárovitý, biely, krémový, okrový alebo hnedý. Treň len výnimečne centrálny, zv. exentrický, zakrpatelý alebo úplne chýba. Cystidy zriedka. Výtrusy hladké, výnimečne bradavčité. gulatej, eliptickej, skoro až valcovitej formy. Rastom na dreve, konsistenciou a zubatými lúpeňmi veľmi dobre ohraničený rod. Druhy zväčša silne a príjemne voňajú.

Pleurotus Fr. Väčší rod. Malé až veľké huby rastúce zväčša na dreve, ale i na zemi, prípadne inom substráte. Klobúk rôznej formy, často mušlovitý, lopatkovitý, pružný, tuhý, až skoro kožovitý (najmä u druhov počítaných predtým do rodu Panus Fr.). Treň nie je centrálny, ale exentrický, zv. postranný, zakrpatelý, alebo plodnice sú bez nohy prirastené k substrátu ako Crepidotus. Cystidy sú u niekoľkých druhov. Výtrusy ako u predošlého rodu. Veľkosť spór je rôzna (od 3 až do 15 μ dlhé). Niekoľko málo druhov má prach žltkastý, plavý i svetle lilavý. Druhy bez nohy sa určujú ľahko, lebo

od Crepidotus a Claudopus ích rozoznáme bielym prachom. Horšie je to s druhmi, ktoré majú len slabo exentrický treň a ± normálny klobúk (nie mušlovitý alebo lopatkovitý). Tieto lahko spletieme s rodmi Tricholoma alebo Clitocybe.

Nyctalis Fr. Patria sem dva druhy rastúce na iných hubách (Russula a Lactarius). Sú to drobné húbky, ktorých lamely sú často sterilne alebo nevyvinuté. Na pokožke klobúka alebo trame lamel sa tvoria chlamydospóry hnedavej barvy, hladké alebo ostnaté. Basidiospóry, ak sa tvoria, sú bezbarevné, vajčité. Tento rod nemožno iným zameniť.

Marasmius Fr. Na zemi, dreve, listoch, stebloch, tráve rastúce drobné a malé, tenké a pružné húbky. Charakteristikum tohoto, do 50 druhov počítajúceho rodu je, že sem patriace húbky nehnijú, ale soschnú a za vlhka opäť ožijú. Sú barvy bielej, krémovej okrovej až hnedej, hnedošedej. Lúpene nesbiehavé. Noha veľmi pružná, chrupavkovitá, nevylomiteľná, na spodu zväčša tmavšia, niekedy až čierna. Výtrusy hladké, eliptické, ale na jednom konci vždy zašpicatelé, prípadne i trocha zahnuté. Uvedenými znakmi dosť dobre charakterizovaný rod, najviac ak s nasledujúcim rodom Collybia zameniteľný. Rod Xeromphalina K. et M. s 2—3 druhmi má konsistenciu ako Marasmius, ale sbiehavé lamely a ďalší, pod menom Crinipelis Pat. oddelený druh má inú anatomickú stavbu.

Collybia Fr. Drobné, až stredne veľké huby, rastúce na dreve i zemi, niekoľko málo druhov na listoch, šiškách a iných hubách. Klobúk neskôr zväčša plochý, v mladosti podvinutý, neryhovaný, slabo a mäkko mäsitý, barevný pigment ako u Marasmius. Lúpene nesbiehavé, zriedka zúbkom sbiehavé. Noha nevylomiteľná, chrupavkovitá, často koreňujúca a s okolím spojená. Cystídy len u niekoľkých druhov. Výtrusy hladké (u 2—3 druhov jemne bradavkovité), gulatéeliptické a na jednom konci často zašpicatelé. U niekoľkých málo druhov prach žltkastý, až svetle okrový. Okrem všade rozšírených a preto dobre známych druhov, robí tento rod ťažkosti, lebo sú prechody k rodom Marasmius, Tricholoma, Melanoleuca ba i Clitocybe a Mycena.

Mycena Fr. Drobné i malé húbky (najviac 3—4 cm) rastúce na rôznych substrátoch jednotlive, v húfoch i trsoch. Klobúk kuželovitý-zvoncovitý (nikdy nálevkovitý), nepodvinutý, zväčša ryhovaný, veľmi slabo mäsitý, zväčša blanitý. Lúpene len výnimečne slabo sbiehavé (prechod k rodu Omphalia), trama pravidelná i nepravidelná. Treň chrupavkovitý, tenký, rúrkovitý, zv. dlhý a na báze chlpatý. U niekoľkých druhov roní mlieko. Cystidy vždy prítomné. Sú rôzne a sú dôležitým systematickým znakom. Spóry hladké (2—3 druhy majú bradavkovité), zv. eliptické, ale i gulaté. I keď dobre ohraničený, ale

veľmi veľký (do 170 druhov počítajúci) a preto dosť ťažko zvládnuteľný rod.

Delicatula Fayod. Bezvýznamný, 6—8 druhov počítajúci rod oddelený od r. Omphalia. Patria sem drobné (do ¾ cm), biele húbky, rastúce na bylinách so sbiehajúcimi, veľmi riedkymi a zakrpatelými lamelmi s centrálnou stopkou. Spóry vajčito eliptické.

Omphalia Fr. Drobné a malé (do 4 cm), dosť zriedkavé, vždy jednotlive na zemi, ale i dreve rastúce húbky. Klobúk zväčša nálevkovitý, vždy hygrofanný. Lúpene riedke a silne sbiehavé (sú i slabo sbiehavé) s nohou rúrkovitou, chrupavkovitou a zväčša krátkou. Sú však prechody najmä k rodu Mycena (dlhý treň a slabo sbiehavé lúpene) a Clitocybe (husté lúpene). Cystídy má len niekoľko druhov. Výtrusy sú hladké, výnimečne s bradavkami, zväčša eliptické, rôzne veľké. Pre vzácnosť sem patriacich druhov, prechodmi k Mycene a Clitocybe veľmi neustálený a skoro možno povedať neopodstatnený, pôvodne síce veľký rod (až do 100 druhov), z ktorého však stále ubúda, takže niektorí autori dnes radia sem už len niekoľko typických druhov. Ostatok preradili do rodu Mycena a hlavne Clitocybe, prípadne iných nových rodov.

Clitocybe Fr. Z bielovýtrusných po Mycene najväčší rod. Patria sem malé i veľké huby, rastúce na zemi jednotlive alebo v húfoch (v trsoch len výnimečne). Klobúk rôzneho tvaru, najviac však nálevkovitý. Lúpene zväčša husté, úzke a sbiehavé. Sú bez cystíd. Spóry sú eliptické alebo gulaté, hladké, malé, nad 8 μ len celkom výnimečne. Druhy s bradavčitými výtrusmi sú novšie preraďované do rodu Lepista W. G. a druhy s výtrusmi amyloidnymi do rodu Leucopaxillus Bours. Prach u niekoľkých málo druhov je žltkastý až slabo okrový. Väčšie druhy so zreteľne sbiehajúcimi lamelmi sú lahko určiteľné, malé však sa lahko zamenia s Omphaliou a druhy s lamelmi nezreteľne sbiehajúcimi a klobúkom nie nálevkovitým lahko zameníme s Collybiou, Tricholomou alebo Melanoleucou.

Laccaria B. et Br. Patria sem 3—4 druhy (z ních 2 všeobecne známe a rozšírené) preradené z rodu Clitocybe s gulatými a silne ostnatými bezbarevnými spórami. Klobúk, lamely, ktoré sú slabo sbiehavé a riedke, ako i noha, sú rovnakej barvy a to fialovej, alebo mäsovo-ružovej. Tento rod i druhy lahko určíme.

Tricholoma Fr. 70—80 druhov počítajúci, dôležitý rod s viacerými jedovatými, ale i s dobrými, jedlými druhmi. Patria sem huby rôznej veľkosti, výlučne na zemi jednotlive, v húfoch, v niekoľkých prípadoch i trsnate rastúce. Klobúk sklenutý, event. plochý (nikdy nálevkovitý), vždy nehygrofanny, značne mäsitý, vo všetkých obvyklých barvách. Lúpene, až na malé výnimky, sú zúbkom vykrojené,

poťažne zúbkom sbiehavé, bez cystíd. Treň silný, nevylomiteľný bez poškodenia klobúka, plný, len v starobe môže byť trocha dutý. Spory hladké, eliptické, prípadne až vajčito gulaté, snáď zo všetkých lúpenatých húb najmenšie ($2\frac{1}{2}$—4 μ), 6—7 μ len výnimečne presahujúce.

Melanoleuca Pat. Od Tricholomy oddelený menší rod. Sú to pozemné menšie, ale i veľké huby s klobúkom ako Tricholoma, ale hygrofannym a nie tak kompaktným, v rôznych odtieňoch barvy okrovej, hnedej a šedej, prípadne bielej. Lúpene ako u Tricholoma, ale takmer vždy s cystidami, ktoré sú dobrým rozlišovacím znakom. Prach u viacerých druhov je krémový až okrový. Spóry bezbarevné, zväčša bradavkovité, značne väčšie ako u Tricholoma. Tento rod najlahšie môžeme zameniť s Collybiou alebo Tricholomou, ale mikroskop nám pomôže. O mnoho ťažšie je potom správne určiť druh.

Lyophyllum (Karst.) Sing. Skupinu Collybia, Mycena, Omphalia, Clitocybe, Tricholoma a Melanoleuca považujem z pomedzi lúpenatých húb za najobťažnejšiu, lebo tu je najviac prechodov z jedneho rodu do druhého. Tak na pr. Myceny so slabo sbiehajúcimi lamelmi tvoria prechod do rodu Omphalia. Väčšie druhy Omphalia prechádzajú do rodu Clitocybe a menšie Clitocybe s riedkymi lamelmi sa miešajú s rodom Omphalia. Konečne Clitocybe s nepatrne sbiehajúcimi alebo vôbec nesbiehajúcimi lamelmi sa často pričleňujú k rodu Tricholoma, Melanoleuca alebo Collybia. Niektorí autori týmto ťažkostiam chcú odpomôcť tým, že netypické druhy rodov Tricholoma, Melanoleuca, Clitocybe i Collybia preraďujú do rodu Lyophyllum.

Cortinellus (Roze) Pat. Má jedon druh. Habitus úplne ako Phlegmacium, ale s bezbarevnými výtrusmi. Charakteristická je ešte veľká hluza na spodu nohy. Prach môže byť slabo nažltlý. Druh tento bol predtým radený medzi pavučince.

Armillaria Fr. Malý, lahko určiteľný rod. Stredne veľké huby rastúce zväčša na dreve v trsoch. Klobúk vyklenutý, neryhovaný. Lúpene slabo sbiehavé, trama pravidelná. Na nohe blanitý, dosť útly, ale vždy zreteľný prsteň. Bez cystíd.

Catathelazma H. Lovej. Patrí sem jedon druh predtým do rodu Armillaria radený. Rastie jednotlive s nohou do zeme hlboko ponorenou. Klobúk pevný, veľký, veľmi silne podvinutý, hnedavý. Trama lupeňov bilaterálna. Treň nesie dvojitý blanitý prsteň. Spory eliptické, hladké a veľké. Lahko poznateľná huba.

Mucidula Pat. Rod tiež s jedným druhom, i teraz do rôznych rodov kladený. Ide o lahko určiteľnú hubu, ktorá rastie vždy na dreve, zväčša v trsoch. Klobúk má hladký, biely, zriedka hnedavý alebo šedavý, za vlhka veľmi slizký, lepkavý (dôležitý znak). Lúpene veľmi

riedke s veľkými cystidami. Spóry tiež veľké, gulaté, hladké. Noha s blanitým prsteňom.

Leucocoprinus Pat. Malý a lahko určiteľný rod pre toho, kto pozná rod Coprinus Fr. z tmavovýtrusných. Patria sem huby, ktoré sa vo všetkom srovnávajú s hnojníkmi, ale lúpene majú trvale biele, taktiež prach biely a spóry bezbarevné, vajčité a hladké. Sú to teda veľmi útle hnojníky s prsteňom a bielym prachom. Rastú jednotlive zväčša v skleníkoch a pareništiach. Sú kladené i do rodu Lepiota.

Cystoderma Fayod. Niekoľko málo druhov počítajúci, dobre charakterizovaný rod. Druhy boli predtým do rodu Lepiota kladené. Rastú len na zemi jednotlive. Sú to malé húbky s klobúkem vždy zrnitým, neryhovaným, zväčša plochým. Noha s blanitým prsteňom, bez poškodenia klobúka nevylomiteľná. Lúpene pripnuté. Cystíd niet. Výtrusy drobné, hladké, vajčité.

Lepiota Fr. Veľký, dôležitý a dobre ohraničený rod s niekoľkými jedlými i jedovatými druhmi. Plodnice rastú na zemi a len jednotlive (nikdy v trsoch). Sú medzi druhmi sem patriacimi, od drobných až po obrovské, zastúpené všetky dimenzie. Klobúk neslizký, nikdy rýhovaný, zväčša šupinatý niekoľko druhov má však klobúk hladký. Prevláda barva biela. Konsistencia mäsitá, ale vždy mäkká a lahká. Lúpene vždy volné a široké, trama pravidelná. Treň je lahko vylomiteľný a nesie ± trvalý, blanitý, posunuteľný alebo neposunuteľný, prípadne vločkatý prsteň. Niekoľko málo druhov má prach so žltým

Obr. 2. *Lepiota acutesquamosa* (Weinm.) — bedla ostrošupinná — Gill. — Nalezl 10. 10. 1950 ve Stromovce a nakreslil Jan Spálený. Méně hojná. Hojnější je var. *furcata* Kühner — bedla ostrošupinná viditelná.

až okrovým alebo ružovým tónom. Výtrusy zväčša eliptické i vretenité. Cystídy zväčša len na ostrí lamel.

L i m a c e l l a Earle. V celku bezvýznamný rod, lebo sem patriacich niekoľko druhov sa vyskytuje zriedkavo. Klobúk je hladký, neryhovaný za vlhka slizký. Lúpene tiež volné, ale trama bilaterálna. Prsteň na nohe je blanitý, ale i pavučinatý, ktorý často rychle mizne Výtrusy zv. malé a vždy gulaté alebo vajčito-gulaté. Pri určovaní treba prihliadať i na Lepioty s hladkým klobúkom.

A m a n i t a Pers. Neveľký, veľmi dobre ohraničený a veľmi dôležitý rod, lebo popri 3—4 dobre jedlých druhov sem patria naše najjedovatejšie huby. Muchotrávky rastú len na zemi, jednotlive (nikdy

Obr. 3. *Muchomůrka hnědá či královská* — Amanita regalis (Fr.) je subsp. muchomůrky červené — Amanita muscaria (L.) Quél. Jedovatá. Nalezl a foto A. Hollegcha — Čáslav. Zmenšeno.

v trsoch) v lese. Sú to stredne veľké i veľké huby. Klobúk môže mať ktorú-koľvek u húb obvyklú barvu okrem modrej a fialovej a zväčša nesie bradavky alebo kusy z velum generale. Tieto však dážď lahko smyje a vtedy je klobúk lysý. Lúpene sú vždy volné a široké s tramou bilaterálnou. Noha je lahko vylomiteľná, nesie zreteľný blanitý prsteň a na ± hluznatej báze úplne, prípadne čiastočne volnú alebo ± prirastlú pošvu, ktorá je patrná len v podobe vločiek, šupiniek alebo bradaviek na spodnej časti nohy. U dvóch druhov neni pošva takmer vôbec patrná (nahohluznaté). Spóry sú eliptické-vajčité alebo gulaté,

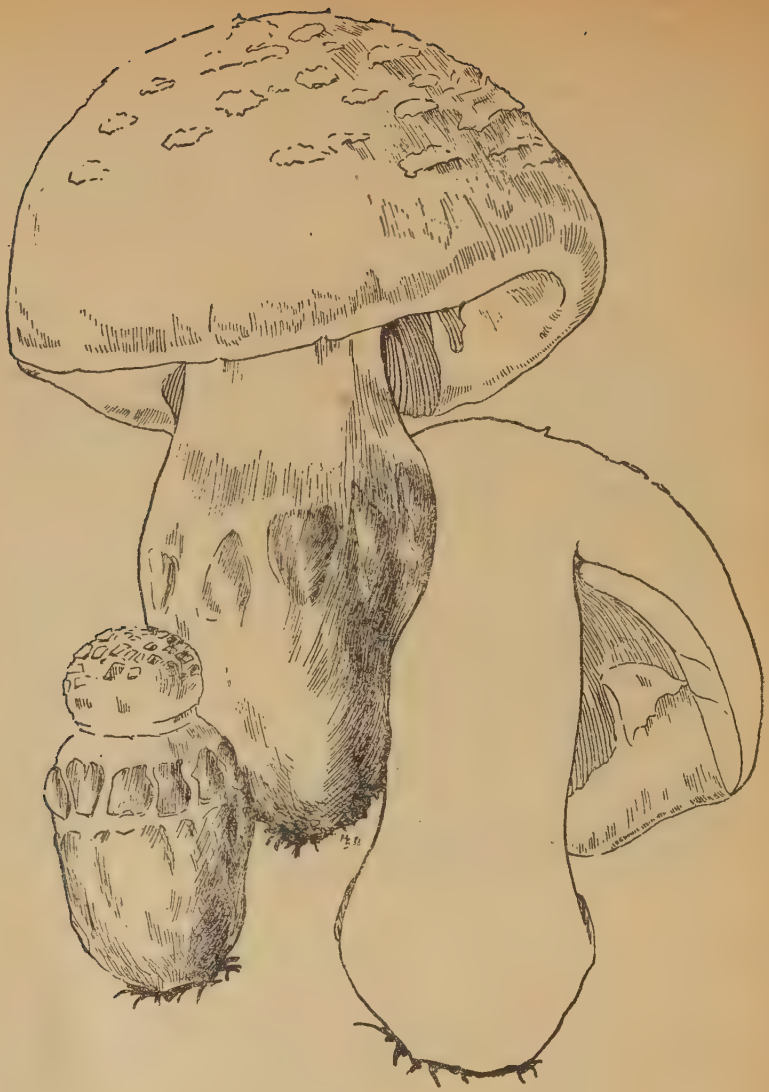

Obr. 4. *Muchomůrka šiškovitá* — Amanita strobiliformis Vitt — Amanita solitaria (Bull.). Roste v teplejších polohách, dosti vzácná. Do poradny a na výstavy je přinášena z okolí pražského. Jedlá, chutná. Podle nálezu H. Hubové v parku na sever od Prahy dne 24. 7. 1958 nakreslil Ing. M. Smotlacha. Mírně zmenšeno.

zväčša s veľkou tukovou kapkou, hladké. A. caesarea Scop. má prach žltkastý. Pri trocha obozretnosti nemožno tento rod iným zameniť.

Amanitopsis Roze. Jedon druh s bielymi, šedými a okrovými formami, odštiepený od rodu Amanita a líši sa len tým, že nemá vôbec prsteň. Pošva je biela a volná. Spóry gulaté s jednou veľkou kapkou.

Lepidella Gilb. 3—4 druhy počítajúci rod, ktorý sa od rodu Amanita líši len tým, že bradavky na klobúku sú prirastlé a pošva nie je zreteľná. Prach má tón žltkastý až zelenkastý. U nás veľmi vzácne.

(Pokračovanie)

b) Výzkum a pozorování hub rostoucích v ČSR.

Fr. Probošt:

Houbová formace modřínu.

Фр. Пробошт: **Произрастание грибов под лиственницей.**

Fr. Probošt: **Fungi formation of the larch-tree.**

Modřín se počítá sice k horským dřevinám, ale velmi kvalitní kmeny rostou na Opočensku v nižších oblastech Fageta. V čistých porostech krní, bývá napaden mölem a později rakovinou. Hodí se tudíž v menším zastoupení výhradně jen do směsi, a to s habrem, bukem, lípou, i dubem, jak dobře seznáváme v polesí Skalka, hájenství Halín, nebo v polesí Bolehošť, trať pod Křivinou. Místy se vyskytuje modřín i v této směsi: dub 0,7, borovice 0,3, jednotlivě smrk, jedle (v polesí Mochov trať Lohová).

Protože se modřín vyskytuje jen v malých skupinách, není ani houbová flora tu bohatá. Z hřibů se tu vyskytá hřib slizký (Boletus viscidus), a to ve 2 formách: a) světlá, b) červenohnědá, zvaná podmodřínek (Boletus lauricinus). Pod modřínem si libuje hřib sličný (Boletus elegans) a jeho odrůda Boletus flavus. Neschází tu ani hřib dutonohý (Boletus cavipes) ve formě špinavohnědé. Hřib tento se uvádí jako vzácný (Schrötter, Winter), avšak na Opočensku je místy dosti rozšířen.

V opočenské oboře na jílovité půdě roste pod modříny vzácný hřib tridentský (Boletus tridentinus), jenž se tu vyskytuje vždy v několika exemplářích.

V trávě na kraji modřínové skupiny hoví si špička obecná (Marasmius oreades), velmi chutná houba. V létě pod modříny je hojná helmovka (Mycena epipterygia), jež má citronově žlutý třeň, obalený tuhým slizem. K podzimu je tu častá strmělka (Cli-

Obr. 5. *Špička obecná* — Marasmius oreades Bolt. Roste v kruzích a pruzích na pastvinách, lukách a mezích. Po deštích po celé léto. Velmi chutná, tř. Ia. (houba kodexová!). Nález a foto: 18. 5. 1955 Otakar Jahn.

tocybe metachroa), plžatka modřínová (Limacium lucorum), která tu roste až do zimy.

Pod zemí na šiškách modřínových tlících roste penízovka (Collybia conigena), kterou najdeme jen při bedlivém průzkumu.

Velikým škůdcem modřínu je brvenka modřínová (Dasyscypha Willkommii), jejíž podhoubí způsobuje shora zmíněnou rakovinu.

Hřib (klouzek) kožešník, strakoš (písečník), kačenka.

Boletus (Ixocomus) variegatus (Schwartz.) Quel., guttatus Pers., macrosporus Rostk., fuscopilosus Sécr. (cinnamomeus Haller), reticulatus B. B. a aureus Schaeff.

Známá pozdně letní a podzimní houba našich mechatých borovin, kde se pak objeví, najednou na velké prostoře ve spoustách, ale neroste pohromadě a v hustých hejnech, nýbrž pěkně od sebe oddělena. Je u ní ostatně i jiná vlastnost. Když jej totiž chceme sbírat, zjistíme, že se nám zároveň s plodnicí utrhne větší nebo menší plocha mechu, což je znamením, že její plodonosné podhoubí proniká zde mech ve značné šíři kolem plodnice, jež patrně z jeho zásob vzala původ. Strakoš, což patrně znamená jeho dosti pestře kožovitě zabarvený klobouk, stejně jako jiný lidový název „písečník“

Obr. 6. *Šťavnatka osmahlá či černá* — Hygrophorus spadiceus (Scop.) Fr. — 27. 10. 1952. Jindřichov, na travnaté cestě do lesa. *Kl.* mourově hnědý, hladký, lesklý, kožovitě rozložený. *Tř.* až 1 cm tl., žlutý, zelenavý, tmavě-hnědě vláknitý. L široké, prořidlé, tlusté, u třeně zaoblené, citronově až špinavě žluté. *Duž.* žlutá, pod pokožkou zlatožlutá. Roste vzácně na lesních lukách v mechu. Zmenšeno. Nalezl a namaloval Jan Spálený.

nebo „kožešník". Písečník značí, že roste na písčinách, jako jeho borovice. Na pražských trzích říkali mu „kačenka", od jména Kateřina, jež ovšem je podzimní i jarní. Podle jarní Kateřiny byla pojmenována Verpa bohemica Kr. — kačenka česká. Snadno si vysvětlíme další lidové názvy jako kožíšek, doupník, atd. Tato jeho jména uvedl jsem již ve svých „Houbách hřibovitých" 1909/11, kde jsem jej poznal. Variegatus — pestrý, aureus — zlatý (žlutý), cinnamomeus — skořicový, fuscopilosus — opýřený.

Stručný popis: Celá houba v mládí je kryta jemným plstěným povlakem, který se později strhá. Klobouk pěkně pravidelný, masitý, kulovitý, pak vyklenutý až rozložený, 3—8—13 cm široký, za vlhka slizký, typický kožově, tj. jako vydělaná kůže, někdy však do žluta nebo do červena zabarvený, plstnatý s tmavšími chomáčkovitými šupinkami, což je zbytek onoho povlaku, ve stáří lysý, s okrajem záhy ostrým, zprvu podvinutým, pak rovným, konečně vzhůru obráceným. Třeň (pokožka neslupitelná) 1—2 cm tlustý, zprvu břichatý, pak válcovitý, dole trochu ztluštěný, citronově žlutavý až žlutohnědý, bez síťky, dlouhý asi jako šířka klobouku. Plodnice rostoucí ve vysokém mechu (vlhčivý) mohou mít nohu daleko delší (Krombholz T 75). Na spodu jsou obyčejně v provazcích hojné zbytky plodonosného houbí, na němž plodnice vyrůstá z mechu. Trubky, ke třeni připojené, hnědolisté, ústí zprvu velmi hustá, drobná, okrouhlá, růstem jsou širší a hranatá, zprvu žlutavá, pak olivová, konečně hlínově krémová až hnědožlutá, porušením modrající. Výtrusy elipsoidní, žlutavé, 8—10 (3—35 μ). Dužnina žlutavě okrová, na řezu na chvíli trochu modrající, příjemně pryskyřičně vonná a sladká. Reakce: čpavek, červenofialová. Strakoš je houba jedlá, kodexová, v octě výborná, velmi chutná, I. B. tř. užitkové hodnoty. Někde je přes naši propagaci pomíjen. Lesní, hojný, dlouholetý, otužilý a starobylý symbiont borovice, s níž jde vysoko na hory Šumavu, Krkonoše, Tatry atd., kde roste pod klečí, i na sever. Hlavní doba jeho sběru je od konce srpna do října. R. 1944 rostl hojně ještě za teplého vlhkého listopadu. Větry a suché počasí — má plodonosné podhoubí na povrchu v mechu — růst jeho plodu zastavují. Naopak vlhké počasí jej zajišťuje. V letech 1946 a 1949 — za předčasného podzimu byl častý již v červnu a v červenci. R. 1951 sbíral jsem jej

za suchého konce léta a podzimu na vlhčinách v borových lesích. R. 1952 za zprvu teplého pak studeného a vlhkého května rostl na jeho konci, znovu však pozdě na podzim po deštích. Naučil jsem se hřib strakoš znáti již v mládí, neboť na Královéhradecku a u Hradce Kr. byl vždy velmi ceněn a pilně sbírán. Zvlášť chutný je, jak již uvedeno v octě. Tak využívá jej plně náš spolupracovník V. Paráček v Hradci Kr., který jej dávno nakládá do octa ve velkém. Psal jsem o něm nejen v „Houbách hřibovitých", nýbrž i v Bayerově Botanice, v ČČSH, ve svém „Přehledu hub", kde jsou pěkné obrázky od Kučery, atd. Ze starých mykologů uvedl jej Krombholz (s obr.), Presl, Bernard (hřib pestrý, kožíšek, husí pupek) i Bezděk (s obr.). Je to „horal", který roste na Šumavě, v Krkonoších a v Tatrách i vysoko v kleči a na rašelinách. Na Tatrách pod kleči jej sbíral r. 1951 v létě J. V. Novák, Magda Pavlíková a Mothejzík, r. 1952 (22. VIII.) na hoře Široká u Javoriny (výška asi 1800 m) Jan Špaček. Na Libáňsku (Kutman) říkají mu od pryskyřičné vůně „smolák". Pro svůj vzhled není všude — kde roste hojně hřibů ap. plně ceněn, ač se hodí do jídel i na konservaci na všechny způsoby. Výborný je i na sušení, na tresť a zvláště též se hodí ke zmrazování. Strakoš tvoří několik variet. (forem). Jednu z nich popisuje Velenovský jako dvojdruh. Je to hřib skropený — B. conspersus Vel., odrůda strakoše s červenými skvrnami na klobouku a na třeni, jenž je dole celý červený a nahoře jemně síťkován. Jinak se s ním shoduje. Byl zjištěn v jižních Čechách.

Dr. F. Smotlacha: Atlas hub, díl II.
Psáno v r. 1952.

Závojenka májová, hlohová čili hloženka.

Entoloma (Agaricus) majale Fries 1821.

Tmavá, mourovatá, šedohnědá, sadovce úplně podobná hubka, ale vždy trochu menší a tmavší, v pražských starých parcích, provázející jabloňová a hrušková pláňata (např. u skal v Kinského zahradě sbírám ji u starých pláňat hruškových již přes 30 let). V lesích a hájích roste pod hlohy, proto lidově již při mém příchodu do Prahy, kdy byla někdy prodávána se sadovkou a májovkou pohromadě, zove se „hloženka". Jest vlastně biologickou odrůdou nebo druhem sadovky, rostoucí pod hlohy, planými jabloněmi a hruškami, nikoli však pod švestkami nebo trnkami, ač se někdy i sadovka svou barvou blíží hložence, jak to vidíme na obraze Luňáčkově u Bezděka, kde jest sadovka nikoli bílá, nýbrž šedohnědá. Všechno je podstatně stejné jako u sadovky, je však trochu menší a na klobouku tmavá.

Stručný popis: Klobouk masitý, zprvu silně kuželovitý, konický, někdy závojovitě radikálně zvlněný, pak rozšířený, ale hrbolatý, vyrovnaný, mourově až tmavě šedý nebo hnědý, hladký, bez pruhů, částečně vodou nasáklý (za sucha světlejší), 3—5—9 cm široký. Třeň hnědý, tuhý, bělavý, slabší. Lupeny bílé, zvlněné, skoro volné, později do masova až růžova nabíhající. Výtrusy jako u sadovky stejné, 5—6hranné, 2—10 μ. Stejná je i dužina, vůně i chuť. Je to odrůda (subspecies) sadovky (Entoloma clypeatum L.), tvořící s ní dvojdruh. Je proto s ní i dávno houbou kodexovou. Prodává se na trzích, kde je dosti ceněna. Hojnost II. b, užitková hodnota II. A třídy. Kosmopolitní jarní symbiont mírného pásmu, zejména planých hrušní, jabloní a hlohu, rostoucí většinou v lesích listnatých a smíšených a ovšem i mimo les, všude, kde rostou zmíněné stromy. Jelikož se může snadno zaměnit s podobnými závojenkami, jedovatými, může ji k jídlu sbírati (zvláště v lese) jen dobrý její znalec. U nás je závojenka májová (zřídka na začátku června), v Bavorsku (jižněji) již dubnová (E. aprile Britz).

Muchomůrka růžovka — Amanita rubescens Fr. Foto Dr. Jiř Hlaváček. Jedlá, výborná.

Ryzec ryšavý — Lactarius rufus (Scop.) — Mléko palčivé — Nejedlý — Hulín 1958 — Sbíral a foto Leo Rýznar.

Strmělka vonná — anýzka — Clitocybe odora (Bull.) Quél. V lesích hojná — Jedlá — Hulín 1958 — Sbíral a foto Leo Rýznar.

Náš druh, ač užitkově tak cenný, jest dosud málo znám a málo sbírán, což vzhledem k tomu, že by se mohl snadno zaměnit s jedovatými závojenkami (zejména též se záv. jedovatou čili šedohnědou — E. venenosum Sm.), je výhodné. A tato záměna, jak jsme již řekli při sadovce, se také již stala. Pod planými jabloněmi, hrušněmi a hlohy, jako tomu je — jak jsem se již výše zmínil — i v pražských parcích, mohou hloženky sbírat jen houbaři pokročilí, jakých je dnes u nás na sta. V literatuře je náš polodruh uváděn někde samostatně, jindy spojován se sadovkou.

Obr. 7. *Hvězdovka dlouhokrká* — Geaster pectinatus Pers. — Nalezl v srpnu 1955 na Pleši ve smíš. lese Dr. F. Smotlacha. Foto a exsikát V. Pleštil. Zvětšeno 1,6X.

Do naší ústřední poradny přichází hloženka od jejího začátku (1909) a jest od té doby doporučována ke sběru, což se děje i v ČČsH, kde zejména v prvých ročnících je o ní často zmínka. Byla také obsažena ve všech našich jarních výstavách. V posledních letech přichází do naší poradny zvlášť často, neboť houbařů přibývá a hloženka je jim jen málo známa.

Dr. F. Smotlacha: Atlas hub, díl II.
Psáno v r. 1945.

Dr. K. Rudolf:

Ke smržím.

K článku V. Chmelíka v roč. 34., str. 127 o výskytu smrží na tříslovině dovoluji si sdělit, že již jako student sbíral jsem před první světovou válkou smrže pod městem Ml. Boleslavi v údolí potoka Klenice, kde byl tehdy kožařský závod fy. Nettel, a uloženo stálé množství třísloviny pro vydělávání kůží. Na houby upozornila žena posluhující v domácnostech, která blíže závodu bydlela a která je k nám donesla. Smrže rostly zde v trávě na místech, kde dříve tříslo leželo, ba vyrůstaly i přímo na jeho hromadách. Pokud je mi známo, vyskytovaly se na této lokalitě smrže ještě nějaký čas po první světové válce, ale zrušením závodu a novým zastavěním místa zde vyhynuly.

Zajímavé je, že smrže vyskytnou se občas i v některých zdejších starých zahradách, ba objeví se ojediněle i na zrušeném svatohavelském hřbitově, který je nyní užíván jako park. Letošního roku vyrostla jedna plodnice smrže asi 5 cm vysoká v trávě naší zahrady ve středu města, ale pro značné její poškození nebylo možno druh určit. Podle zbytků plodnice šlo pravděpodobně o smrž obecnou.

— — —

Ing. Šereda: Smrž podivuhodná (Morchella mirabilis Smotl.) byla nalezena 23. 4. 1959 na továrním dvoře Kábla, n. p., Hostivař. Vyrostla pod skládkou prken v půdě složené ze škváry a popela. Loni byl učiněn v červnu také nález na stejném dvoře, na místě však velmi vzdáleném od uvedeného místa nálezu. A to těsně u zdi haly.

Pozn. red.: Viz nálezy s. Borovského MSb XXXIV, str. 121—123.

c) Houby a jejich využití.

Ing. Miroslav Smotlacha:

Houby v potravinářské výrobě a v obchodě.

Dnešní názor na houby z hlediska výživy je většinou příznivý. Podle Zellnera byly houby dlouho pokládány za prakticky nutričně bezcenné s poukazem na obsah nestravitelných bílkovin a chitinu. Kalorická hodnota hub se pohybuje od 25 do 50 kalorií na 100 g hmoty, nemohou se rovnati masu, ale předčí v tomto směru zeleninu. Hub si nutno ceniti především pro obsah vonných a chuťových látek, které mají velký význam v zažívacím procesu člověka. Také jako střevní balast působí příznivě na peristaltiku střev. Houby jsou výbornou pochutinou i kořením. (SMOTLACHA).

Celkové množství hub jedlých se udává na 1500 až 1700 druhů. Podle hodnoty chuťové, kuchyňské a průmyslové s přihlédnutím na hojnost výskytu, vydatnost a masitost je možno tyto druhy roztřídit na praktické skupiny nebo užitkové třídy (cenové). (SMOTLACHA, VASILKOV, PILÁT a jiní.)

Obr. 8. *Kozák či špičník březový* — Boletus scaber (Bull.). Krombholzia scabra (Bull.) — Karsten. Výborná jedlá houba, roste hlavně v létě pod břízami. Téměř skutečná velikost. Podle nálezů v červenci 1956 — Nový Hr. Král. za „Cikánem" nakreslil Ing. M. Smotlacha.

V praxi prodejní a průmyslové má však význam jen cca 100 druhů hub. Asi 200 dalších druhů je možno dobře využíti v soukromém sběru, ostatní druhy jsou více méně zajímavé pro milovníky hub. Z těchto ostatních jedlých hub je mnoho takových, které rostou vzácně nebo v malých množstvích, mají malé nebo nevydatné plodnice a proto nejsou pro sběr a průmyslové využití k výživě lidí zajímavé. K prodeji a zpracování bylo nutno vybrati jen určitý počet druhů hub, který je zvládnutelný sběrači, prodavači a kontrolou výrobní i tržní. Jsou to houby plné užitkové hodnoty, dlouhodobě vyzkoušené, snadno určitelné, aby nemohlo dojít k záměnám, příp. s houbami jedovatými.

Podle vyhlášky ministerstva zdravotnictví č. 586 ze dne 28. září 1950 o zdravotních opatřeních při oběhu jedlých hub a výrobků z hub je dovoleno uvádět do oběhu 64 druhů jedlých hub. Pro výrobu výtažků z hub (houbových extraktů) se povoluje ještě dalších deset druhů jedlých holubinek, dále dva další druhy k nakládání a dva druhy ke kvašení (kysání), celkem 78 druhů. Touto vyhláškou byl učiněn krok dopředu, neboť byly jí zrušeny příslušné kapitoly potravního kodexu československého z r. 1937, který povoloval k prodeji jen 50 druhů hub. (Tak zvané houby „kodexové".) Počet povolených druhů je v jiných státech většinou podstatně nižší než u nás. Obsahuje však i druhy odlišné. (Např. v SSSR jsou to některé ryzce, sbírané pro kvašení, jinak mají povoleno méně druhů, stejně je tomu v Polsku, Bulharsku.) Uvedená naše vyhláška dovoluje poměrně dobré využití hub z hospodářského hlediska, k čemuž pomáhá znalost hub našeho lidu i dlouholetá propagace o zvýšení znalosti hub. (ČsMS, a náš časopis má zde velký podíl.)

Zásobování čerstvými houbami není dostatečné, omezením trhů čerstvými houbami a postupným odchodem starých zkušených sběračů se snižuje sortiment prodávaných druhů. Dnes jen zřídka se vidí na trhu kotrč větvená — Sparassis ramosa Fr., penízovka sametonohá — Collybia velutipes (Curt. ex Fr. Quél. pstřeň dubový — Fistulina hepatica Fr., sluka svraskalá — Rosites caperata (Fr.) Karst., stroček kyjovitý — Nevrophyllum clavatum (Pers.) Pat., špička travní — Marasmius oreades Fr., šupinovka měnlivá (opeňka) — Pholiota mutabilis Fr., václavka císařská — Armillaria imperialis Fr., a jiné, ačkoliv jsou to houby „kodexové". Jsou i výjimky, např. trh hub v Bratislavě, kde je nabízen sortiment širší. Stává se, že jsou nabízeny i houby nepovolené vyhláškou např. muchomůrka růžová (masák) Amanita rubescens (Pers.), Quél., muchomůrka šedivá — Amanita spissa (Fr.) Quél., různé strmělky jako mlženka — Clitocybe nebularis (Batsch.) Fr. nebo strmělka nálevkovitá — Clitocybe infundibuliformis (Schaeff.) Quél. a jiné. Ukazuje to možnou cestu

k rozšíření povolených druhů v budoucnu. Na jedné straně zájemci sbírají stále větší počet druhů hub k jídlu, na druhé prodej a výroba nevyužívá ani druhů povolených vyhláškou.

V budoucnu mělo by se jíti jednak směrem obnovy hubných trhů v jiné, socialistickému obchodu přijatelné formě, aby se dostalo městskému obyvatelstvu čerstvých hub po celou sezónu, jednak lepšího zásobování obchodní sítě čerstvými žampiony po větší část roku. Dále rozvíjet pěstování žampionů, které v poslední době se u nás dobře ujalo, např. v Gottwaldově. Nutno však také hledat nejlepší způsoby konzervace hub, vedle tradičních způsobů jako je sušení, solení, octový nálev, které by poskytly městskému obyvatelstvu houby po celý rok. Máme na mysli nejen dosud u nás málo vyráběné a známé extrakty z hub, hubné polévky, kostky, pasty a krémy z hub, ale hlavně u nás nedoceněné a v SSSR velmi oblíbené kvašení hub a konečně zmrazování hub. (SMOTLACHA).

Potřeba hub pro trh i pro průmyslové zpracování je u nás hrazena pochopitelně tuzemským sběrem. *Pěstované žampiony* tvoří jen malou část spotřeby čerstvých hub. V cizině je pěstování žampionů velmi rozšířeno. Sklizeň *pěstovaných žampionů* je odhadována (RASMUSSEN) v celém světě na asi 100.000 t ročně (tj. hodnota asi 1200 miliónů Kčs). Z tohoto množství nejvíce se sklidí v USA, dále ve Francii, Anglii, Kanadě, SSSR atd. Produkce žampionů v NSR v roce 1954 byla v hodnotě 6,5 miliónů marek; v roce 1955 v hodnotě 8 miliónů marek. U nás se produkce odhaduje na několik desítek t ročně. Spotřeba pěstovaných žampionů na obyvatele za rok ve státech s pokročilou produkcí je asi 200 g. Francouzskou specialitou jsou lanýžárny, kde se pěstují pravé (černé) *lanýže* pro domácí spotřebu i vývoz. U nás se často za lanýže vydávají *pestřece* (český lanýž — SMOTLACHA). V Japonsku se pěstuje japonský „žampion", houba zvaná *šiitake* (Cortinellus Berkeleyanus), rostoucí na bukovém a dubovém dřevě.

Daleko větší podíl hub se sbírá pro vlastní spotřebu. V r. 1938 byla v Německu odhadnuta hodnota sběru hub (včetně sběru pro vlastní domácnost) na 200 míl. marek (ZIMMERMANN). Odhad průměrného sběru (včetně soukromého) činil v Německu před 2. svět. válkou (BÖTTICHER) 700.000 t ročně. Hodnota vykoupených hub v NSR v průměru 1953—1955 činila 18 miliónů marek. Překvapující množství hub se prodávalo ve válečných letech. Např. v drážďanské hlavní tržnici se prodalo v r. 1941 2500 t čerstvých hub (HENNIG). Před válkou (r. 1939) bylo za rok prodáno na velkých švýcarských trzích čerstvých hub v Bernu 20 t, v Basileji 23 t, v Lausanne 35 t.

Odhad množství jedlých hub v našich lesích, které vyrostou v jednom roce je 100 až 200.000 t (SMOTLACHA). Z toho se vysbírá 5 až

10.000 t, a to cca 15 % hřiby, 20 % hřibovité, 15 % lišky a 50 % ostatní jedlé houby. V Polsku odhaduje ORŁOŠ, že vyroste ročně 75.000 t jedlých hub, z toho se vysbírá asi 7500 t.

Výkup hub u nás činil např. v letech 1954, 1955, 1956, 1957, 1958 v ČK 500 t, 1000 t, 150 t, 490 t, 980 t; v ČSR: v letech 1954, 1955, 1956 700, 1400, 220 t.

Průmyslově bylo zpracováno hub v ČSR (včetně dovozu) v t. např. v letech: (1954, 1955, 1956) 455 t, 850 t, 115 t, z toho v českých krajích 150 t, 200 t, 38 t.

Poměrně velké množství hub vyvážíme, hlavně sušené hřiby a lišky v solném nálevu.

Sběr hub, jejich zpracování, pěstování žampionů je dnes u nás převážně soustředěno v družstevním sektoru. Na něm, na výkupu, na potravinářském průmyslu (Slovensko) záleží, aby bylo ještě lépe a účelněji využíváno bohatství našich lesů a aby i náš městský obyvatel měl více rozmanitých hub během roku ve své kuchyni, a také, aby náš stát získal více valut zvýšeným vývozem hub.

Náš časopis a společnost chce přispět k lepšímu vyškolení a k zvyšování znalostí o houbách pracovníků výkupu, výroby, obchodu i kontroly jakosti. Chceme se proto více zabývati houbami „kodexovými" nebo lépe „vyhláškovými".

Josef Chmelíček:

Kodexové houby.

(Pokračování)

V červenci začínají hřiby, choroše, bedly, muchomůrky, kuřátka, kotrče a bělolanýže.

Kdo by neznal hřiby? Vždyť všechno, co nemělo na spodku klobouku trubičky, se jako prašivky zahazovalo. Kodex jich jmenuje 18.

Klouzek pestrý, Ixocomus variegatus, Suilus variegatus (Sow ex Fr) Kuntze, má klobouk šedožlutý až šedě oranžový, plstnatý, póry zelenavě olivové, třeň bez žlázek. Roste v borovinách.

Klouzek zrnitý, správněji podmásník ovčí, Ixocomus granulatus, Suilus granulatus (L ex Fr) Snell, má klobouk okrově červenavý s rezavým slizem, třeň tečkovaný žlázkami. Rourky vylučují za vlhka bělavé podmáslí. Roste nejhojněji v borovinách.

Klouzek bílý, Ixocomus placidus, Suilus fusipes Heuchler, má klobouk bílý, jen trochu nažloutlý, póry bílé, pak žlutavé, třeň žlutavý, tečkovaný purpurohnědými žlázkami. Roste hlavně pod vejmutovkami, borovicemi pětilistými.

Klouzek sličný, lépe loupák modřínový, Ixocomus elegans (Schum ex Fr), Suilus Grevilei, má klobouk zlatožlutý až oranžově žlutohnědý, třeň s prstenem.

Klouzek žlutý, správněji loupák borový, Ixocomus luteus, Suilus luteus (L ex Fr) S. F. Gray, má klobouk hnědý, třeň s prstenem, který v dospělosti je špinavě hnědý s fialovým odstínem. Roste pod borovicemi.

Hřib hnědý, Xerocomus badius (Fr) Kühn, má ve stáří klobouk mazlavý a proto by se mohl řadit ke klouzkům, které ho mají za vlhka vždy slizký. Ale v mládí má klobouk plstnatě sametový jako poddoubníky, Xerocomus, suché hřiby. Klobouk je kaštanově hnědý , póry zelenožluté.

Hřib plstnatý, správněji kožák nebo kozí pysk, Xerocomus subtomentosus, má klobouk plstnatý v různých odstínech barvy hnědé. Póry široké, zlatožluté. Roste nejvíce v dubinách.

Kozáky a křemenáče mají třeň prodloužený, šupinatý, s rourkami u třeně volnými, kloboukem zakulaceným.

Kozák březový čili špičník, Boletus scaber, Leccinum scabrum (Bull ex Fr) S. F. Gray, má klobouk hnědavý, rourky bělavé, pak našedlé, třeň s černými šupinkami, dužninu málo měnlivou, ale později přece zahnědlou. Roste nejčastěji pod břízami.

Kozák dubový, Boletus tesselatus Gill, Leccinum nigrescens (Rich et Roze) Singer. Je jediný z kozáků, který má žluté póry, všechny je mají bělavé, šednoucí. Klobouk je oranžově žlutý až hnědý, třeň citronově žlutavý, dužnina žlutě citronová, trochu červenající, brzy černající.

Kozák habrový, Boletus rugosus Fr, Leccinum carpiny (Schulz et Pears). Klobouk je šedohnědý, políčkatě trhaný, dužnina silně fialově černající. Roste pod habry, osikami a buky.

Křemenáč osikový, Boletus aurantius, Leccinum aurantiacum (Bull) S. F. Gray, má klobouk červenavě oranžohnědý, třeň žlutý s nahnědlými šupinami. Bílá dužnina na řezu zšedomodrá, pak zhnědočerná.

Křemenáč ryšavý, Boletus rufescens, Leccinum testaceo-scabrum (Secr) Singer, má klobouk živě oranžově žlutý až červený, šupiny na třeni černé. Houbaři jej od předešlého nerozlišují. Roste v lesích jehličnatých.

Hřib obecný, Boletus edulis Bull ex Fr, má několik odrůd, které někteří mykologové považují za samostatné druhy. Smrkový čili bulbosus má síť jen v horní polovině třeně a kl. bělavý, dubový čili reticulatus i na dolní polovině třeně a kl. bledě hnědý, borový čili pinicola má síť až dolů, kl. červenohnědý, černohlavý či černák má kl. až černohnědý, je vzácný.

Hřib královský, Boletus regius Krombholz, má třeň se sítí, klobouk růžově červený, póry zelenožluté, maso žluté.

Koloděj, Boletus luridus Fr, má třeň se sítí, s oky hrubými a dolů protaženými. Klobouk je hnědý, póry červenohnědé, třeň oranžový, žlutá dužnina na řezu zmodrává.

Kovář, Boletus erythropus Fr, má klobouk tmavší než koloděj, třeň bez sítě, ale s červenavými skvrnami.

Choroše mají na spodu klobouku rourky jako hřiby, ale s kloboukem srostlé, neoddělitelné. Jsou tuhomasité až dřevnaté.

Choroš ovčí čili mlynářka, Polyporus ovinus Schff, má klobouk bělavý, křivý až laločnatý, dužninu tuhou, těžko stravitelnou.

Choroš listnatý čili dubovník, Polyporus frondosus Fl. Dan, má ze společného třeně rostoucí bohaté větve s polokruhovitými kloboučky. Roste v listnatých lesích zejména u dubů.

Choroš větevnatý, Polyporus umbelatus Pers ex Fr, zvaný oříš, má také základní třeň větvený a na konci větviček světle hnědé kloboučky. Obyčejně na spodu starých stromů.

Bedla vysoká, Lepiota procera, Macrolepiota procera (Scop ex Fr) Singer. Má klobouk ze všech bedel nejširší, nejprv vejčitý, pak deštníkovitý, bělo-

šedý s odstálými šedými šupinami. Vysoký třeň má pohyblivý prsten. Lupeny stále bílé, s třeněm nesrostlé, to jest volné.

Muchomůrka císařská, Amanita caesarea Scop, má lupeny volné, to jest s třeněm nesrostlé, zřetelně oddělené a žluté. Klobouk je červený, skoro bez strupů. U nás je vzácná, roste na Moravě a na Slovensku.

Kotrč větvená, Sparasis ramosa Schff s dvěma odrůdami. Ze společného základu vychází mnoho větví, poslední větévky jsou lupenaté. Barva je okrová nebo slámově žlutá. Kotrče se nemohou zaměnit s žádnými jedovatými houbami. Začíná růst koncem července, nejhojnější je v srpnu.

Kuřátka mají plodnice jednoduché a častěji větvené, s větvemi oblými. Také se nemohou zaměnit se žádnými jedovatými. Kuřátka čili Clavaria: jarmuzová čili bortrytis Pers mají větvičky masově červené, ve stáří nahnědlé, sličná čili formosa Pers jsou barvy pleťové, s nažloutlými špičkami, zlatožlutá čili aurea Schff mají větvičky parohovitě rozestálé, na konci kuželovitě zašpičatělé, žlutá čili flava Schff jasně citronově žluté, zraněním červenající. Jarmuzová jsou nakyslá. Jsou-li větvičky nahořklé, odřezáváme je před upotřebením. Sličná ani nedoporučujeme k jídlu. Hořkost kuřátek působí nepříznivě na tlusté střevo, ale mnoho lidí je bez obtíží požívá.

Bělolanýž obecný, Choiromyces meandriformis Vit, má plodnici hlízovitou, uvnitř bílou, hnědě žilkovanou, ve stáří silně aromatickou, s tenkou, tvrdou korou. Hlíza je při samém povrchu země, někdy trochu vyčnívá nad zem.

Počínaje srpnem roste hub nejvíce. Přibudou zelánky, sluky, pstřeně, lošáky a stročky.

Zelánka, Tricholoma equestre L, flavovirens (Pers ex Fr) Lundel, má klobouk hnědavě žlutozelený, za vlhka slizký, nejprv zvonovitě sklenulý, pak ploše rozložený, často zprohýbaný, tlustě masitý. Třeň a lupeny jsou žluté, dužnina bělavá, vonná. Rostou v borovinách od srpna, nejvíce v září. Kdo sbírá chutné zelánky, musí prohlížet lupeny, aby nebyly bílé, aby na třeni nebyl prsten, aby na spodině třeně nebyla pochva. Kdo spěšně trhá plodnice, neuvidí, zda na spodku byla pochva, kterou má smrtelně jedovatá muchomůrka zelená.

Sluka svraskalá, Rozites caperata (Pers ex Fr) Karst., má v mládí klobouk kulatý a se závojem, potom rozložený, lysý, hladký, v mládí žlutavý, jakoby plísní potažený, pak bledě žlutavý. Čárkovaný prsten brzy odpadá. Na basi třeně je útlá botka, která při vytažení třeně zůstává v zemi. Lupeny jsou hlínově špinavé.

Pstřeň dubový, Fistulina hepatica Schff, zvaný též volský jazyk. Jazykovitá plodnice je šťavnatě masitá, prosáklá červenou šťávou, bokem přirostlá, podobná kusu masa. Na spodu klobouku jsou volné rourky. Roste na kmenech živých dubů.

Klobouky lošáků mají na spodu nebo na celém klobouku šídlaté ostny, potažené výtrusodárnou vrstvou. Lošák bílý, Hydnum repandum L, má klobouk bílý, žlutavě okrový, laločnatě zprohýbaný, ostny křehké, zbarvené jako klobouk. Lošák střechovitý, Hydnum imbricatum L, má klobouk šedohnědý, uprostřed vmačklý s hnědými šupinami, na obvodě plstnatý. Ostny jsou dlouhé, šedohnědé, na špičce bílé. Dužnina je bělavá, trochu páchnoucí.

Stroček kyjovitý, správně liška kyjovitá, Craterellus clavatus Pers, má plodnici nálevkovitou, fialově červenou s žlutavým tónem, je kadeřavě vlnitý. Lupeny jsou masově fialové, vidlené, zvolna sbíhavé, příčně spojované. Roste v hustých koloniích v horských lesích jehličnatých.

Měsíc září je bohatý na houby jako srpen. Přibývají zelánky, havelky, václavky, hlívy a lanýže.

Havelka, Tricholoma portentosum (Fr) Ou, má klobouk šedý, paprsčitě černě žilkovaný, za vlhka slizký. Bílé lupeny zešedavějí. Hlavní znak všech čirůvek jsou jejich lupeny. Blízko třeně jsou vykrojené, takže se třeně dotýkají jen částí zoubku a zoubkem často sbíhají. Okolo třeně vzniká příkopovitá přehrada.

Václavky se od čirůvek liší hlavně prstenem. Proto slují také náramkovitky. Václavka císařská je vzácná houba s kloboukem velmi širokým, nejprv sklenutým, pak vydutým, nejprve bělavým, pak hnědým. Třeň vězí hluboce v zemi, kde je obalen botkou. Nahoře na třeni je blanitý límeček a nad ním pavučinatá vlákna, která tvoří druhý prsten. Vědecké pojmenování je Catathelasma imperiale (Fr) Singer.

Václavka obecná, Armilaria mellea (Vahl ex Fr) Karsten, roste na pařezech i kmenech všech stromů v trsech. Červenohnědý klobouk je plstnatý. Lupeny nejprv bílé zčervenávají, ale od výtrusů jsou jakoby pomoučené. Třeň je hnědavý až černý.

Hlíva ústřičná, Pleurotus ostreatus Jac, má klobouk tvaru škeblovitého, šedý v nejnech, černý, někdy namodralý. Bělavošedé lupeny jsou sbíhavé, někdy slabě nafialovělé. Odstávající klobouky bývají nad sebou ve větším počtu přirostlé na kmenech.

Lanýž letní, Tuber aestivum Vit, má plodnice kulovitě hlízovité, černé nebo hnědé, a pevnou bradavičnatou korou. Uvnitř je bělavý. Roste hluboko pod zemí v dubinách a habřinách. Lesní zvěř jej vyhrabává.

V říjnu přibývají čirůvky a ještě později sliznatky, které nejsou v kodexu.

Čirůvka nahloučená, Lyophillum conglobatum Vit, nebo agragatum K et M non Kühn, tvoří v zahradách i na dvorech mnohočetné srostlice. Klobouky jsou hnědé, někdy jakoby vodnatě mramorované. Lupeny jsou husté s tónem žlutavým. Při usychání páchne moukou.

Čirůvka dvojbarvá, Tricholoma personatum, Lepista personata (Fr) W G Smith. Klobouk je bledý, třeň nafialovělý. Roste často i mimo les v křovinách a na lukách.

— — —

Zpráva: V Hulíně, 5. 5. 1959.

Dnes objevily se na trhu, letos poprvé, houby. Májovky a žampiony. Mezi májovkami jsem zahlédl i sadovky (podtrnky). Leo Rýznar

Josef Chmelíček:

Nejchutnější houbové jídlo.

Byla to třepenitka maková s příměsí václavek a jedné pečárky ovčí. Václavky a pečárky jsem jedl, ale třepenitky jsem se obával. V Atlase hub jedlých a nejedlých od Smotlachy je zařazena do II A užitkové hodnoty, poprvé v české literatuře. Macků ji popisuje jako nejedlou, Velenovský o jedlosti nic nepraví. Proto jsem byl zvědav a když jsem několik trsů koncem září nalezl, správně určil, sebral a cestou domů přibral náhodně nalezené václavky a jednu plodnici pečárky ovčí. Ani na hřibech jsme si tak nepochutnali jako na této směsi. Makůvky a václavky jsou trsnaté houby pařezové a aby se předešlo omylům, připravil jsem klíč upravený podle Mosera z roku 1955. Hodí se jen pro trsnaté pařezové.

Moser začíná rozlišováním výtrusného prachu, což není obtížné. Uřízneme klobouček, položíme na čistý papír, přikryjeme sklenicí a za pár hodin uvidíme na papíru barvu výtrusů. Nechceme-li čekat na padání výtrusů, prohlížíme lupeny jen staších plodnic, kde lupeny již jsou zabarveny od vypadávajících výtrusů.

1a výtrusný prach bílý 2
1b fialově šedý až lilákový 3
1c olívově šedý do tmavě červenohněda až černohněda 4
1d hlínohnědý až rezavohnědý 5
2a třeň s prstenem, klobouky medové, náramkovitky či václavky.
2b třeň bez prstenu, klobouk slizký, živě rezavožlutý, penízovky.
2c třeň bez prstenu, kl. není slizký, kuželovitě plochý, šedohnědý, helmovky.
3 klobouk olívově nebo hnědožlutý až hnědý, třepenitky z rodu Nematoloma.
4 klobouk hygrofanní bez živě žluté, lupeny černohnědé, třepenitky z rodu Hypholoma.
5a klobouk hygrofanní, třeň šupinatý s prstenem, šupinovky, Kuehneromyces.
5b klobouk není hygrofanní. Je-li šupinatý, je třeň s prstenem, není-li kl. šupinatý, ale lysý, je třeň bez prstenu, šupinovky a plamének, Pholiota.
5c kl. není hygrofanní, celé plodnice živě oranžově žluté, klevá[illegible] plaménky, rod Gymnopilus. [illegible]odnici hlí[illegible]

U rodu Pholiota rozeznává Moser 3 podrody:

a) pološupinovky, Hemipholiota s vatovitými šupinkami, šup. hlodavá;
b) pravé šupinovky, Eupholiota s kl. šupinatým, šupinovka kostrbatá;
c) dřívější plamenky, Flammula, s kl. lysým, např. gumovitá a olšová.

V posledních letech nastaly veliké změny v systematickém nazírání na houby, což vyvolalo změny ve vědeckém názvosloví. Mnoho rodů bylo rozdělenol na nové rody, kterým se musela dát nová jména, někde správně a někde neprávněně. Kdyby se měla měnit vžitá česká jména pro nové rody, nastal by zmatek mezi našimi mykology. Proto se houževnatě držíme všech českých názvů, kterých užíval Bezděk, Velenovský a Smotlacha. Za českým názvem je vždy nové vědecká pojmenování, někde i staré.

Náramkovitky čili václavky.

Václavka obecná, Armillariala mellea (Vahl ve Fl. Dan ex Fr.) Karsten. Klobouk v mládí olívově hnědý, pak medově žlutohnědý, 5—10 cm. Třeň hlínožlutý až červenohnědý s vločkatě blanitým prstenem. Lupeny bílé, pak načervenalé, zoubkem sbíhající, bíle poprášené. Na listnatých i jehličnatých.

Penízovky.

Penízovka sametonohá, Flammulina velutipes (Curt ex Fr.) Heim, dříve Collybia velutipes. Klobouk rezavožlutý, 3—8 cm, slizký. Třeň sametový, černohnědý. Lupeny bledě nažloutlé. Pozdě na podzim a v zimě na pařezech i kmenech listnatých stromů. Jedlá.

Helmovky.

Helmovka zahajová. Mycena galericulata Scop. ex Fr. Kl. 3—6 cm, hnědošedý i světlejší, ve středu tmavší, od kraje k hrbolku rýhovaný. Lupeny zpočátku šedobílé jsou později bledě růžové. Od května do prosince na pařezech v trsech, zřídka jednotlivě.

Třepenitky z rodu Nematoloma.

Třepenitka maková, též zakouřená, podle Piláta žlutotřepenitka, Nematoloma capnoides (Fr.) Karsten. Klobouk 3—8 cm, žlutě oranžově okrový, ve středu tmavší. Lupeny bledé, pak makově šedé s modravým tónem. Dužnina bělavá. Na jehličnatých pařezech skoro po celý rok.

Třepenitka cihlová, Nematoloma sublateritium (Fr.) Karsten. Klobouk 5 až 8 cm, plavě cihlový. Lupeny bledě žluté, pak šedě olivové až čokoládově hnědé, ostří bělavé. Třeň dole rezavý, nahoře žlutavý, dužnina narezavělá. Na pařezech listnatých. Jednotlivě i v trsech po celý rok. Nesbíráme.

Třepenitka svazčitá. Nematoloma fasciculare (Hudes ex Fr.) Karsten. Kl. 3—6 cm, sírově žlutý s narezavělým temenem. Lupeny sirožluté, pak zelenavé do olivova, nakonec olivově sazové. Na pařezech listnatých, vzácně i na jehličnatých, po celý rok. Nesbírá se.

Třepenitky z rodu Hypholoma.

Třepenitka vodomilná, Psathyrella appendiculata (Fr.) nikoliv u jiných autorů, u většiny Hypholoma hydrophilum. Kl. hnědě kaštanový až umbrový s okrajem průsvitně žíhaným a hrbolatým, hygrofanní. Lupeny bělavé, pak špinavě růžově nafialovělé, později purpurově hnědé. Ostří lupenů a třeň bílý. Na pařezech listnatých stromů i kolem nich. Ve Smotlachově Atlase jsou rozlišeny třepenitka vodomilná čili průsvitná, hydrophylum, od třepenitky přívěskaté, appendiculata. Vlahomilná je většinou pozdější a roste obyčejně ve velikých svazcích, přívěskatá roste spíše jednotlivě v řadách nebo v hejnech, málokdy ve svazcích, i v létě.

Třepenitka Dekandolova, Psathyrella Candoleama Fr., dříve Hypholoma. Klobouk bledě medový, za sucha hlínově bělavý, za vlhka nahnědlý. Lupeny bělavé, pak špinavě růžově nafialovělé, později purporově hnědé. Ostří lupenů a třeň bílý. U kmenů listnatých v parcích, na lukách a při cestách.

Šupinovky.

Šupinovka měnlivá čili opěnka, Kuehneromyces mutabilis (Schff. ex Fr.) Sing & Smith. Klobouk 3—6 cm, silně hygrofanní, lysý, skořicově hnědý, za sucha okrový. Lupeny skořicové. Dužnina v klobouku bledá, ve třeni

Obr. 9. *Šupinovka zlatá* — Pholiota aurea Pers. Nalezena ve smíšeném lese u Opatovic na Čáslavsku 14. září 1952. Kreslil A. Honz. Zmenšeno.

špinavá. Třeň pod blanitým prstenem červenohnědě šupinatý, nad prstenem bledý, lysý.

Šupinovka hloďavá, Pholiota destruens (Brond) Qu. Klobouk 5—20 cm, hnědavý, třeň bledý, oboje s bílými vatovými šupinkami. Bledé lupeny zhnědnou. Na topolech. Podrod Hemipholiota, vzezření sliznatek.

Šupinovka kostrbatá, Pholiota squarosa (Pers. ex Fr.) Qu. Klobouk slámově žlutý s rezavými vzpřímenými šupinkami. Žluté lupeny zhnědnou. Na dolejšku kmenů listnatých i jehličnatých. Podrod Eupholiota.

Plamének gumovitá, Pholiota gummosa (Lash.) Sing, dříve Flammula. Klobouk bledě žlutozelený, pak slámově žlutý s přisklými vločkami šupinkami (proto je mezi šupinovkami). Lupeny hlínově žlutavé, pak skořicově žluté. Na pařezech listnatých a vedle nich i mimo les. V podrodě Flammula.

Plamének olšová, Pholiota alnicola (Fr.) Sing. Klobouk slámově žlutý s rezavým temenem, někdy olivově šedý. Lupeny olivově žluté, pak rezavé. Mimo les na pařezech olší a vrb. V podrodě Flammula.

Plaménky.

Plamének dřevní čili jedlová, Gymnopilus sapineus (Fr.) R Mre. Klobouk na žlutém podkladě hnědě vláknitý, za sucha vybledlý. Lupeny zlatožluté, stářím a poraněním červenohnědé. Podobná kožnatce skořicové.

Plamének nevonná, Gymnopilus penetrans (Fr.) Murr, dříve Flammula.

Plamének gumovitá, Pholiota gummosa (Lash.) Sing, dříve Flammula. Klobouk žlutoplavě rezavý, masitý. Lupeny zprvu bělavě medové, pak žluté, rezavě poprášené. Třeň vycpaný, pak dutý. Dužnina nažloutlá. Na pařezech borovic.

Srovnám-li vyjmenované houby do Smotlachova pořadí podle chutnosti, mají toto pořadí: I. václavka, třepenitka maková, penízovka sametonohá, opěnka, II. třepenitka vodomilná, III. šupinovka kostrbatá, Kandoleova a plamének gumová, ostatní nesbíráme. Jen makůvka byla pošinuta z II. do I. Lesní zvěř ji nejvíce okusuje.

d) Houby škodlivé a jedovaté.

Václav Paráček:

K smrtelným otravám muchomůrkou zelenou v r. 1957.

Еще к случаям смертельных отравлений поганкой зеленой в 1957 г.

Deadly poisonings by Amanita viridis Pers. in 1957.

Muchomůrka zelená je a bude předmětem pozornosti všech mykologických pracovníků v ČSR. Domnívám se, že je nutno zvýšit aktivitu v boji proti této strašlivé houbě, která nám doslova vraždí ty, kteří z neznalosti, resp. záměnou tuto zákeřnou houbu sobě nasbírali.

U nás v hradeckém kraji se udála v r. 1957 jedna smrtelná otrava muchomůrkou zelenou, tři hradečtí občané zemřeli na tutéž otravu během své dovolené u České Lípy a v Nových Zámcích u Městce Králové přišli o život rovněž tři občané. Sedm mladých, krásných lidí zbytečně ztratilo své životy. Ve všech třech případech se vždy zachránil jeden příslušník rodiny — dítě 10—11 roků: v Hradci chlapec houby nejedl, v druhém případě děvče nebylo s ostatními na dovo-

lené, v případě městeckém chlapec požil hub pravděpodobně jen málo.

Následující klinická data podávají obraz o smrtelných otravách v r. 1957. Přetištěno ve výtahu z brožury:

„Lékařské zprávy Vojenské lékařské akademie Jana Ev. Purkyně", č. 4, roč. 3.

Smrtelná otrava muchomůrkou zelenou.

XLIII. klinicko-patologická konference 9. 10. 1957.
Sestavili prof. MUDr. Ant. Fingerland, doc. MUDr. Vladimír Vortel a MUDr. Jar. Vížďa.

Klinická data.

Dr. Vížďa (z I. interní kliniky): Dne 7. 8. 1957 v 11,30 hod. byli přivezeni sanitním autem na ambulanci I. interní kliniky manželé B. Oba byli postiženi průjmem a zvracením, které uváděli v souvislost s požitím hub. Houby sbírala manželka se synem dne 5. 8. 1957 ve vlastní zahradě. Asi ve 12,00 hod. je usmažila na tuku a uložila v komoře. Druhý den po večeři si manželé vzpomněli na houby, které byly znovu ohřáty a upraveny s vejci. V 19,00 hod. dne 6. 8. manžel snědl s velkou chutí asi 5 polévkových lžic, jeho manželka asi 2 lžíce hub. První potíže se dostavily u muže v 1,45 hod. v noci dne 7. 8. Zvracel, měl křečovité bolesti v břiše, průjem, bolesti hlavy. Ve 3 hod. naposledy močil. U ženy začaly potíže v 7,30 hod. zvracením; od 8,30 hod. zvracela častěji a dostala průjem. Přivolaný lékař nařídil ihned převoz do nemocnice.

Nemocný B. E., 55letý muž, úředník, stěžoval si při přijetí v 11,30 hod. na bolesti hlavy, v zádech a v pravé lumbální krajině a na bodavou bolest pod levým obloukem žeberním. Od počátku obtíží do příjezdu na kliniku měl 10 stolic a 3× zvracel. Před požitím hub byl celkem zdráv, jen občas trpěl pocitem na zvracení po pokrmech, které neměl v oblibě. Na dětské choroby se nepamatoval.

Objektivně: Při příchodu schvácenost, cyanosa končetin, rtů, nehmatný puls, chladné končetiny, teplota v axile 35° C. Zornice jevily zpomalenou reakci na světlo i na akomodaci, jazyk byl lehce povleklý, suchý. Nad plicemi poklep plný, jasný, dýchání sklípkové. Srdce bylo poklepově v normálních hranicích, akce pravidelná, ozvy dobře slyšitelné, 112/min. TK neměřitelný. Břicho měkké, bez hmatné resistence. Játra a slezina nezvětšeny. Krajina obou ledvin při palpaci bolestivá, končetiny až na nehmatný puls a chlad i cyanosu bez jiného nálezu.

Ihned po příchodu podána analeptika, proveden výplach žaludku, při čemž se podařilo vyplavit 3 malé kousky-zbytky hub. Podáno carbo animalis, pak $MgSO_4$ per os. Nemocný vše zvrátil. Zavedena intravenosní infuse fysiologického roztoku s 5% glukosou, v níž se nadále pokračovalo za současného subkutánního podávání koraminu a kofeinu. Puls se stal hmatný (82/min). TK vystoupil na 105/80, teplota na 37,3° C. Dále týž den podán kortison 2× 25 mg, penicilin 300.000 j. V noci odešlo něco moče do postele. Gastrointestinální obtíže trvaly.

Druhého dne, tj. 8. 8., držel se tlak na hodnotách kolem 100/80, nemocný trpěl škytavkou, malátností, zvracel a měl průjmy. V pravém podžebří byla palpační citlivost, končetiny byly chladné, cyanotické, nemočil, maximální teplota byla 37° C. V noci z 8. na 9. nemocný nespal, trpěl bolestmi v břiše, stálým nucením na zvracení a na stolici. TK o půlnoci začal klesat až na 75/50, přes analeptika rozmnožená o strychnin a strofantin k infusím.

9. 8. ráno je puls nitkovitý, 112/min. TK 75/50, teplota 35,5° C. Nemocný je zvýšeně cyanotický. Úporně zvrací. Jazyk je vlhký, zornice správně reagují, skléry jsou žlutě zbarveny. Nad plicemi normální fysikální nález, ozvy ohraničené. Játra zřetelně zvětšená a výrazně citlivá na tlak. Vycévkovány 3 kapky moče. Nemocnému ubývají síly, známky exsikosy se opětně zvětšují, cyanosa se stává intensivnější, nucení ke zvracení a na stolici je úpornější, dech je těžký a nemocný ve 14,45 hod., těsně po atace zvracení, při několika hlubokých deších umírá.

Laboratorní vyšetřování bylo značně znesnadněno. Nemocný měl prakticky anurii. Při zhuštění krve nebylo ani v 30 ml odebrané krve dostatek séra k provedení vyšetření ZN nebo kreatininu. Výsledky dne 7. 8. 1957: FW 3/10. Krevní obraz: ery 5,570.000, Hb 116 % (18,58 g%), BI 1,06, hematokrit 56 %, trombocytů dosti. Leukocyty 15.000, Tyč. 5, Seg. 73, Mo 5, Ly 17, morfologicky červené krvinky bez patologického nálezu, v leukocytech jemné toxické zrnění. Kalium v krvi 23.1 mg%, natrium 392 mg%.

8. 8. 1957 jaterní zkoušky: Takata 100, Weltman 7, TZT 3,8, bilirubin v krvi přímý negativní, celkový 2,68 mg, chloridy 365 mg%, kalium 20,2 mg%, natrium 323 mg%, kultivace ze stolice: E. coli.

9. 8. 1957 kalium 20,2 mg%, natrium 287 mg%. Krevní obraz 5,910.000 ery, hematikrit 58 %, Leukocyty 8.600. Kultivace ze stolice E. coli.

Zhodnocení anamnesy: Již při přijetí svědčily gastrointestinální obtíže obou osob pro otravu z jídla, v němž byly houby. Dlouhá doba — latence — u muže 7 hodin a u ženy 12 hodin — budila podezření jednak na otravu houbami, jednak na možnost toxiinfekce, a to snad salmonelou, neboť šlo o jídlo již den před požitím připravené. Po provedení první pomoci bylo nutno prohloubit anamnestické údaje obou nemocných. Muž bližší znalosti o houbách vůbec neměl, žena, která sbírala houby se svým synem, tvrdila, že houby zná a že šlo o holubinky. Po dotazech na vzhled sbíraných hub jsme dospěli k názoru, že šlo spíše o muchomůrku zelenou, než o holubinku olivovou, za kterou nemocná houby považovala. K umožnění identifikace hub byl pozván syn otrávených manželů, aby přivezl týtéž houby z téhož místa zahrady, kde je dřív sbíral s matkou. Dne 9. 8. přinesené houby se vzhledem velmi shodovaly s muchomůrkou zelenou a byly takto též určeny konsultovaným houbařem odborníkem.*) Tato fakta, zjištěná ještě před smrtí nemocného, silně svědčila o otravě manželů muchomůrkou zelenou.

Zhodnocení klinického průběhu. Také klinický průběh a výsledky laboratorních vyšetření u obou nemocných budily podezření na uvedenou muchomůrku zelenou.

1. Dlouhá inkubace příznaků (7, resp. 12 hodin).
2. Gastrointestinální projevy při negativním kultivačním nálezu ze stolice.
3. Velmi rychle se dostavující dehydrace vysokým hematokritem a vysokým počtem krevních elementů.
4. Kardiovaskulární kolaps, pokles tlaku, nitkovitý puls a cyanosa, zvyšovaná ještě relativní polyglobulií při inspisaci krve.
5. Postižení jater se dalo podezírat ze zvětšení jater, žloutenky, zvýšené bilirubinémie; avšak na přímý bilirubin byla reakce negativní. U otrávené ženy je v téže době v moči též bilirubin a urobilinogen.
6. Okolnost, že muž, který požil hub v množství nejméně dvakrát tak velkém než žena, intoxikaci podlehl.

*) Růžena Smotlachová.

Anurii jsme si vyložili nikoli z poškození toxiny, k čemuž podle literatury jen zřídka dochází v takovém stupni, nýbrž akutní tubulární insuficiencí, zaviněnou dlouhotrvajícím těžkým stavem hypotense — šokem.

Klinická diagnosa.

Prudká otrava houbami (pravděpodobně muchomůrkou zelenou). Parenchymatosní degenerace orgánů, jmenovitě jater a ledvin. Hemolysa. Dehydratace. Anurie (postižení dolního nefronu). Subikterus.

Patologicko-anatomická diagnosa.

Intoxicatio fungo sp. Amanita phalloides (viridis).

Gastroenterocolitis katarrhalis acuta. Hyperplasia follicularis apparatus lymphatici ilei. Steatosis hepatis progressa, renum modica. Oesophagitis pseudomembrancaea?

Insufficiencia cordis.

Prof. Fingerland: Letos v létě jsme měli příležitost pozorovat v pitevně celkem 3 případy otravy houbami, ačkoliv za předchozí dobu téměř 30 let trvání hradecké prosektury jsme zádný prokázaný případ otravy houbami v počtu více než 15.000 pitev nezjistili.

Jednou před 3 léty jsme dostali k pitvě mrtvolu dospělého muže, který onemocněl současně se svým otcem po požití hub, do týdne zemřel a nestrávené houby byly ještě prokázány v žaludečním obsahu, ale kultivací ze zvětšených hyperemických mesenteriálních uzlin byla získána Salmonella paratyphi B. O otravu houbami tedy nešlo (518/54).

V projednávaném případě, který prvým ze tří, které jsme letos pitvali, bylo podezření na otravu houbami nanejvýš oprávněné. Dali jsme si houby předložit a navštívili jsme s doc. Vortelem jejich naleziště. Většina hub nasbíraných synem nemocného měla nohu nad pochvou přetrženou, což je obralo o jejich hlízu, tj. o velmi rozpoznávací znak. Při srovnání s obrazy v atlase nebyly nejmenší pochybnosti, že jde o muchomůrku hlíznatou nebo lépe zelenou (Amanita phaloides sive viridis). Ve velkém německém Brockhausově naučném slovníku se zřejmě nesprávně uvádí, že zelená muchomůrka nemá žádný zápach. Nasbírané houby vydávaly těžkou aromatickou vůni, upomínající zčásti pach jelenky smrduté, ale mnohem sladší. Jedovaté houby rostly na zahradě na Slezském Předměstí, v písčité rovině daleko od jakéhokoli lesa, pod porostem olší a lísek. Současně s nimi rostly kravské ryzce, holubinky se šedou a zelenou hlavou a na jednom místě rostl pestřec. Na počet bylo zde však nejvíce jedovatých zelených muchomůrek. Nepřítomnost bílých bradaviček na klobouci muchomůrky zelené způsobuje, že záměna s holubinkou se zeleným kloboukem je jistě možná. Ovšem krejzlík a pochva na noze jsou rozhodujícím znakem pro muchomůrku zelenou. Nalezené houby jsme vyfotografovali a použili jich k pokusům na zvířatech. Záludnost otravy touto houbou je v tom, že příznaky se dostaví za 6—24 hodin po požití, jako tomu bylo v našem případě, nebo i za několik dní, jako tomu bylo v případě rodinné otravy z Městce Králové, o níž ještě bude řeč.

V našem případě (pit. čís. 682/57) byla pitva provedena za 19 hod. po smrti dr. Jindrákem.

Výtah z pitevního nálezu.

Šlo o 55letého muže dobré výživy i svalstva. Kůže na obličeji je lehce cyanotická, spojivky mají nažloutlý nádech. Mozek váží 1360 g, je normální konfigurace, ale na spodině je lehce naznačen conus temporalis a occipitalis. Stěna střevních kliček je lehce narůžovělá. Kličky jsou ochablé, s tekutým obsahem. Plíce jsou veliké, tmavočervené, na řezu prosáklé. Obě váží po 740 g. Srdce a krční orgány jsou beze změn. Slezina váží 100 g, je malá

Ledviny váží dohromady 330 g, jsou bledé, jinak mikroskopicky beze změn. Nadledvinky beze změn. Močový měchýř kontrahovaný. Kličky tenkého střeva jsou začervenalé a ochablé (jako to bývá při otravě arsenikem). Tenké a tlusté střevo mají řídký černohnědý obsah. Sliznice výrazně hyperemická, v tlustém střevě tmavočervená. V nejdistálnějších částech tenkého střeva je sliznice jasně červená. Zde nápadně prominují zduřené lymfatické folikuly. V rektu již počínající kadaverosní pneumatosa. V žaludku nalezen úlomek klobouku nohy s třásněmi na spodině. Játra jsou zvětšená, váží 1375 g, jsou nápadně žlutohnědá. Na řezu je jejich parenchym stejnoměrně žlutý.

Histologické vyšetření: Myokard jeví výraznou steanosu sarkoplasmy malých kapiček, uložených hlavně kolem jádra. Varle: mohutná steatosa germinativního epitelu a buněk Leydigových. Spermiogenesa je zachována. V řezech v mozku a míchy nenalezeny změny. Nisslova substance v gangliových buňkách je dobře zachována. Pankreas jeví též steatosu, která postihuje více Langerhansovy ostrůvky. Střevo jeví výrazný edém v submukose a bílkovité sraženiny na vláknech pojiva. Tentýž nález učiněn na vláknech pojiva pod sliznicí laryngu a jícnu. Játra jeví místy centro-acinosní nekrosy a téměř všude intensivní setatosu střední a vnitřní zóny lalůčku. Ve vnitřní zóně je charakter setatosy velkokapénkový. Zde se plasma také méně barví. Jaterní buňky obsahují jemný rozprášený hnědý pigment, který tvoří charakteristické „dvojité lemy". Jde o hemosiderin. Jádra jaterních buněk ve vnitřní a střední zóně lalůčku jsou vakuolisována. Nadledvinky obsahují četné eosinofilní bílkovité koule. Ledviny: Toxická steatosa některých kanálků. Ojedinělé hemoglobinové válce.

Při pokusech na králících se ukázalo, že už ½ ccm subkutánně vstříknuté tekutiny, v níž se rozkrájená muchomůrka vyluhovala při 56° C, způsobí smrt králíka za 2 dny. Histologické vyšetření z myokardu králíka jeví mohutně ztukovatění jeho svalových vláken. Výrazná karyorexis v zárodečných centrech lymfatických uzlin.

Za dvacet dní po této tragické příhodě jsme pitvali dvě další osoby, 34letou matku a 35letého otce z Městce Králové, kteří se rovněž otrávili požitím muchomůrky zelené. Také jejich dítě zemřelo, ale bylo pitváno v Praze (doc. Benešovou). Zemřeli za 6 dní po požití hub, tedy mnohem později než projednávaný případ. Vyvinula se u nich těžká hepatodystrofie, těžký ikterus a hemoragie. Většina orgánů jevila histologicky intensivně vyfádřenou steatosu, postihující snad všechny buňky těla.

Diskuse.

Prof. Nosek: Jedy obsažené v jedovatých houbách jsou povahy hemolysující, cytotoxické nebo neurototické. Jedy hemolysující se ničí varem. Muchomůrka zelená obsahuje jedy hemolysující a cytotoxické. Je možné, že hemolysující jedy nebyly zcela zrušeny přípravou hub v uváděném případě. Jedy cytotoxické jsou chemicky polypeptidy a rozlišuje se amanitin alfa, amanitin beta a falloidin. Všechny byly připraveny v krystalickém stavu. Nejjedovatější je falloidin, který byl chemicky analysován akademikem Šormem. Obsahuje 7 aminokyselin a jde v podstatě o cyklický heptapeptid, který je termostabilní. Neúčinkují na něj proteázy. Je silně jedovatý a 1,2 až 1,5 mikrogramu stačí na usmrcení 20 g těžké myšky. Tento prudký jed se řadí podle jedovatosti hned za botulotoxin. Jeho obsah v jedné vyvinuté plodnici muchomůrky zelené stačí usmrtit člověka.

Dr. Růžičková referuje o otravě čtyřčlenné rodiny v Městci Králové, při níž se zachránil jen 5letý chlapec. Latence byla 6 dnů.

10leté děvče bylo přijato na dětské oddělení v Městci Králové 24. 8. Předcházející den snědla 4členná rodina smažené houby, prý „b e d l y", k večeři. V noci a druhý den zvraceli a měli několik průjmovitých stolic. Po převozu do nemocnice bylo děvče bez subjektivních potíží, bez ikteru, nezvracelo, průjem nemělo. Zůstalo v dobrém stavu až do 28. 8., kdy byl incidován malý furunkl na pravém zápěstí. Dítě při tomto drobném výkonu kopalo, plivalo, chovalo se divoce. Nové psychické podráždění se objevilo téhož dne večer a vyústilo v těžkou psychickou alteraci. Děvče napadalo ostatní pacienty, „uklízelo", demolovalo pokoj. Potom upadlo do suporosního spánku. Následující den 29. 8. bylo od rána v bezvědomí, ale klidné, bez cirkulačních poruch. Subikterus, dýchání pravidelné, občas spíše Biotova typu. Játra přesahují oblouk o jeden prst. Teprve asi hodinu před smrtí se dostavují neklamné příznaky jaterního komatu, Kussmaulovo dýchání, zvracení hemorhagického obsahu, kolaps.

Při psychické alteraci jsme pomýšleli na počínající koma hepaticum a informovali jsme v tom směru interní oddělení v Městci Králové, kde ležela matka, i oddělení interní v Nymburce, kde ležel otec, tehdy ještě v dobrém stavu. U obou rodičů nastal klinický zvrat rovněž 29. 8. a umírají jenom s několikahodinovým rozdílem současně.

Laboratorní nález podobně jako u pacientů na interní klinice v Hradci Králové, nevykazoval zvláštní odchylky.

Čtvrtý člen rodiny, 5letý bratr, večeřel rovněž houby, nevíme ovšem, v jakém množství. Zůstal naprosto bez následků.

Doc. Vortel: Společně s dr. Jindrákem jsme z hub druhu Amanita phalloides, nalezených na zahrádce zesnulého, připravili výluh. Houby byly rozkrájeny na drobné kousky, přelity stejným množstvím destilované vody a inkubovány v termostatu při 58° C 24 hod. Hnědozelená tekutina byla dekantována a bylo jí použito při filtraci k pokusům. Králíkům byla vstřikována různá množství intraperitoneálně, subkutánně, intravenosně a do žaludku. Po aplikaci 15 ccm výluhu do žaludku zašel králík č. 48 za 18 hod.

Játra mikroskopicky jeví výraznou hyperémii, vakuolisaci a hyalinisaci plasmatu jaterních buněk. Tuk není přítomen. V srdci je mírná difusní steatosa. Králík (č. 49), jemuž bylo aplikováno 5 ccm výluhu do peritonea, rovněž zahynul za 18 hodin. V srdci steatosa chybí.

Králík (č. 47) po aplikaci 2 ccm výluhu i. v. žil 40 hodin. Játra jeví nekrosu center lalůčků, plasma v četných buňkách je hyalinisováno, jeví též těžkou steatosu na hranici nekrosy a zachovaného parenchymu, v Kupferových buňkách je jemně zrnitý eosinofilní materiál. Srdce jeví difusní steatosu, v ledvině nacházíme hyalinní válce ve stočených kanálcích. V lymfatického aparátu uzlin a střevní sliznice pozorujeme karyorektický rozpad jader.

Po aplikaci ¼ ccm s. c. zemřel králík č. 50 za 66 hod. Na játrech nacházíme téměř úplnou nekrosu parenchymu a masivní steatosu pozorujeme jak v buňkách zbylých jaterních trámečků, tak i ve výstelce žlučovodů, v myokardu, ve stočených kanálcích ledviny. Gangliové buňky v okolí uncus gyri hyppocampi i jinde v kůře jsou z valné části pyknotické.

První změny se tedy objevují při aplikaci masivnějších dávek již za 18 hodin, a to v játrech. Vakuolisace a hyalinisace plasmatu je zřejmě projevem těžšího poškození než steatosa.

Závěr.

Prof. F i n g e r l a n d : Případ jsme dali na pořad této klinicko-patologické konference, protože se v r. 1957 smrtelné otravy houbami zřejmě nebezpečně nahromadily. Vedle čtyř smrtí uvedených v této konferenci zemřela ještě

otravou houbami celá tří- nebo čtyřčlenná rodina z Pouchova. Zemřeli na dovolené kdesi v Podještědí. Nepodařilo se nám zjistit, o jaké houby šlo. Příčiny hrozivého pomnožení smrtelných otrav houbami neznáme. Mohla by zde být vina na nepříliš vhodné propagaci sbíraných hub nebo v té okolnosti, že snad letos vyrostlo zvláště mnoho jedovatých hub.

— — —

Z uvedené lékařské zprávy vyplývá, že hradečtí lékaři jsou zainteresovaní na otravách houbami, podrobili případy otrav v r. 1957 důkladnému studiu, které jistě bude dalším přínosem lékařské vědě a přiblíží nás kýženému dni, kdy bude lék proti krevním otravám nalezen.

Prof. Fingerland v závěru lékařské zprávy soudí, že otravy muchomůrkou zelenou byly zaviněny buďto mimořádně hojným výskytem zmíněné houby nebo nesprávnou propagací sběru. O b o j í m ! Muchomůrka zelená se vyskytovala v r. 1957 přímo v úžasném množství, a to i tam, kde se jindy ještě vůbec nevyskytla. Její vitalita byla taková, že dokázala vyrůst 100 m od lesa na poli, které bylo teprve týden pooráno. Výskyt muchomůrky zelené na Hradecku v r. 1957 se dá označit jako výskyt invasní.

Pokud se propagace sběru týče, je známo, že ve školách i na jiných institucích je stále označována za nejjedovatější houbu muchomůrka červená (Amanita muscaria), koluje mnoho atlasů a literatury staré i soudobé, ve kterých jsou označovány některé nejedlé druhy za jedovaté. Ti houbaři, kteří tyto nejedlé druhy (označované jako jedovaté) sbírají a požívají, nevěří pak ani jedovatosti hub opravdu jedovatých.

Velmi mnoho se zaměňuje hořkost s jedovatostí.

Jak reagovala krajská hradecká odbočka ČMS na otravy v r. 1957?

1. Instalována výstava hub na hvězdárně v Hradci Králové (Smotlachová - Hásek), vystaveno 163 druhů hub, mezi nimi též Amanita viridis.
2. Založen Mykologický klub ROH v závodě Gumokov, kde je soustředěno mnoho vynikajících houbařů a kde vedení závodu vytvořilo příznivé podmínky k založení klubu.
   Dřívější pokusy založit Mykologický kroužek v závodech VÚ nebo jinde ztroskotaly. Mykologický klub ROH Gumokov plní své poslání.
3. V roce 1959 budou všechny nalezené exempláře muchomůrky zelené vystaveny na veřejnosti s příslušnými vysvětlivkami.
4. Všechen výskyt muchomůrky zelené bude zachycen na mapu, zveřejněn a stále doplňován.
5. Bude navázána užší spolupráce s lékaři hradecké fakulty stran výzkumu muchomůrky zelené.

Body 3, 4 a 5 jsou socialistickými závazky Mykologického klubu ROH-Gumokov, Hradec Králové.

Kontrolou jejich plnění jsou pověřeni: pí Růžena Smotlachová a patron Mykologického klubu s. Hásek Josef, senior ČMS.

S. V. Paráček vede Mykologický klub ROH při n. p. Gumokov v Hradci Králové.

Josef Chmelíček:

Roztřídění a výčet jedovatých hub.

Иосиф Хмеличек: Разделение и перечень ядовитых грибов.

Josef Chmelíček: **Classification and list of poisonous mushrooms.**

(Pokračování.)

Jedovaté houby II. skupiny.

1. Muchomůrka červená, Amanita muscaria L., je tak známá houba, že ani dítě si ji nepoplete s jinými červenými houbami (holubinkami), protože žádné nemají na červeném klobouku bělavé strupy. Na smrtelnou otravu bychom museli sníst 3 až 5 kg plodnic. Ale u někoho již snědení 2 plodnic (někdy i jediné) vyvolává lehkou otravu. Za půl i za 2 hodiny dostavuje se pocit tepla, lehkost končetin, smích, zpívání, i halucinace a zuření jako u opilců, suchost rtů. Pak nastává ochablost, pohroužení do spánku, samovolný odtok moče a pozdní zvracení. Otrava je lehoučká, ale trvá 12 až 24 hodiny. Na životě mohou být ohroženy jen děti nebo sešlí lidé. Nesbíráme ani muchomůrku hnědou a královskou.

13. Panterka, Amanita pantherina DC., má skoro stejné účinky jako muchomůrka červená, ale smrtelné množství je již ve 2—3 kg syrové houby. Již za půl hodiny se pocítí nevolnost, hlava se motá jako opilá, dostavují se průjmy i zvracení, otrávený musí ulehnout a nastává i bezvědomí jako u opilců. Po probuzení nastává zlepšení a smrtelné případy jsou řídké. Když sbíráme růžovky nebo šedivky, podívejme se dobře na límeček (prsten), zda je rýhovaný. Panterka ho má nerýhovaný, hladký.

14. Muskarinové látky mají i strmělky, což bylo poznáno teprve nedávno. Srovnáme-li strmělky, Clitocyba, podle množství muskarinových látek, následují v tomto pořadí: potůčková či rivulosa Per., zbělená či dealbata Sow, jehlicomilná či pithiophia Sec., bělobová či cerrusata Fr. Smrtelná dávka je v 50 až 100 gramech syrových bílých strmělek. Nikdo je sice nesbírá, ale mohou se zaměnit s bílou mechovkou, Clitopilus prunulus Sow., nebo za špičky trávní, protože některé rostou také v trávě. Na první pohled se rozeznají prohnutým kloboukem. Počáteční zarudnutí v obličeji je vystřídáno brzy bledostí, nastává slzení, slinotok, zrychlené dýchání, silné pocení, žádná opilost, jasné vědomí, vše bez vrhnutí a průjmů. Proto u nich se musí pomáhat ke zvracení a k průjmům. Otravy mohou být lehké i smrtelné. Při léčení pomáhá atropin.

15. Vláknice, Inocybe, srovnané podle množství muskarinových látek jsou v tomto pořadí: červenající či Patouilardii Bres., kuželovitá čili fastigiata Schf., zemní čili geophylla Sow., žlutočervená či Godeyi Gill., rozsedalá či rimosa Fr. Vláknice nikdo nesbírá, může být jen nevědomá záměna. Tak mladé vláknice červenající se podobají májovkám, později i podtrnkám. Všechny tyto houby mohou růst současně v pozdním jaře nebo počátkem léta a na stejných místech. Smrtelné množství jedu je již v 40—80 gramech sy-

rových plodnic vláknice červenající. Je v ní 20krát více jedu než v muchomůrce červené. Otravy se projevují brzy, někdy již za 10 nebo 15 minut, ale nejsou u všech lidí stejné. Je to celková nevolnost, zemdlenost, rudnutí obličeje a pocit tepla, brzy velmi silné pocení, slinotok, jednorázové zvracení, záškuby a křeče, nucení na stolici a na moč, zrychlené dýchání a někdy zpomalování srdeční činnosti. Těžká, neléčená otrava může skončit za několik minut smrtí. Jed působí na příčně rýhované svalstvo. Léčení je dnes snadné a velmi účinné, protože je znám protijed atropin. Středně těžké otravy probíhají asi 12 hodin a nezanechávají žádné následky.

Jedovaté houby III. skupiny, smrtelně jedovaté.

16. Sem byla přeložena závojenka olovová, Entoloma lividum Bul., Entoloma sinuatum Bull. Jedy závojenek dráždí hlavně žaludek a tenké střevo, ale někdy rozdráždí úporným zvracením a bolestivými průjmy tak, že v břiše jsou nesnesitelné kruté bolesti. V těžších případech ledviny zastavují vyměšování moče, krevní tlak klesá a někdy se zastavuje i oběh krevní, což znamená smrt. V lehčích případech jsou jen bolesti hlavy, závratě, vzrušení podobné opilosti, ztížené polykání, mírné zvracení a průjmy. Za 1—2 dny příznaky přestanou a během týdne nastává uzdravení. Závojenka olovová se může omylem sebrat při sbírání mlženek, pozdních májovek nebo i mladých hřibů. Neuškodí její popis: Je to mohutná houba s kloboukem 5—18 cm širokým; ten je zprvu polokulovitý jako u mladých hřibů, potom ploše kuželovitý a laločně zprohýbaný i plochý, lysý, hladký, masově žlutavý, jako olovo šedavý, ve stáří zahnědlý. Lupeny řídké, zprvu bledožluté, pak od výtrusů červenavé. Proto se vyskytují záměny i za žampiony. Závojenka olovová se podobá i slzivce oprahlé, čirůvce mýdlové, i závojence sadovce. Místy ani neroste, v jehličnatých lesích ji nenajdeme, ale v dubinách a jiných listnatých. Roste od června do října, nejvíce v srpnu.

17. Ucháč obecný, Gyromitra esculenta Pers., má jedovatého dvojníka, který se od ucháče obecného těžko rozeznává. Proto dnes není houbou kodexovou a nesmí se na trzích prodávat. Od pradávna se u nás ucháče jedly bez spařování, otravy byly zřídka a po dlouhých obdobích. Zato byly otravy hojné v Rakousku, Německu a Polsku. Příčinou jedovatosti je kyselina helvelová čili chřapáčová, která se ve studené vodě nerozpouští a teplem nerozkládá. Rozpouští se jen ve vřelé vodě a zmizí při sušení za přístupu vzduchu asi za půl roku. U čerstvých ucháčů odstraníme kyselinu helvelovou, když ucháč rozřežeme na kousky, vhodíme do vřelé vody a necháme chvíli povařit a potom vodu slijeme a upravujeme znovu. Ale je zajímavé, že u několika málo osob se otrava stala, i když byly ucháče povařeny a voda slita. U mnohých osob otrava nevznikla, i když jed nebyl odstraněn. Proto se těžko předpovídá průběh otravy a přežití. Příznaky otravy se dostavují pozdě, asi za 8 hodin. Jsou to bolesti v břiše, bolestivé zvracení, průjmy ani nejsou hojné, ale někdy přestává činnost jater i oběhu krevního, takže v těžších případech nemocný za 10 až 20 hodin umírá.

18. Nejvíce smrtelných otrav vyvolává muchomůrka zelená, Amanita phaloides Fr., méně muchomůrka zbělená, Amanita verna Winter., albín muchomůrky zelené, méně hojná než zelená. Příznaky otravy se projevují pozdě, za 8—12 hodin a někdy i později. Je to nevolnost, malátnost, bolest hlavy, závratě, bolesti v břiše, zvracení až do vyprázdnění střev, nucení na stolici, vysílení. Třetího dne nastává zdánlivé zlepšení, ale za několik hodin dostavují se příznaky znovu, nápadná je žloutenka, po jaterním onemocnění nastává i ledvinové, pak i srdeční a nastává smrt v 6. až 12. dnu otravy. Léčba je dosud neúspěšná, neznáme protijed. U lehčeji nemocných nastává uzdravování ve druhém nebo ve třetím týdnu a plné uzdravení trvá několik mě-

síců. Stopy zůstávají po celý život. Nejlepší ochranou je otravě předcházet. Všichni houbaři se musí naučit dobře znát tuto muchomůrku. Její obraz by měl viset v každé škole, měl by být v každé učebnici přírodopisu i pro ty nejmenší.

Muchomůrka zelená má klobouk hnědavě žlutozelenavý, obyčejně bez strupů nebo jen s jedním. Klobouk je uprostřed tmavší, k okrajům světlejší až bělavý. Třeň je dosti štíhlý, dole trochu ztluštělý v hlízu. Ta je objata polovolnou až skoro volnou pochvou, laločnatou a vysokou, takže někdy vyčnívá i ze země. V hořejší třetině třeně nalezneme tence blanitý prsten, bílý nebo bledě žlutý. Pochva je zbytkem obalu, který v mládí obaloval celou plodnici. Pamatujme si jeden význačný znak: ztluštělý spodek je obalen polovolnou pochvou. Proto musíme celou plodnici vydlabat ze země, neboť při vytržení zůstane často pochva v zemi a unikne naší pozornosti. To se stává houbařům, kteří rychle sbírají zelánky nebo zelenavé holubinky. Vytržená muchomůrka není nijak nápadná a jen když je přestárlá, zapáchá. Její albín, muchomůrka zbělená, je tvarem úplně podobná, jen je bělejší, takže se může zaměnit za bílé žampiony. Její jméno verna čili jarní se neshoduje u nás s časem. Najde se až počátkem léta a dosti zřídka.

19. Muchomůrka bílá či jízlivá. Amanita virosa Lam. et Secr., má klobouk špičatě kuželovitý, většinou celý bílý a jen vzácně trochu nažloutlý. Je zrovna tak jedovatá jako muchomůrka zelená, ale že se vyskytuje vzácně, nejsou otravy časté. Ale třeba vždy dávat pozor při sbírání pečárek čili žampionů. Všechny muchomůrky mají i ve stáří lupeny bílé, žampionům brzy růžovějí do čokoládova a v dospělosti jsou černé.

20. Smrtelně jedovaté jsou ještě dvě malé bedličky, Lepiota. Bedla namasovělá čili scobinella Fr., jemně šupinatá, okrohnědá až červenohnědá, nabíhající do masově růžova, s nuzným prstenem. Roste blízko lidských obydlí od července do října na trávnících nebo na lukách. Nevšimneme-li si nezřetelného prstenu, mohli bychom ji ve spěchu pokládat za čirůvku. Ve Francii způsobila otravy podobné muchomůrce zelené, ale u nás ještě nikdy, protože nikdo nesbírá podobně zbarvené čirůvky. Nebezpečně jedovatá je i bedla hnědočervená, Lepiota bruneo-incarnáta Chodat et Martin, s kloboukem hustě kropenatým tmavohnědými šupinkami, které sedí na běločervené pokožce. Voní ovocně.

Jestliže známe všechny tyto vyjmenované jedovaté houby, nesmíme se domnívat, že můžeme bezpečně všechno ostatní sbírat. Nikdo by nebyl tušil, že jedna kožnatka může být smrtelně jedovatá. O tom je jinde v časopise zpráva, kterou jsme dostali z Polska i s barevnou fotografií houby. Je to kožnatka plyšová, Dermocybe orellana Fr. Otrava se začíná projevovat až po 3 a více dnech. Nejnápadnějším znakem je veliká žízeň, sucho v ústech, bolesti v břiše, vrhnutí bez průjmů, bolesti v hlavě a bezvědomí.

Pamatujme si jediné pravidlo houbařské: Sbírejme jen to, co dokonale známe. Jedlých hub je sice mnoho, ale chutných je nejvíce 150. Znát polovici úplně postačí, a třeba jen pětinu.

Doporučujeme pročíst: Michael-Henig, Handbuch für Pilzfreunde, VIII. stať o jedovatých houbách, MUDr. J. Herink, Otravy houbami.

První seznam jedovatých hub vyšel u nás roku 1921 ve spisku: Dr. F. Smotlacha — Jedovaté houby a v „Doplňku" z roku 1937 jsou opravy starých názorů. Později vyšlo od Smotlachy „Otravy houbami a jak jim předejíti", kde Smotlacha probírá záměnu jedlých a jedovatých hub. Neurčitost je ještě u jarních otrav, když se sbírají špičky. Sbírají se vláknice, helmovky, kalichovky, mrvele, lysivky, zvonovky, zejména zvonovka pastvištní a lysivka hnojní a jiné podobné a nezjištěno, která z nich otravu způsobovala. Proto zatím zavrhuje Smotlacha všechny zvonovky, závojenky a vláknice. Z čirů-

vek byla jedovatá tygrovaná a Zvárova čili hnědá, žíhaná, černoostrá a žlutohnědá. Další opravy jsou roztroušeny v sešitech Mykologického sborníku. Protože se lépe čtou najednou, byly shrnuty do tohoto článku a přidány další opravy starých názorů v mykologii.

Josef Perútka:

Otravy houbami v Gottwaldovském kraji.

Иосиф Перутка: **Отравления грибами в Готтвальдовскем крае.**

Josef Perútka: **Mushroom poisoning in Gottwaldov region.**

Rok 1958 byl na houby velmi chudý. Kromě několika druhů holubinek rostly u nás ve větším v letních měsících jen muchomůrka zelená (A. phalloides) a muchomůrka citronová (A. citrina Schf.). Jiné houby rostly velmi řídce.

V neděli 31. srpna nasbírala 12letá dívka něco holubinek, mezi něž zamíchala i much. zelenou v domnění, že je to též zelená holubinka. Večer si připravila večeři z těchto hub její 19letá sestra přes důtklivé varování matky. Večeři snědla sama. Jiným sourozencům matka nedovolila jísti. První příznaky otravy dostavily se k ránu asi po 10. hod. Ráno nastoupila do práce. Přes den střídaly se jí prudké záchvaty bolesti a teprve večer byla odvezena do nemocnice, kde po děsném utrpení v sobotu 6. září otravě podlehla.

2. Ve Svobodném Slově ze dne 17. září čtu tuto zprávu: Otravě houbami podlehli v Lužicích u Hodonína manželé Hronkovi. Hronek si při sbírání spletl much. zelenou s holubinkami. Nezachránila je ani pomoc v nemocnici. Zanechali po sobě 3 děti od 3 do 13 let.

Z ústního podání jsem se dověděl, že Hronek byl houbař, který sbíral větší počet druhů jedlých hub a byl proto uznáván v okolí za znalce hub. Protože se nenaučil poznávati houby podle jejich určitých znaků, řídil se jen svým jakýmsi všeobecným pravidlem (snad chutí nebo vůní, jak to obyčejně bývá). Na to po delší době těžce doplatil. Děti houbového jídla nepožily.

3. Přibližně v téže době se otrávila v Holešově matka se svým synem závojenkou olovovou (Ent. lividum Bull.). Byli odvezeni do nemocnice do Kroměříže, kde si matka poležela 14 dní a syn ještě déle, ježto požil větší množství. Příznaky se u nich dostavily po 4 hod. S kterou houbou si tuto jedovatou houbu spletli, nevím.

Domnívám se, že v letech na houby bohatých, jsou případy otrav řidší. Je to asi tím, že houbaři si mohou nasbírati dostatek jedlých hub, které jsou jim dobře známé a neriskují. V letech na houby chudých chtějí míti houbový sběr za každou cenu, někdy za cenu velkého rizika.

Josef Chmelíček:

Může se špička zaměnit za jedovaté houby?

Doporučuje-li se některá jedlá houba ke sběru, je třeba upozornit na všechny houby podobné, jak jedlé, tak jedovaté, a v popisech uvádět hlavně rozlišovací znaky, jak pozorujeme ve Smotlachově Atlase hub jedlých a nejedlých. Tím se zvyšuje jistota sběru. Zmíněný Atlas je však kusý, nezachycuje všechny naše oblíbené houby a škoda, že nevyšly další díly. V naší literatuře máme dostatek dobrých a přesných popisů, ale chybějí jim právě

popisy podobných hub. Pokusím se doplnit všechny údaje o špičce trávní.

V jedné nemocnici pacienti očního oddělení chodili lesíkem a zahradou a našli mnoho špiček. Sdělili to lékařce, která pacienty poslala do kuchyně, aby je připravili. Když je snědla, pocítila nevolnost. Poznala otravu a hned si dala vyprázdnit žaludek. Brzy bylo jí dobře, ale od té doby houby nejí. Jedovatá houba nebyla zjištěna. Odhadovat?

V 16. ročníku našeho časopisu je článek: „Náhlá smrt při otravě houbami v květnu". Smotlacha citoval České Slovo a odhadl, že to mohla být i zvonovka jarní nebo jiná jedovatá závojenka, nelze to bezpečně říci. Tak vzniká pro nás otázka: Sbíral otrávený zvonovku přímo nebo si ji zaměnil s jedlou houbou, kterou sbíral? Jestliže zvonovky nehledal, třeba vědět, kterou houbu hledal. Jedovaté houby nikdo nehledá, jen si je zaměňuje za jedlé.

V 23. ročníku Smotlacha napsal, že otravy zvonovkami a závojenkami se znovu opakují. Píše: „Zvonovka jarní, jak je u nás běžně vedena jako Nolanea erophila Fr, hirtipes Schum, má podle mého výzkumu tři formy, z nichž jen jedna je neškodná a jedlá, dvě jsou podezřelé." Tyto tři formy pojmenoval, ale, že je nepopisuje, musíme všechny tři pokládat za podezřelé. Dále píše: „Jarní zvonovky a závojenky se sobě úžasně podobají. Na otravě zvonovkou jarní, jichž mi bylo letos hlášeno několik, mohou mít účast buď jedovaté formy zvonovky nebo velmi podobné a málo známé jedovaté závojenky, které se mohou ke zvonovkám připlést. Jsou to závojenka hnědolesklá, Entoloma venenosum Sm, vmačklá čili rhodopolium Fr, dubnová či aprilis Sm-Urban, obloučková či arcualis Bayermann, sbírané letos na jaře. Ač jsem zvonovku několikrát přezkoušel a chutnala mi vždy dobře, nikoliv nejlépe, a nebyl jsem postižen otravou, přece jsem nikdy zvonovku jarní ke sběru nedoporučil a nedoporučuji."

Bartoš v 33. ročníku popisuje zkoušky jedovatosti u zvonovky. Teprve po požití 10 plodnic dostavily se za hodinu závratě, průjmy několikrát za den, které jednou trvaly celý den i s bolestmi v břiše, ale pominuly bez následků. Je zřejmo, že ve zvonovce jarní bude malé množství látky s projímavými účinky, sní-li se větší množství. Je tedy jedovatost zvonovky poměrně malá a muselo by se sníst veliké množství zvonovky, aby byla otrava nebezpečná. V květnu 1936 to byla jistě jiná houba. Nejspíš to byla prudce jedovatá závojenka dubnová, Rhodophylus aprilis Britzelmayer, synonym Rh. placenta Fr ex Batsch. Ta roste na jaře hromadně, ne však všude pod keři, jak v jehličnatých, tak v listnatých lesích. Je velmi podobná zvonovce, vzhledu tmavých vláknic a jedovatá jako závojenka olovová.

K otravám zvonovkou jarní přicházejí buď nedočkavci jarního houbového jídla, kteří pokládají zvonovku za jedlou nebo sběrači špiček a možná i penízovek. Při otravách třeba zjišťovat nejen, která houba byla příčinou otravy, ale také která houba se hledala. To je důležité pro jiné houbaře, aby věděli, při které jedlé houbě mají dávati větší pozor. Jedovaté houby nikdo nesbírá, ale přibírá je omylem. Penízovky však nejsou tak oblíbené jako špičky, třebaže jsou oboje drobné. Penízovky mají řidší výskyt, nikdy jich nenajdeme tolik, aby poskytly dostatek houbového jídla. Sbírají se jen vřetenonohá, kořenující čili ocasatá a dubová, zvané lesní špička. Velmi málo se sbírají penízovky rostoucí na šiškách. U všech penízovek třeň odhazujeme.

Špička trávní je velmi hledaná houba nejenom na jaře, kdy je nedostatek jedlých hub, ale i v létě, kdy roste plno dobrých a velikých hub. Sbírají je dobří znalci špiček a těm se nemůže přihodit žádná záměna ani s jedlými. Záměny mohou vzniknout jedině na jaře.

Špička trávní, Marasmius oreades Bolt ex Fr, roste již od konce dubna nebo od začátku května na mezích, na pastvinách, na stráních, u cest na okrajích lesů, všude, kde roste tráva, je v parasitické symbiose

s trávou. Někdy s trávou vstupuje daleko do smrčin. Při trochu pozornosti se nemohou špičky s jinými houbami splést, i když jsou jim podobné helmovky, kalichovky, zvonovky, závojenky, lysivky, vláknice a penízovky. Nejčastější je záměna se zvonovkami jarními nebo pastvištními, s lysivkou hnojištní a s penízovkami, tato je neškodná. Špičky mají lupeny stále bělavé, zvonovky a závojenky aspoň ve stáří narůžovělé, vláknice hnědé. Klobouk špiček je tence masitý, zprvu kuželovitý jako u vláknic, pak plochý a ve středu terčovitě vyvýšený, hnědě žlutošedý, s okrajem rýhovaným. Zvonovky ho mají více zvonovitý, vláknice trhaný podél lupenů. Špička hned nehnije, za sucha usýchá a při dešti opět oživuje. Třeň je dlouhý a nelámavý.

V květnu rostou asi tři vláknice, dvě mírně jedovaté, jedna prudce jedovatá (začervenalá), která je od špiček značně rozdílná a jistě si ji nikdo za špičku nezamění, jedině mladou za májovku. Již v dubnu najdeme na vlhčí zemi roztroušeně v listnatých lesích vláknici drsnou se souznačnými jmény hrbolatá, pomíchaná, scabela Fr. Ta má zprvu klobouk chumáčovitě plstnatý, pak odstále šupinatý, tedy od špiček rozdílný. Vláknice plstnatá, se souznačnými jmény potrhaná, hřebenitá, lacera Fr, roste na výslunných stráních nebo na neporostlých svazích příkopů, má klobouk trochu červenohnědý, ve stáří potrhaný, zase od špiček rozdílný. Ostatní jedovaté vláknice rostou až v létě.

J. Chmelíček:

Otrava muchomůrkou červenou.

V Přírodovědeckém sborníku ostravského kraje je článek téhož znění od Jaroslava Šedivého. V říjnu minulého roku sebrala 44letá manželka asi 9 plodnic muchomůrky červené a několik kozáků. Jedla je s 48letým manželem a 11letým synem. Pocítila točení hlavy, byla zmatená a vynechávala jí paměť, v obličeji byla bledá. Za čtvrt hodiny se dostavilo točení hlavy, za 25 minut tlak v žaludku, u otce žaludeční křeče, za půl hodiny oba zvraceli. Před odjezdem do opavské nemocnice požili všichni živočišné uhlí, projímadlo a každý čtvrt litru mléka. U všech byla malátnost, kolem sebe viděli vše rozmazané, nejvíce byl postižen manžel. Všem byl proveden výplach žaludku. Příznaky otravy trvaly 24 hodiny, porucha zraku přes 3 dny. Manželka sebrala muchomůrku v domnění, že není jedovatá, když byla červivá.

e) Různé.

Jaroslav Tušla:

Názorné pomůcky k učivu o houbách na osmiletých středních školách.

Ярослав Тушла: Наглядные пособия при изучении грибов на 8-летней школе.
Jaroslav Tušla: **Implements for mushroom object teaching in the secondary schools.**

Jedním z nejdůležitějších vyučovacích principů je princip *názornosti.* Názorné vyučování zdůrazňoval a důsledně uplatňoval již *Jan Ámos Komenský.* Nejlepší je samozřejmě skutečný předmět, v našem

případě živé houby ve svém přirozeném prostředí v přírodě neb alespoň na výstavkách hub. To ovšem není často dosti dobře možné. Musíme se pak spokojiti takovými vyučovacími pomůckami, které má škola k disposici.

A. Nástěnné obrazy. Dnešní stav neuspokojuje. Máme na škole 2 pěkné nástěnné obrazy ze serie „Příroda v obrazech", kterou vydával před válkou v nakladatelství „Česká grafická unie" prof. dr. *Gustav Daněk,* zobrazující hřib obecný a muchomůrku červenou. Třetí obraz této serie — „Houby pařezové" — není věrný. Dále pěkný propagační nástěnný obraz z posledních let „Houby jedlé", znázorňující naše nejdůležitější jedlé houby. Kladem Daňkových obrazů jest, že kromě celkového pohledu obsahují zvětšené detaily, např. řez lupenem, výtrusy atd.

To jest ovšem málo obrazů a situace na jiných osmiletkách není lepší. *Potřebujeme daleko více nástěnných obrazů* podobně řešených, jako byly zmíněné obrazy dr. *Gustava Daňka.*

B. Atlasy hub. Zde jsme na tom dobře. Většina škol má, nebo si snadno může opatřit pěkné a plně vyhovující atlasy, jichž se dá využít jak při vyučování, tak při výstavkách. Přednost dáme atlasům s barevnými fotografiemi nebo barevnými obrázky. Uvádím jich několik, které se nám dobře osvědčily:

Kavina - Tvrz: Atlas hub.
Melzer: Atlas holubinek.
Pilát - Ušák: Naše houby.
Pilát - Ušák: Atlas hub. (Zvlášť vhodný — vydání pro školy na volných listech.)
Pilát - Ušák: Kapesní atlas hub.
Smotlacha: Atlas hub. (Krásné barevné fotografie.)
Smotlacha: Padesát druhů hub, které doporučujeme sbírati.
Skyva: Naše důležité houby. (Zvlášť vhodné, vydáno na volných listech, bohužel, nedokončeno.)
Vido: Huby našich hor a lúk.
Zejbrdlík - Jedlička: První atlas hub.
Zejbrdlík - Jedlička: Druhý atlas hub.

C. Jmenovky k vystavovaným houbám. Na způsob „Jmenovek k vystavovaným rostlinám", které vydal r. 1957 *Antonín Dvořák* ve Státním pedagogickém nakladatelství. Dosud si musíme jmenovky k vystavovaným houbám psát sami.

D. Modely hub. Pokud jsem měl možnost vidět je ve sbírkách na osmiletých středních školách, byly vesměs více méně vzdáleny skutečnosti a tudíž jako demonstrační vyučovací pomůcka nemohly zpravidla plnit svůj účel.

E. Diafilmy. „Služba škole“ už začala s dodávkami diafilmů k učivu pro všechny učební předměty. Čs. státní film — Diafilm, Praha, vydal v r. 1955 diafilm: „Houby“, autor Dr. F. Smotlacha, redaktor Jan Polák.

F. Krátké filmy (barevné) o životě, kráse a bohatství hub, které by současně diváky — praktické houbaře a ostatní návštěvníky lesa — vychovávaly k šetření a ochraně přírodních krás.

Film je mocný a dosud nedoceněný vyučovací a výchovný prostředek na našich školách.

Němci vyrobili již r. 1955 krásný krátký barevný film *Pilze und Waldfrüchte (Houby a lesní plody)*, který ukazuje různé druhy jedlých i jedovatých hub a plody pláňat. Vysvětluje rozmnožování hub a v kterých obdobích různé druhy hub rostou. Film je určen nejen praktickým houbařům, ale všem milovníkům přírody a zvláště lesa; je dlouhý 428 m.

Podobný je i bulharský barevný film z r. 1958 *Naše gribi (Houby bulharského lesa)*. O jedlých i jedovatých houbách, jež od jara do zimy obohacují bulharské lesy; měří 423 m.

G. Náčrtky učitelovy na tabuli. Vyžadují ovšem jisté kreslířské dovednosti, při nedostatku jiných vhodných pomůcek však hodně pomohou.

H. Výstavy hub. O nich bylo v našem časopise podrobně psáno již dříve.

MUDr. Jiří Janovský:

Propagace hub na národní škole.

Propagaci provádím takto: Ježto do výše uvedené školy dochází moje dvě vnučky, připravím obvykle po neděli, v blízkém našem okolí čerstvě nasbírané houby. Vybírám plodnice s charakteristickými znaky, obyčejně několik plodnic, jednu v počátečním stádiu vzrůstu, jednu dospělou, eventuálně, kde je třeba v dílčím řezu, pro zbarvení nebo jiné znaky. Často se symbiotickou větvičkou příslušného stromu, pařezové a pod. houby v trsech, na kůře, pod. i choroše na vlastním sídlišti.

Plodnice usadím na skleněných miskách, a aby nedošlo k záměnám, mají plodnice zabodnuté parátko v klobouku neb třeni s jménem. K tomuto takto upravenému „preparátu“ je přiložena legenda, pokud možno krátká, výstižná a pro mládež vhodně upravená. Např.: *„Václavka — náramcovitka — obecná* (Armillaria mellea), je to vysloveně podzimní, trsovitá, pařezová, jedlá houba, obecně známá, roste kolem sv. Václava na pařezech. Je překrásně jako v kyticích kol pařezů posazená. Nám se jistě líbí její zjev a bohatost plodnic, hospodyně ji mají rády pro kořennou chuť, kterou dodává pokrmům, polévkám, ale lesníci a zahradníci ji rádi nemají, neboť václavka, vlastně její podhoubí je nebezpečný parasit. Usídlí se jednou na pařezech, podruhé však také na zdravém, nebo jen lehce nemocném kmeni jehličnatých nebo listnatých stromů a strom je v krátké době zničen. Václavka může napadnout celý sad i les.“

„Dobře si pamatujte její barvy, šupinky na klobouku, u mladých plodnic roušky, které zakrývají lupeny, u dospělých prstence, který zbyl po roušce. Třeň je poměrně úzký, dlouhý, prohnutý, plstnatý, drsně rýhovaný.“ — Podobně uvádím popisy i u ostatních hub.

Ve třídě, pokud jsem informován, preparát s. učitel nebo učitelka několika slovy uvede, dá kolovat lavicemi, přečíst příslušnou legendu. Poté putuje preparát do další třídy.

Provádím tuto propagaci již druhý rok, obvykle jednou týdně v huborodných měsících, zejména na podzim v měsících září, říjnu a listopadu a na jaře v dubnu, květnu a v červnu.

Dr. Ladislav Hanuš:

Příspěvek k otázkám z lidového houbařského názvosloví.

Článek M. Korandové k lidovému houbařskému názvosloví (Myk. sb. XXXV, str. 52 a sled.) s připojenou mapkou nás plně zaujal. V našem lidu koluje skutečně mnoho názvů hub, často různých u téže houby, a různých též krajově. K tomu přichází, že tu nalézáme nejen různé názvy jednotlivé houby, ale i lidové názvy pro houby nesbírané, ať už nepoživatelné (pro hořkost, pro nehezký vzhled), nebo i pro jedovatost.

Můj otec pocházel z Českomoravské vysočiny (H. Holetín u Hlinska) a byl náruživým sběratelem hub a znal jich hodně, daleko více než průměrný houbař. Kupoval si různé houbařské knížečky, též německé, v nichž si připisoval české názvy hub. Tak sbíral i muchomůrky-šedivky (Amanita spissa Fr.), nazvané též muchomůrky tlusté, které já z opatrnosti nesbírám (ač jsou dobré), abych si je nespletl s muchomůrkou tygrovanou (Amanita pantherina, dříve též Agaricus pantherinus, Amanita umbrina), kterou označuje dr. Pilát ve svém atlasu za prudce jedovatou, ač zace H. Blücher v něm. houbařském příručním atlase tuto houbu označuje v mládí za jedlou po odstranění vrchní kůže a oškrábání třeně (nohy). Německy tu uvádí o této houbě: Junge Exemplare sind nach Abziehen der Oberhaut und Abschaben des Stiels in jeder Hinsicht als gut und genießbar zu bezeichnen (!). V atlasu dra F. Smotlachy je tato houba označena též za jedovatou a pod jménem muchomůrka pantherová. Je zajímavé, že můj otec si připsal v této německé příručce také lidový název: Pantherka, ač tehdy ještě neznal mykologa dra Smotlachu. Při tom však vím, že šedivka v mládí má tlustou, baňatou nohu, tak jako mladý hřib obecný, jakou zase pantherovka nemá. Jsou-li oba druhy hub starší, je ovšem tento rozpoznávací znak už méně znatelný a zvýšená opatrnost na místě, aby nedošlo k záměně.

Za svých mladých let jako dorůstající hoch jsem býval s otcem na Hlinecku a tam s ním také houbařil a učil se rozpoznávat různé druhy hub. Jsou tam krásné lesy na houby bohaté (Ranský les, kudy probíhá železn. trať od Pardubic, Chrudimi do Hlinska a dále), Srnčí les, lidově nazvaný Babácký les podle osady Babákov. Nyní tam — po dlouholeté přestávce — jezdím opět k příbuzným ze strany otcovy. Tak jsem si také všiml, že na Vysočině říkají houbám nesbíraným (neznámým, jedovatým atd) „prašivky“. Tentýž název jsem slyšel také v Jincích-Čenkově (u Příbrami, okres však Hořovice). Zato jsem na svých dosavadních letních cestách po českých krajích dosud neslyšel názvy: kraváci, žabiny, psí houby a pod.

Pokud se týče některých jedlých a sbíraných hub, mohu uvésti jen některé, které jsem dosud slyšel a si zapamatoval. Tak už za mlada ještě před první svět. válkou (tedy těsně před 1914) jsem slyšel na Vysočině lidový

název pro žluté klouzky (Boletus elegans a příbuzné) ponejvíce jako: podmáslník. (Viz k tomu Mykol. sb. XXXV, str. 52.)

Podhřib žlutomasý (Boletus nebo Xerocomus chrysentereon), který v mládí nemá popraskanou hlavičku a pěkně sametovou, je všeobecně (opět podle mého otce z Vysočiny) nazván: sameťák. Stejně ovšem podobný hříbek sametový (B. velutinus Sm.), odrůda žlutomasého, který i jako dorostlý nemívá popraskanou hlavičku, a další dosti podobný hřib plstnatý (Boletus subtomentosus, Xerocomus subt.), nazvaný též kozí pysk, poddoubník, kožák.

Hřib kovář (Boletus erythropus Fr.), podle dr. F. Smotlachy, dr. Karla Kaviny v jeho atlasu hub, R. Veselého i podle něm. H. Blüchera je u dr. A. Piláta hřib koloděj — Boletus luridus! Naproti tomu hřib kolář (koloděj) se světlejší hlavou než má kovář je u posledně jmenovaného autora (Boletus erythropus!). Oba hřiby jsou lidově označovány jako modráky, někde koloděje. Někteří houbaři je sbírají velice rádi a cení si je jako chutné houby, avšak jiní se těchto hub bojí pro silné zmodrání na místě řezu.

V Pražském kraji, přesněji řečeno opět v kraji u Příbrami (Jince-Čenkov) zase znají a sbírají podborováky, menší hřibkovité houby, trochu strakaté, hlavně v borových lesích. Je to hřib strakoš (Boletus či Xerocomus variegatus).

Udivilo mne, že na Podbrdsku (vím to z Jinců a okolí) se přeli se mnou, že hřib hořký (Boletus felleus) či žlučník je satan a musel jsem jim prokazovat obrázkem z atlasu dr. F. Smotlachy, jak pravý satan vypadá (Boletus satanas).

Jiné názvy, které uvádí M. Korandová ve svém zajímavém příspěvku jsem dosud neslyšel. Avšak citovaný článek je pro mne popudem, abych si v budoucnu více všímal lidových názvů hub a podaří-li se mi nová zjištění v tomto směru, je zaznamenám a rovněž pošlu redakci Myk. sb.

Jaro Miškovský:

O základech pojmenování hub a jejich širší užitkovosti.

Я. Мишковски: **Принципы названия грибов и их более широкая полезность.**

Jaro Miškovský: **Principles of denomination and of ampler utility of mushrooms.**

Houby, jako součást živé přírody, byly odedávna předmětem zájmu vnitrozemských obyvatel Evropy. Zvláště lidé východního prostoru, kde sluší hledat pravlast Slovanů, měli nejdále k moři a žili jako praví kontinentálci v úzkém styku s přírodou. Dokladem toho jsou jednak místní názvy, volené podle přírodního prostředí, jednak bohatá paleta osobních jmen, převzatých ze živé i neživé přírody.

Zatím co místní názvy jsou vcelku známé, od Smržovky až po Hřibojedy, považují se osobní jména toho druhu za nejstarší, platná již v době předkřesťanské a předliterární. Výskyt řečených jmen u nás dokládá rozsah znalostí našich předků o říši živočišné, rostlinstvu i houbách.

Slovní poklad osobních jmen představuje zdaleka nevyčerpanou studnici poznatků o životě dávných předků. Jazykozpytný průzkum

je ztížen tím, že některé kdysi platné názvy během doby vyšly z používání. V případech, kde nestačí k objasnění původu lidová jména vlastního národa, přítomná i minulá, nutno hledat klíč jinde — pátrat po obdobných výrazech u jazykově příbuzných národnostních skupin, případně též, pro srovnání, u cizích národů. Teprve tím způsobem lze vnésti jasno do původu jmen, jichž čeští a slovenští nositelé sami nevěděli a nevědí, že jsou odvozena z říše ptactva, např. Král, Očko, Suchánek, Švehla (od Švehola, tj. vlaštovka), Mašek (od Maška, z pův. Dymaška; srov. Dýma, Dymokury), nebo z říše hub, Tvrdík, Štětka, Pekárek, Rezek, Veselka, Hlaváč (Hlaváček), Žid (Židek, Žídek), Zemek (od Zemka, viz Klaret), atd.

Rozumí se, že lovecký a zemědělský lid znal dříve jména zvířat, než tvořil názvy hub. Pojmenování hub sloužilo především účelům rozpoznávacím, proto přihlíželo k vnějším znakům a někdy také k vnitřní hodnotě a uzpůsobení. O slovanském prapůvodu společného pojmenování hub, rusky „griby", svědčí jeho spojitost s jihoslovanským slovem téhož významu „glive". Ze slova „grib" vznikl — záměnou souhlásek r > l, b > v — tvar „gliv", odtud po srbochorvatsku „gliva" (česky: houba). Novodobý český jazyk rozlišuje oba názvy jako jména rodů, ve shodě s mykologickým názvoslovím: hřib (Boletus) — hlíva (Pleurotus).

Ostatně již středověká čeština měla pro houby 39 jmen, jak je uvádí Klaretův Glossář (14. stol.), většinou dosud platných, mezi nimiž jsou odvozena od jmen zvířat: holúbka, lišky, hadovky, kozáč (jinde kozák), kuratnyk, lanyš. V těchto názvech došla výrazu vnější podoba ať tvarem nebo barvou, u hadovky výstraha před udánlivcu jedovatostí houby, rostoucí z „hadích vajec", u lanýže obliba laní a kozák jako houba podřadná, s černající dužninou, je přisuzován kozám. V podobném smyslu byl ražen ruský název „kozljak" (jinak bolotovik) pro *klouzek kravský* — Boletus (Ixocomus) bovinus L., rovněž jako dobrý pro kozy.

Způsob hodnocení, vyjádřený v pojmenování houby, vychází tu z hlediska užitkovosti při chovu domácího zvířectva. Přívlastek „kravský" ukazuje přitom člověku, jenž je středem všeho dění, že dotyčná houba není pro něho. Zvířecí přívlastky přísluší obvykle předmětům nevalné hodnoty a klamného vzhledu — viz koňský kaštan, psí (divoké) víno, vlčí mák, kočičí stříbro (lidově slída) aj.

Z hub sem patří *ryzec kravský* čili huňatý — Lactarius torminosus Schäff. a *čirůvka kravská* — Tricholoma vaccinum Pers., oba druhy hořké, proto u nás nesbírané. Naproti tomu název *pečárka ovčí* — Agaricus arvensis Fr., i když vyjevuje oblibu této houby u ovcí, neodrazuje člověka, aby chutnou, anýzem vonící pečárku sbíral na lukách, pastvinách, ba i na letištích (viz Ing. M. Smotlacha: Houbařící

letci, MSb 1955). Po ovcích jsou pojmenovány dvě další jedlé houby, podřadnější jakosti: *klouzek ovčí* — Boletus (Ixocomus) granulatus L., *choroš ovčí,* lidově mlynářka — Polyporus ovinus Schäff., a nejedlá *šťavnatka ovčí* — Hygrophorus ovinus Bull. Po kozách dostaly botanické jméno *kozí pysk* čili poddoubník (něm. Ziegenlippe) — Boletus subtomentosus L., *choroš kozí noha* — Polyporus pes caprae Pers., jakož i *šťavnatka kozí* — Hygrophorus caprinus Fr., vesměs jedlé, a *hlíznatka* (lilák) *kozlí* — Inoloma traganum Fr., nejedlá.

Jiné houby odlišují se pojmenováním po lesní zvěři, ať již proto, že bývají zvěří spásány, zvláště v době sucha, nebo také kvůli společným vnějším znakům. Použité přívlastky jsou např.: jelení — cervinus, kolouší — hinnuleus, zaječí — leporinus, vlčí — lupinus, kolčaví — mustelina. Ještě další zvířecí přívlastky hub mají platnost ve vědě, kdežto náš lid na venkově dává oblíbeným houbám jména výrazná, jako: srnka, sluka, koroptvičky, kančí zuby atd. Lze jen schvalovat, když lidové jméno přejde do vědeckého názvosloví (viz kozí pysk, sluka, kuřátka), neboť za úkol vědy platí, aby se co nejvíce přibližovala lidu, sloužila mu a zkoumala jeho zkušenosti a poznatky.

Bylo již upozorněno v tomto časopise, že našimi lidmi nesbírané houby přicházejí v úvahu též jako bílkovinné krmivo pro dobytek (J. Murgaš, MSb 1953). Přikrmování krav jejich oblíbenými klouzky, o kterém zde psal Jos. Kozlík (Houby krav, MSb 1954), je podnět užitečný, ale krátkodobého významu. Kdyby jej pasáci uváděli ve skutek, nasbírali by kravám větší množství hodnotného doplňku krmiva, než dokáží ony samy. Krávy vezmou zavděk i žampiony, jak zjistil v mládí Sm., ale sotva by jim chutnaly za syrova houby hořké.

Lidové jméno místní platnosti „kravina" o mléčníku pýřitém — Lact. vellereus Fr., naznačuje neužitečnost této nápadně velké bílé houby, která však patří v SSSR mezi jedlé „gruzdi" (4. kateg., Vasilkov). Doporučovalo by se silážovat po ruském způsobu zdejší mléčníky s tuhou dužninou, ze skupiny ruských „gruzdí", a naloženými do sudů přikrmovat pokusně dobytek v zimě. Naložené houby musí být chutně upraveny, solené nebo sladkokyselé. Jde o to, jak oslabit palčivost „gruzdí", aby se staly požívatelnými. Nejlepší poučení poskytne studijní zájezd do SSSR, v rámci výměny zkušeností a spolupráce. Podle výsledku měly by se zkoumat i možnosti případného rozšíření potravinářských výrobků z hub. Byla to lidská výživa, pro kterou od prapočátku obracely houby na sebe pozornost, nepřihlížeje k lidovému lékařství a čarování! V nové době přistoupily k tomu kvasný průmysl, výroba konservárenská, příprava léčiv (antibiotika), jedů atd. Z toho vysvítá dalekosáhlý význam nižších a vyšších hub pro člověka a lidskou společnost.

(Redakci došlo 17. 12. 1958.)

Václav Paráček:

Zpráva o růstu hub na Hradecku v roce 1958.

Mykologický klub ROH, Gumokov, Hradec Králové

Rok 1958 nebyl příznivým pro sběr hub na Hradecku. Vystřídaly se sice všechny běžné druhy, rostly však málo a krátce. Hradečtí houbaři nemají letos ve spižírnách obvyklý normativ.

Uvedeny jsou jen houby hospodářsky či jinak významné.

Penízovka sametonohá (Colybia velutipes) rostla hojně celou zimu. *Závojenka sadovka* (Entoloma clypeatum) nevyrostla ve větším množství. *Smrže* (Morchelae) nerostly, na Hradecku se nalézají jen málo, ojediněle. Zato *ucháč jedlý* (Gyromitra esculenta) se objevil ve značném množství. *Hníky* (Coprinaceae) rostly od časného jara, jejich výskyt nebyl však jako jindy. Mezi jarními houbami vyrostla též *štítovka jelení* (Pluteus cervinus). V lese se objevil velmi záhy hřib kovář (Bol. erythropus). Hřiby rostly málo. *Hřib dubový* (Bol. reticulatus) rostl více na hrázích rybníků pod duby než v dubině samé. *Hřib smrkový* (Bol. bulbosus) se objevoval jen řídce a v krátkých intervalech. Zato bylo více nalezeno *hřiba borového* (Bol. pinicola). *Liška* (Cantharellus cibarius) vyrostla v hojném množství většinou jen jednou. *Žampion obecný* (Ag. campestris), ovčí (arvensis) i lesní (silvaticus) rostly velmi hojně. Rovněž také i další z této skupiny. *Křemenáč březový* (Bol. versipellis) a *kozák březový* (Bol. scaber) rostl včetně dalších z této skupiny od jara až do podzimu neustále, ale velmi střízlivě. *Bedla vysoká* (Lepiota procera) rostla málo, zato *bedla krvavějící* (Lepiota rhacodes) rostla ve smíšeném lese ve velkém množství. *Hřib hnědý* (Bol. badius), *hřib babka* (Bol. chrysenteron) a *hřib strakoš* (Bol. variegatus) rostly celou sezónu jen ojediněle.

Holubinky (Russulae) vyrostly hojně, avšak jen jednou, při tom byly vesměs červivé i malé plodnice. Jediná rostla téměř celou sezónu *holubinka trávozelená* (Russula aeruginea). *Čechratka podvinutá* (Paxillus involutus) rostla řídce, avšak neustále, *klouzek obecný* (Bol. luteus) s jeho blízkými druhy rostl jen řídce, zato se hojně vyskytoval *klouzek modřínový* (Bol. elegans) někdy v mimořádně velkých plodnicích. *Ryzec pravý* (Lactarius deliciosus) vyrostl jen v prvé své periodě, úplně červivý, na podzim se neobjevil vůbec, zato nejedlé druhy jako *ryzec peprný, kravský, ryšavý* (Lact. piperatus, torminosus, rufus) a další z této skupiny rostly hojně. Výskyt *kotrče* (Sparasis crispa) a *oříše* (Grifola umbelata) byl uspokojivý. Vyrostlo též hojně *pstřeně* (Fistulina hepatica). *Hadovka* rostla na svých obvyklých místech (Phallus impudicus). Z muchomůrek rostla první *muchomůrka růžová* (Amanita rubescens) a rostla málem do podzimu. *Muchomůrka červená* (Amanita muscaria) se objevila až po létě, v deštivých dnech, nejvíce s břízou a pouze na okraji lesa, ponejvíce však mimo les. Většinou tam, kde ještě nikdy nevyrostla, v zahradách, u vody atd. *Muchomůrka šedá* (Amanita spissa) rostla celou sezónu, rovněž tak *katmanka pošvatka* (Amanitopsis vaginata), obě dosti hojně.

Zvláštní pasáž nutno věnovati smrtonosné *muchomůrce zelené*. Tato (Amanita viridis) rostla velmi hojně; zdá se, že v roce 1957, kdy její růst byl přímo invasní, upevnila téměř na všech lokalitách své pozice i v r. 1958, rostla hojně a rychle i na oranici a za největšího sucha. A ve všech možných barvách. *Muchomůrka panterová* (Amanita pantherina) se vyskytla vzácně, zato *muchomůrka citronová a růžová* (Am. citrina — Am. rubescens) dosti hojně. Posledně jmenovaná vyrůstala jak obvykle několikrát

Muchomůrka žonkylová (Am. junquillea) objevovala se poskrovnu. *Pestřec* (Scleroderma vulgare) rostl poměrně hojně. *Hřib hořký* (Bol. feulus) se vyskytoval dostatečně, *hořký modrák-kříšť* (Bol. pachypus) měl růst obvyklý. Svou úlohu splnil v době sucha jak obvykle *poddoubník dubový — zvaný kůžák* (Bol. subtomentosus). V chlumeckých dubinách jiná léta hojně se vyskytující *závojenka olovová* (Entoloma lividum) se v r. 1958 vůbec neobjevila. Rovněž se neukázala na pokrajích lesů hradeckých a v zahradách. Nerostla. *Choroš ovčí* (Polyporus ovinus) vyrostl v dubinách, avšak plodnice vysýchaly, ztuhly. Více se toho roku neobjevil. Pýchavkovité (Lycoperdales) a špička travní (Marasmius oreades) rostly běžně — jejich růst byl podmíněn a určován vláhou. Z třepenitek rostla nejvíce svazčitá (Hyp. fasciculare), cihlová (Hyp. sublateritium) rostla též více než obvykle. Třepenitka maková (Hyp. capnoides) vyrostla na Hradecku ve větším množství naposled v r. 1950 — od té doby se vůbec neobjevila.

Na podzim roku 1958: Václavka (Armilaria mellea) nevegetovala tak, jak bychom si přáli — masový sběr se nedal organizovat. Zato čirůvka nahá (Trich. nudum) a čirůvka dvoubarevná (Trich. bicolor) rostly velmi hojně. A to současně; jindy vyrůstá jako první dvoubarevná.

Nyní, kdy je tato zpráva psána (14. I. 1959), roste a je vystavována ve výstavní skříňce Mykologického klubu ROH v závodě Gumokov v Hradci Králové, opět penízovka sametonohá (Colybia velutipes) jako první houba 1959. Tedy zpráva touto houbou začíná a též končí.

Dr. Robert Vávra:

Houbařská sezóna 1958.

Rok 1958 nebyl příznivý vzrůstu hub.. Z jarních hub smrže byly celkem vzácné a jedině smrž jedlá, forma žlutá — Morchela esculenta var. fulva Fries — byla hojnější. Vyskytovala se zejména na některých starých zahradách v Praze a okolí. Sbírám ji v jedné zahradě v Bubenči každoročně. Jest to krásná houba, výborné kvality, roste zejména také na Karlově Týně a v pražském Barandienu. V uvedené zahradě v Bubenči sbírám také jiné houby, zejména májovky, které však roku 1958 na této lokalitě úplně vynechaly. Dále zde nacházím každoročně z letních hub pestřec obecný a z podzimních ryzec huňatý. Také tento ryzec roku 1958 nerostl. Zato se vyskytly na této zahradě na podzim penízovka dlouhotřeňová, neobvykle veliká v průměru klobouku 10—15 cm a tmavě šedohnědě zbarvená. Zdá se mi, že je to nějaká forma, kterou nutno ještě dále sledovat. Z letních hub objevily se v červenci šedivky. Také ostatní houby nebyly hojné, a to na území celé československé republiky od nížin až do hor. Vzdor tomuto nedostatku hub jsme však na naší tradiční houbařské výstavě obstáli dobře. Výstava se konala, jak bylo již sděleno v září ve vinohradské radnici. Pravá houbařská sezóna začala teprve v druhé polovině měsíce září a trvala až do listopadu.

Muchomůrka zelená byla letošního roku hojná a rostla až do listopadu. Z podzimních hub byla obzvláště význačná šupinovka obrovská — Pholiota grandis rea, která se na lokalitě ve Vokovickém parku, kde jí sleduji od roku 1936, objevila v několika velikých trsech. Je to nápadná a krásná houba, kterou někteří mykologové pokládají za formu šupinovky kostrbaté, s čímž nemohu souhlasit. Je pravda, že šupinovka kostrbatá má výtrusy velmi podobné výtrusům šupinovky obrovské, ale jinak se šupinovka obrovská od šupinovky kostrbaté liší zejména chemickými vlastnostmi a ovšem i velikostí. Vytváří veliké trsy objemných plodnic, z nichž některé dosahují

průměru klobouku přes 15 cm. Vůně šupinovky obrovské je nápadná a připomíná mátu peprnou, také chuť její je podobná. Je to dobrá jedlá houba, kdežto šupinovka kostrbatá, která je mnohem menší, je celkem houba málo chutná. Ještě v listopadu rostly houby hojně, zejména mlženky, které pokládám za velmi dobré jedlé houby. Některým houbařům jejich chuť není příjemná, tomu se však dá předejít, když je spaříme. Z podzimních hub byly zejména hlívy na mých lokalitách velmi řídké. Docházejí k nám dotazy, co je příčinou loňského nedostatku hub. Zdá se, že tu působily i vlivy astronomické, zejména sluneční skvrny, které roku 1958 dosahovaly maxima a působily nepříznivě na počasí a tudíž i na růst hub.

Oldřich Nováček:

Můj sběr v roce 1958.

Proč houby nerostou?

Často si kladli tuto ošemetnou otázku příznivci houbařského sportu během minulého roku (1958). Jarní růstové období zastihlo listnaté lesy málo vyhřáté a změny počasí na podzim měly i značný vliv na zmenšený výskyt hřibů. A přece v několika málo případech se stalo, že houby vyrazily hojně, byť i na poměrně krátkou dobu.

Začátkem července, kdy téměř celý týden vydatně pršelo, byl jsem na dovolené u Brna. Následovaly tři parné dny a jejich účinek se projevil v podobě spousty hub.

Smrkové hřiby rostly ponejvíce v mechu a houštinách na místech chráněných před větrem. Hřiby dubové nejčastěji v mladších se smrkem smíšených dubinách. Z kozáků nejvíce habrový. Rovněž hřibů panských i křemenáčů bylo v nebývalém množství. V alejích pod lipami nacházely se spousty kolodějů (Boll. luridus), kterých si téměř nikdo nevšímal. Z klouzků jsem vybíral jen klouzky zrnité.

Dle mého názoru šlo o opožděný jarní růst, který za ideálních podmínek se dostavil až v červenci.

Našel jsem sice také asi 7 kusů ryzců smrkových, ale tyto nacházím i jiná léta tou dobou, nastanou-li deštivé dny.

Nejvíce si cením z loňského sběru malých kozáků habrových, které naložené se směsí v octě jsou výborné.

Jde o jílovitou oblast rosického kraje s listnatými (dub) a větší měrou jehličnatými lesy. Jinak si nemohu po houbařské stránce stěžovat na rok 1958. Mnoho nám nahradil teplý podzim. Zvláště spousty čirůvek rostly až do prosince.

Růžena Vtelenská:

Houby v Drážďanech.

Ve dnech 8.—9. listopadu 1958 jsem byla se zaměstnanci Dětského domu na zájezdu v Drážďanech a Míšni. Už předem jsem se těšila, budou-li tam nějaké houby, že je určitě přivezu na přednášku. Z prohlídky pískovcové skály Bastei sešlo, poněvadž bylo velmi mlhavé počasí, takže jsem se do lesa nedostala, ale vynahradil mi to zámecký park v Pillnitz. Je z doby Augusta Silného s krásnými starými stromy a jak se ukázalo, i hub tam bylo hodně. Jako první jsem našla třepenitku svazčitou. Moc mne nenadchla, ale povídám si, však jsem teprve na začátku. Další nález bylo několik holubinek révových (ojíněných), a hned poté trs mladých krásně žlutých šu-

pinovek obrovských. Běžela jsem pro ně kus po trávníku a již tímto nálezem vzbudila o houby zájem. Také malá, snad chladem zakrnělá a pokřivená hadovka zápašná tu byla — a znovu šupinovky, ještě větší než ty prvé. Už jsem to pomalu neměla kam dávat a tu přišla koruna všeho, velké množství václavek, které rostly na šikmém svahu pod Vodním palácem přímo z trávníku. Marně jsem pátrala po nějakém pařízku, nebylo tam nic, než zelená tráva — tlející dřevo muselo být v půdě. Měla jsem velkou radost, že v tak pozdním podzimu nacházím tak velké, zdravé plodnice. Některé byly sice staré, přerostlé, ale dobrá třetina měla kloboučky dosud úplně uzavřené závojem a přitom dosahovaly výšky někdy až 18 cm. Tak statné václavky jsem v pražském okolí nalezla zcela vyjímečně. Barva kloboučků nebyla narůžovělá, jakoby perníkem posypaná, jak říkával p. prof. Smotlacha, ale světle medově žlutá téměř bez šupinek.

Na zpáteční cestě jsem byla jednou z těch, které musely na celnici ukázat podrobně obsah zavazadla a já jsem si vzala i svou aluminiovou krabici s houbami. Celník mi říkal, že právě takové houby si před týdnem vezl nějaký profesor a říkal, že jsou všecky jedlé, i ty šupinovky.

Ve středu jsem houby donesla na přednášku a i zde vzbudily zaslouženou pozornost.

A na závěr bych ještě chtěla říci, že nález známé houby je za hranicemi něco podobného, jako setkání s přáteli. Vždyť i za poslední války, když jsem byla v Rakousku, byly houby a les má největší radost. Kéž je to tak u všech a stále!

V. Kedyk:

Mykologie v SSSR.

B. P. Vasilkov: *O druhu u kloboukatých hub.*

V rámci publikace Botanického ústavu AVSSSR o otázce druhu v botanice (1958) uveřejnil B. P. Vasilkov velmi zajímavou studii o palčivé otázce druhu u hub („O vidě u šlapočnych gribov"), opíraje se o své dřívější práce z let 1954—56. K této studii se ještě vrátíme v dalších sešitech MSb.

A. S. Bondarcev uveřejnil v r. 1956 *„Příručku k určování dřevokazných hub"*. Je to podrobný systematický klíč 50 druhů dřevokazných hub a popis dalších 20 nejrozšířenějších druhů, obecná informace o biologii dřevokazných hub a o škodách, které způsobují.

Herbář hub. Pod redakcí A. S. Bondarceva se vydávají exikáty různých druhů hub — Fungi eciccati URSS — po 10 druzích v jednom vydání, ve zvláštních obálkách s ruským a latinským označením. Jedno vydání (1 dekáda exikátů) se zasílá zájemcům za dodání 2 druhů ještě neuveřejněných hub, po 100 exemplářích. Exikáty se rozesílají jedině na výměnu.

J. Chmelíček:

Pilát-Ušák: Naše houby II.

Pěkně vypravená kniha přináší pro praktické houbaře mnoho nového a cenného, zvláště o pavučincích a čirůvkách, které nejsou všechny tak nevinné. Vydalo Státní naklad. zemědělské literatury - 1959.

Obr. 10. *Pavučinec olivový* — Cortinarius (Phlegmacium) infractus (Pers.) Fr. — Nalezen 29. 10. 1954 u Karlštejna. Kreslil A. Honz. Zmenšeno.

Obr. 11. *Pavučinec modrý* (azurový) — Cortinarius (Phlegmacium) caerulescens Fr. (Schaeff.). Nalezen 29. 10. 1954, Solopisky. Kreslil A. Honz, Zmenš.

Vlastimil Kedyk:

Výzkum mykorrhizy prof. Tadeuszem Dominikem (Polsko).

B. Кедык: **Исследование проф. Тадеуша Доминика в области микоризы.**

Mycorrhiza research by Prof. Tadeusz Dominik (Poland).

Autor, zabývající se již dlouhá léta výzkumem mykorrhizy, navrhl ve svých pracích nové, racionální rozdělení mykorrhizy a kritisoval současně nevyhovující švédskou systematiku ektotrofické mykorrhizy — Melinovo rozdělení, uveřejněné v r. 1927.

V letech 1952, 1956, 1957 napsal autor pět prací (Ústav lesní mikrobiologie při Výzkumném ústavu lesnictví), uveřejněných pod č. 177—181 a týkajících se mykorrhizy pro praktické potřeby lesnictví.

Práce č. 177 pojednává o pokusech **naočkování půdní mikrobiocenozy sosnových kultur na polní terény** a o pokusech, prováděných v letech 1938, 1950—52, z nichž autor uvádí předběžné závěry teoretické a praktické. V oboru fysiologie výživy lesních stromů se autor zabývá jen jedním úsekem mykotrofizmu, tj. možností přeočkování mykrobiocenozy zdravých borovic na polní půdu a bere v úvahu mykorrhizní houby, s kterými souvisí normální rozvoj stromů. V nelesních půdách jsou toxiny, brzdící rozvoj borovic a mykorrh. hub. Hnojení nebo vnesení lesní půdy s nasazeným stromkem likviduje tuto toxicitu a uspíší rozklad celulozy v půdě, čímž je umožněn rozvoj mykorrhizy, bez níž by se strom nevyvíjel. Práce je bohatě ilustrovaná a opatřena přehlednými tabulkami.

Další práce, č. 178, byla vykonána společně s Bernardem Boullardem a týká se **srovnání mykorrhizy Pinus strobus L. na různých místech ve Francii a v Polsku.** Byly zjištěny různé druhy mykorrhizy vznikající na sosně-vejmutovce v různých životních podmínkách, mimo její přirozené biotopy, celkem asi 26 druhů mykorrhizy, u jednotlivých stromů 3—4 druhy. V čistých kulturách tvoří mykorrhizu s vejmutovkou např. Lactarius chrysorheus, L. deliciosus, Amanita muscaria, Boletus castaneus, B. bovinus, B. luteus, B. granulatus, Boletinus porosus, Cantharellus cibarius, Russula lepida, Scleroderma vulgare, Cenococcum graniforme. — V Polsku byla zjištěna mykorrhiza s vejmutovkou: Tricholoma nudum, Cantarellus cibarius, Lactarius rufus, Clitocybe odora, Lepiota rhacodes, Amanita mappa, Boletus subtomentosus, Clavaria abietina.

Konečné praktické závěry bude možno učinit po provedení stejných výzkumů v přirozených podmínkách v Severní Americe, hlavně v amerických pralesích.

I tato práce je bohatě ilustrovaná, jako i ostatní studie autorovy.

Práce č. 179 spoluautorů T. Dominika a H. Ferchaua je pokračováním a doplněním předchozí studie Dominika-Boullarda a týká se **mykotrofizmu vejmutky na nejjižnějších přirozených biotopech v Appalašských lesích.**

Č. 180 je příspěvek **k mykotrofizmu Pinus Banksiana Lambert** v lesních kulturách.

V práci č. 181, již druhé **v oboru mykotrofizmu osik a topolů,** uvádí autor výsledky výzkumu nejčastěji pěstovaných topolů v různém umělém prostředí. Topoly a osiky jsou stromy mykotrofní, ale v počátečním stadiu rozvoje vytvářejí ohromné množství vlášení a mohou vést život autotrofní. Topoly najdou pak vždy v půdě vhodné symbiotické organismy, anebo přinášejí si je na sazeničkách a vytvářejí mykorrhizu v novém prostředí. Také na místech, kde dříve topoly nerostly, mohou žít z počátku autotroficky, dokud se k nim nedostanou výtrusy hub, vytvářejících s nimi mykorrhizu.

Dr. J. Janovský:

Do lesa se vzpomínkou na prof. Smotlachu.

Žiji dlouhá leta v provinciálním městě, které mimo svoji vlastní krásu má krásné okolí, zejména v prostoru na jih od města směrem k Sázavě, kde jsou rozsáhlé komplexy lesů.

A tak není divu, že v městě je spousta houbařů, a jakmile se rozletí pověst, že „rostou", tu lokální dráha, první ranní spojí ještě za tmy vyváží stovky houbařů, kteří se navečer vracejí s plnými košíky hřibů, neboť tajemné slovo „rostou", znamená, že rostou hřiby, a nerostou-li hřiby, to pro tyto houbaře znamená asi tolik, jako že neroste nic.

Jak je to nevděčné vzhledem k tomu, že do nedávna jsme měli po řadu desítiletí vzácného učitele, který věnoval vše, svoji učenost, zdraví a vlastně i život, aby nás naučil znát více než hřiby, aby nás naučil znát podle našich možností a osobních schopností to nádherné společenství hub všech.

Pozastavím-li se u některého z těchto houbařů nad tím, že nese domů jako velkou kořist, jen samé hřiby, dívá se na mne s údivem a s tím, že sbírá pouze hřiby aneb že nesbírá nic, co nezná; a je mně ho vlastně líto, že zná tak málo z bohatého hubného bohatství našich lesů.

Vždyť konečně měl a má dosud každý tolik příležitosti se naučit ve škole Smotlachově, aby měl větší požitek z pobytu v lese než proplížit se houštinami a vidět jako kořist jen a jen hřib. Vždyť příroda je otevřená kniha nám věnovaná, bychom se z ní učili.

A známe-li již sami aspoň zlomek toho, co nás učil Smotlacha, učme zase druhé a zejména naše děti.

Mám dvě vnučky, malé školačky, s kterými chodím na houby. Nepřineseme sice plný košíček hřibů, ale plný košík hub, navršený zábavou a poučením, jak pro malé, tak i pro sebe. To jsou holubinky, to ryzce, čechratky, podivná hadovka, to muchomůrky, tu hřib, křemenáč, i sem tam nějakou čirůvku i pavučinec společně určíme, hříbek hnědý, lišky, i klouzek, strakoš. Je to zajisté jen prostá abeceda houbařská, ale jak důležitý základ a zasvěcení pro poznávání velkého světa hub pro celý život.

To je náš úkol, kterým jsme povinni našemu velkému učiteli a jeho památce, jehož celoživotní práce směřovala k tomu, aby vychoval generace houbařů, ne takových, kteří nosí z lesa koše hřibů, nýbrž takových, kteří se v lese srdečně pozdraví s krásným stromem, keřem, květinou, dovedou je zařadit a pojmenovat, právě tak jako plodnice hub, jež potkávají v lese na každém kroku, kteří dovedou se dál učit poznávat houby a dovedou také to, co znají, předat druhým. Věřím, že jim budou nasbírané houby lépe chutnat.

Josef Růžička:

Sbíráte bedly?

Když jsem před lety přišel jako důchodce do Zborovic, sbíral jsem i takové houby,kterých si jiní houbaři nevšímali. V prvém roce mne upozornila známá stařenka houbařka, abych vyhodil několik bedel ze svého košíku, že se otrávím. Vysvětlil jsem jí, že bych už musel být mnohokráte mrtev. I několik dalších houbařů jsem naučil znáti tuto výbornou houbu. Nyní těžko bedlu najdu.

Z dopisu J. Spáleného R. Smotlachové.

„přes svůj zdravotní stav nepřestal jsem nikdy šířit znalost hub jedlých i jedovatých s úspěchem. Vychoval jsem několik rodin až k fanatismu. Hřibaři nemají zájem, u nich začínají prašivky již špičkami (oreades). Zato děti, kdykoliv vyjdu, se shromažďují a prosí, smějí-li se mnou na houby, které pak maminky zahazují." Sokolov, 20, 12. 1958.

K článku dr. Janovského „Tajemství kol světa hub" poznamenávám, že jsem také slyšel od zkušeného houbaře, že houby nerostou, když les má hodně pylu. Mám výhled z bytu rovnou na lesnatou stráň a s podivením jsem pozoroval loni (1958) mračna pylu, které přinášel z lesa vítr. A kupodivu: loni houby v tomto lese nerostly. A to nejen obvyklé jedlé houby, nýbrž ani ty „prašivky". To by souhlasilo s pořekadlem: semenný rok z lesa houby nepřinese. Dr. J. Štěpánek

Ant. Oktábec:

Čtyřicet let „Mykologického sborníku", Časopisu Čs. houbařů.

(Pokračování)

Ročník XX (1940—41). Tento ročník má nejnižší počet přispívatelů, přesto však je v něm několik pozoruhodných článků, jako kupř.: Beneš R. „Russula serotina Quél — holubinka pozdní", Melzer V. „O zrůdách hymenia některých hub bedlovitých" a „Co je Russula depallens Fr. dle dnešního názoru", Šmarda Fr. „O symbiose hřibu Boudierova — Boletus Boudieri Quél." a „Balsamia fragiformis Tul. — Balsamovka jahodovitá", Vacek V. „Penízovka uhlová — Collybia ambusta Fr." a Zadina R. „Toxikologický význam rodu Claviceps".

ČMS. V této době je předsedou ČMS dr. Smotlacha, místopředsedou ing. V. Sak, jednatelem dr. K. Fabris a druhým jednatelem I. Charvát.

V ročníku jsou uveřejněny stanovy ČMS upravené v důsledku polit. změn. V obsahu jejich se však nic nemění, kromě názvu společnosti a její místní působnosti. Dlužno konstatovat, že jiná „památka", na tuto pro nás smutnou dobu, kupř. fotografie nacistů apod., jimiž některé časopisy svoji existenci vykupovaly, se v MSb nenalezne.

Ročník XXI. (1941—42). Mezi uveřejněnými články jsou kupř. tyto: Melzer V.: „Které holubinky lze reagenciemi snadno určiti", Peklo Jar.: „Plodnice jedlé houby v čisté kultuře" atd.

ČMS. Časopis i ČMS postihly dvě velké ztráty. Dne 19. VII. 1941 zemřel dlouholetý místopředseda ČMS Ing. Václav Sak a dne 20. IV. 1942 zemřel Josef Mašek, přispívatel MSb, který vedl též v časopise „Venkov" mykologickou hlídku. Oba zemřelí byli členy ČMS od počátku.

V roce 1942 bylo vydávání časopisu okupanty zastaveno. Z pochopitelných důvodů se o tom v časopise poznámka nenachází a teprve v ročníku XXXII. je o tom zmínka na str. 115.

Dle uveřejněných zpráv rostly v roce 1941 od srpna hojně houby.

Ročník XXII (1942—43). V časopise jsou kromě jiných tyto články: Beneš R. „Dvě nové variety klouzku kravského", Němec B. „Mykologické vzpomínky", Schaefer Zd. „Některé vzácnější ryzce ze severovýchodních Čech".

ČMS. Činnost ČMS v roce 1942 byla značná. Zdá se, že v době okupace bylo věnováno mnoho práce činnosti organisační. V roce 1942 se zúčastnil dr. Smotlacha 20 výstav a kursů a odbočky ČMS či střediska byla ve 100 místech Čech a Moravy. Jednatelem ČMS byl v této době I. Charvát.

Obr. 12. *Hřib obecný* — Boletus edulis Fr. subsp. B. reticulatus (Schaeff.) — dubák. Kreslil 1924 Kučera.

V roce 1942 bylo studené jaro, takže houby počaly růst až v červnu, po kterém přišlo sucho a houby rostly až po deštích v druhé polovině září až do listopadu.

Ročník XXIII (1943—44). Mezi články se naleznou tyto: Macků J. „Geobotanická a rostlinná sociologie v mykologii", Melzer V. „Barevné reakce několika muchomůrek", Němec B. „Tvar hub" a Svrček Mirko „Entholoma rhodopolium (Fr.) Quél."

V roce 1944 vyšlo dílko V. Melzera: „Holubinby (Russulae), klíč k určení nejdůležitějších evropských druhů".

Ročník XXIV (1945—47) vychází ve třech kalendářních letech. Po zániku časopisu „Mykologia" a „Mykologického klubu" vstoupili někteří členové klubu, zejména v době okupace, do ČMS a stali se přispívateli MSb. Nesouhlasili však s vedením ČMS a časopisu. Jejich snaha po ovládnutí ČMS vyvrcholila tím, že ustavili „akční výbor", který převzal vedení ČMS. Řádná valná hromada, která se konala dne 7. VI. 1946 rozhodla pro staré vedení, tj. pro dr. Smotlachu. Skupina členů, která ČMS v důsledku toho opustila, založila „Československý mykologický klub" a v roce 1947 přistoupila k vydávání časopisu „Česká mykologie". V českém jazyce vycházejí tak dva mykologické časopisy. „Česká mykologie" se věnuje výhradně vědecké mykologii, zatím co „Mykologický sborník" se opírá o široké vrstvy praktických houbařů a věnuje značnou část svého obsahu užité mykologii.

Časopis má v této době přispívatelů jako nikdy před tím. V ročníku jsou kupř. tyto články: Hlaváček Jiří „Studie o muchomůrkách" (dr. Hlaváček

je nynější vedoucí redaktor MSb), Pulchart Mir. „Houby a orchideje“ (dr. Pulchart je nyní členem redakce MSb).

V této době si vedla dobře vinohradská odbočka ČMS vedená myk. Drázdou. Jubilejní výstava hub byla zahájena 1. září 1946 na Střeleckém ostrově.

Obr. 13. *Hřib obecný* — Boletus edulis Fr. — smrkový — B. bulbosus (Schaeff.) Kreslil v r. 1924 Kučera — ČČSH.

V roce 1945 vychází Smotlacha-Vejrych: 50 druhů hub, které doporučujeme sbírati (v r. 1947 — II. vydání, celkem 20 000 výtisků). Dále vychází výborný „Atlas holubinek“ od V. Melzera. V roce 1946 vyšel Smotlachův „Atlas hub jedlých a jedovatých“ I. díl, který v roce 1952 vyšel již ve 3. vydání (celkem 33 000 výtisků). Atlas má kromě textu, vyobrazení 78 druhů hub, provedené s použitím barevné fotografie. Mezi podobnými mykologickými pracemi je to dílo pozoruhodné, prozrazující bohaté mykologické znalosti tvůrce. Je jen škoda, že nebyl dosud vydán jeho II. díl.

V témže roce vyšla Pilátova monografie: „Evropské druhy houževnatců — Lentinus Fr.“ jako V. svazek Atlasu hub evropských, a „Československé houby II. (Chorošovité, další stopkovýtrusné a vřeckaté)“ téhož autora. V roce 1947 vyšlo dílo J. Velenovského: „Novitates Mycologicae Novissimae“.

Během okupace zemřeli mykologové Jar. Sýkora, R. Beneš, J. Hásek, sen., J. Joachymsthal, J. Šubrt (autor „Průvodce houbařů“ 1936, kde je na 71 tabulkách vyobrazeno perokresbou 2080 hub) a 12. února 1946 zemřel F. V. Balášek. Všichni zemřelí byli členy společnosti a přispívateli MSb.

V ročníku XXV (1947—8) jsou kupř. články: Bartůšek V. „Vývojový kruh (cyklus) u vyšších hub stopkovýtrusných“, Baudyš Ed. „Proměnlivost šupi-

novky kostrbaté“, Hlaváček J. „Studie o muchomůrkách II. (dichotomický klíč pro praktické houbaře)“, Jakubů P. „Kapitola z fysiologie rozmnožování hub“ a Pulchart M. „Jak se tvoří vědecká jména hub“ atd.

V roce 1948 vyšla monografie A. Piláta: „Evropské druhy treptovitek — Crepidotus Fr.“ jako VI. sv. Atlasu hub evropských.

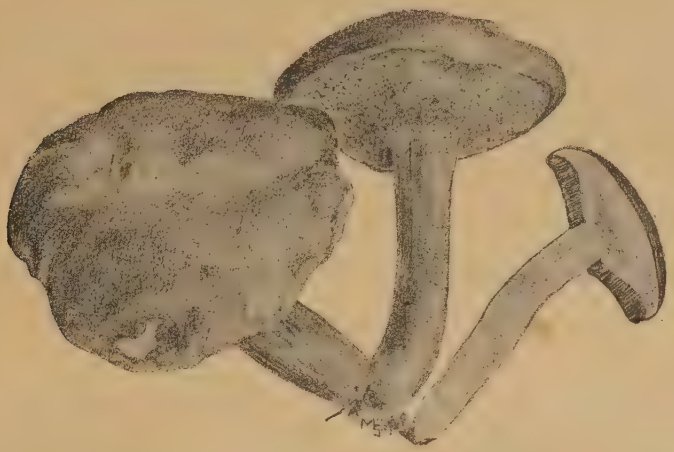

Obr. 14. *Podoubník dubový* (suchohřib kožák!) — Boletus (Xerocomus subtomentosus (L.) Quél. Roste často ve spoustách v lesích listnatých. Jedlý — chutný! Zmenšeno. Kreslil Miroslav Smotlacha v r. 1936, roč. ČČSH XVII.

ČMS. Valná hromada ČMS se konala 22. X. 1947 za velké účasti členů, kterých bylo k datu 3200.

Dne 21. ledna 1948 zemřel náhle PhDr Karel Kavina, přední český botanik a bývalý člen ČMS (1921—4).

V ročníku XXVI (1949—50) upoutají pozornost články: Obenberger J. „Hmyz a houby“, Musil Fr. „Historie průzkumu čarodějných kruhů“ a Sečanov Ivan „Vývoj mykologie v Bulharsku“ a J. Hlaváček „Studie o českých pečárkách“.

Dne 7. května 1949 zemřel vynikající botanik a mykolog prof. dr. Josef Velenovský (jehož životopis je v roč. XXV.).

Ročník XXVII (1950). Z jeho obsahu možno vyjmenovat tyto články: Janoušek Ferd. „Léčení tuberkulosy houbami“, Musil F. „Vliv podhoubí na obsah a pohyb vody v půdě“, Staněk V. J. „Vzácné houby našich stepí“ a Urban Al. „Sušení hub infračervenými paprsky“.

Dne 16. prosince 1950 zemřel mykolog Kudrna Karel, jeden z těch, kteří byli členy ČMS a přispívateli MSb od samého počátku.

Ročník XXVIII (1951) kromě jiných s články: Baudyš Zd. „Strupovitost čili prašivina ovoce“, Hlaváček Jiří „Základy vědecké dialekticko-materialistické biologie“ a „Klíč k určování našich běžných žampionů“ a Orloš Henryk (Polsko) „Práce z oboru mykologie v Polsku“.

V roce 1951 byl vydán „Klíč k určování našich hub hřibovitých a bedlovitých“, napsaný dr. Albertem Pilátem. Dílo má 446 stran textu a obrazová část 661 fotografií hub. Práce je naším největším určovacím dílem hub bedlovitých v širším smyslu.

V ročníku XXIX (1952) jsou kupř. uveřejněny články: Ryska Zd. „Sušení hub tepelnou energií elektr. infračervených zářičů", Hlaváček Jiří „Přehled žampionů rostoucích na území ČSR" (pokrač. v roč. XXX.).

Dne 2. XII. 1952 zemřel zasloužilý moravský botanik a dlouholetý spolupracovník MS a ČMS Josef Otruba.

Vyšla kniha dr. A. Piláta: „Naše houby" s obrazy O. Ušáka.

Houby rostly na jaře a na podzim, v červenci až v září bylo sucho.

Ročník XXX (1953) obsahuje kromě jiných články: akademik Němec B. „Houby a půda", akademik Podpěra J. „Battarrea phaloides Pers. v Čechách a na Moravě", Obenberger Jan „Brouci a houby", Smotlacha F. „Sluneční hřiby", „Smrž pražská" aj. (Pokračování)

f) Zprávy spolkové.

Nakladatel B. Kočí vzpomíná.

(Výňatek z rukopisu druhého dílu pamětí, s lask. svolením Jarmily Kroftové-Kočové. — K 40. výročí založení Čas. č. houbařů.)

Tělocvik a houby — to byly dva světy, v jejichž zajetí prof. Smotlacha po celý svůj život žil. A těžko říci, který z nich byl jeho miláčkem, protože pro oba tyto obory pracoval s největší láskou a nadšením. Začínal jako profesor tělocviku na středních školách a již podle toho, co mi o této své práci vyprávěl, posuzoval jsem ho jako cílevědomého pracovníka, který přesně ví, co chce, a jde za svým programem přes všechny překážky, postupuje neústupně jako šroub. Důležitost, jakou připisoval tělesné výchově, projevila se v soustavné práci takového druhu, že ho nakonec vysokoškolští profesoři přijali do svého středu a stal se nejprve učitelem tělocviku, později i docentem tělesné výchovy na Karlově universitě i na české technice v Praze.

Hned od počátku své tělovýchovné práce začal si soustavně zapisovat podrobnosti o svých žácích. Každého si důkladně vyzpovídal. Nešlo mu jen o to, z jaké rodiny jeho žák je nebo v jakém prostředí vyrůstá, chtěl vědět, kolik je v každém tom klukovi odvahy. Odváží-li se lézt sousedovi přes plot a načesat si tam hrušky, umí-li dobře po stromech šplhat, přes hluboké příkopy skákat, po střechách lézt. Dovedl si přitom získat důvěru žáků, kteří se nebáli před ním přiznat své zatajované hříchy, a pan profesor si z těchto odpovědí dělal závěry i předpovědi. O každém takovém obr-uličníkovi, který se ničeho nebál, všeho se odvážil, všude se prodral, na nejvyšší strom vylezl, o každém z nich byl přesvědčen, že se v životě dostane na vedoucí místo. Věřil, že se z takových odvážlivců stávají nejsamostatnější pracovníci a nejideálnější předáci. A protože chtěl mít sám pro sebe kontrolu, vedl si o svých žácích záznamy, které neustále doplňoval a pečlivě udržoval, takže u velké části svých žáků mohl sledovat jejich další vývoj a uplatnění ve veřejném životě. Jen tato důkladnost dala mu možnost přesvědčit se o správnosti odhadů a předpovědí, což mělo velký význam pro jeho výchovnou práci.

Je jistě málo profesorů, kteří by si podobné záznamy o svých žácích vedli a měli takový zájem o ně i po letech. Ale tady vidíme bohatý zdroj zkušeností, ze kterého vyrůstalo Smotlachovo zcela nové pojetí tělesné výchovy, jež možno označit jako cenný přínos k vědeckým základům tělesné výchovy vůbec.

Začal jsem sice vzpomínkou na Smotlachu-tělocvikáře, ačkoliv po prvé jsem se s prof. Smotlachou setkal jako s houbařem, který přišel ke mně v roce 1919, kdy hledal vydavatele pro chystaný Časopis čsl. houbařů. Já sám vášnivý houbař — nedovedl jsem návrh pana profesora odmítnout, ačkoliv mi bylo jasné, že bude vždy velmi malý okruh zájemců, a proto se žádným ziskem nebylo možno vůbec počítat. Myšlenka byla dobrá a jméno profesora Smotlachy, který časopis řídil, bylo nejlepší zárukou, že stojí v čele nejpovolanější odborník.

V letech 1919—1923 vyšly celkem tři ročníky tohoto měsíčníku, který přinášel praktické rady houbařům při sbírání hub, lesníkům k hubení škodlivých hub rostoucích na stromech, lékařům při léčení otrav z hub, byly tu i pokyny pro tržní dozorce, kteří dohlíželi na zásobování měst, atd. Přes všechnu reklamu, kterou bylo možno podniknout, bylo odběratelů tak zoufale málo, že bylo nutno třetím ročníkem skončit. Litovali jsme tehdy oba, profesor Smotlacha stejně jako já, ale poměry byly takové, že jsem si nemohl dovolit takové vysloveně ztrátové podniky, ani když šlo o moje milované houby a dobrého přítele — profesora Smotlachu.

Současně s vydáváním houbařského časopisu začala vycházet i „Knihovna čsl. houbařů", kterou Smotlacha redigoval spolu s profesorem Dr. Bohumilem Němcem.

Dr. Miloš J. Pulec:

Houbaři u Zlaté husy.

Na skutečně šťastnou myšlenku přišel letos kolektiv zaměstnanců „Zlaté husy" na Václavském náměstí, jedné z nejpřednějších restaurací Prahy. V pátek 30. ledna 1959 se rozhodli uskutečnit společenský večer jako „první sraz houbařů v Praze". Již prvé přípravy vzbudily všeobecnou pozornost: před Zlatou husou vyrostla několik dní napřed obrovská muchomůrka, kterou střehli dva statní fořti s loveckým psem. Mezitím byly pečlivě připraveny místnosti v prvém poschodí, takže v den srazu se skvěla místo baru malebná paseka i s měsícem, jídelna byla lesácky vyzdobena a bohatá informativní výzdoba z letáků a prospektů poučovala o našich nejdůležitějších jedlých i jedovaných houbách.

O zábavu bylo postaráno stylově a vkusně. Vedle hudby a vystoupení komiků, poutala všeobecnou pozornost tombola, jejímž zlatým hřebem byl obrovský hříbek z cukrové hmoty. Však si na něm také dali cukráři záležet a šťastný výherce si mohl být jist, že si podobnou kořist z lesa nikdy neodnese. Největší pozoruhodností celého srazu byl však jídelní lístek a jeho obsah. Na zvlášť pro tento večer tištěném, vkusně upraveném jídelníčku se skvělo vedle houbové polévky dvanáct houbových jídel, mezi nimiž nechyběla ani omeleta se žampiony a populární hovězí na hříbkách. Skutečnou specialitou byl houbařský guláš s knedlíkem. Dobrou propagaci jídel z hub znamenala i jejich láce. Ze všech jídel jsem nejvíce cenil jemné žampionové ragout zapékané v mušli, jemuž se lahodnou chutí vyrovná málokterý pokrm.

Rádi přinášíme zprávu o tomto zdařilém pokusu pražské Zlaté husy, který se jistě stane základem dobré tradice občasných opakovaných „houbařských srazů", jímž přislíbila naše Společnost všestrannou podporu a pomoc. Současně může být večer ve Zlaté huse podnětným příkladem i pro čilé vedoucí mimopražských restaurací k obdobným akcím, které vhodně spojí poslání informační a kulturně-osvětové s funkcí vtipně plněné akumulace. I jim rádi nabízíme svoji pomoc.

Václav Paráček: Mykologický klub ROH, Gumokov, Hradec Králové.

Stálá výstavka hub Mykologického klubu v roce 1958.

Вячеслав Парачек: Микологический клуб профсоюзной группы Гумоков, г. Градец Кралльовэ. Постоянная выставка грибов Микол. клуба.

Václav Paráček: **Mycological Club, Trade Union Gumokov, Hradec Králové.** **Permanent mushroom show 1958.**

Stálá výstava našeho klubu započala svou funkci prakticky již v prosinci 1957, kdy byla prováděna propagace k založení klubu. Zároveň s penízovkou sametonohou (Colybia velutipes) byly vystavovány (zatím jen v informační skříňce) ukázky sterilisovaných a konservovaných hub: václavky v octě, václavky se zeleninou, hřiby ve sladkokyselém nálevu, hřib sušený umletý

Obr. 15. Stálá výstavka čerstvých hub v Hradci Králové v r. 1958. Vede s. V. Paráček.

do omáček, houby směs v nálevu, houby směs v soli za tepla, růžovka na tentýž způsob, pestřec sušený v plátcích, směs sterilizovaná ke smažení, čirůvka májůvka steril. v 5% slaném nálevu, tatáž v nálevu sladkokyselém a kyselém nálevu, choroš šupinatý mléčně kvašený v kostičkách do salátů; mimo to jiné polotovary z hub. Rovněž byly vystavovány různé druhy chorošů. Po založení klubu 17. ledna 1958 jsme instalovali u vchodu do administrativní budovy stůl, na kterém byly celý rok vystavovány houby. Uvádím zde jen druhy, které buďto nerostou běžně, nebo jsou zajímavé výskytem, resp. dobou růstu, nebo jinými okolnostmi, a to jak byly postupně přinášeny: o vystavovaných houbách byla vedena evidence.

Přinesen *Choroš zimní* (Pol. brumalis), *pečárka lesní* (Agaricus silvaticus) vyrostla v kůlně, kde bylo uskladněno chvojí z lesa (Janeček-Plácka). Ucháč obecný (Gyromitra esculenta) přivezen ve značném množství z Polánek (Grulich). Následuje serie *čirůvky májovky* (Trich. gambosum), její lokality vyprodukovaly mnoho metrických centů této cenné houby. Zkušenosti z r. 1958 nás přivedly k tomu, že je potřeba tuto houbu rovněž naklá-

dat, konservovat a sušit. Nečekat na hlavní sezónu; může být zrovna tak ošidná jako 1958. Totéž platí zároveň o lišce obecné — při jejím hojném výskytu jsme s ní nehospodařili dobře. Ještě k *čirůvce májovce* (májůvce): na lokalitě cca 50 m dlouhé, pod lipami, na lukách, roste v kruzích a pruzích.

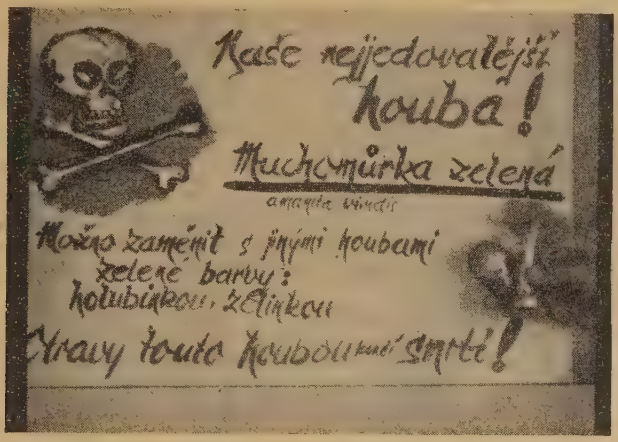
Kaše nejjedovatější houba!
Muchomůrka zelená
Možno zaměnit s jinými houbami zelené barvy: holubinkou, žlutkou
Otravy houba houbou smrtí!

Obr. 16. Mykologický kroužek ROH v n. p. Gumokov v Hradci Králové bojuje názorně proti otravám houbami. Plakát, upozorňující na muchomůrku zelenou s demonstracemi čerstvých plodnic je účinným prostředkem k šíření znalosti hub. Jak pracujete ve vašem kroužku? Máte již svou výstavku?

Pod poslední lipou roste jednotlivě, plodnice jsau přirozeně statnější, bělejší než jinde a jsou zajímavé tím, že na každé plodnici na středu klobouku jsou nárůstky od velikosti krupice až krupek. Některé plodnice jakoby měly korunku. Lokalitu sleduji již 12 roků. Napište, zda se vyskytuje tato úchylka též jinde. Plodnice máme konservované k dispozici. *Hřib dubový* (Bol. reticulatus), nádherné plodnice z lokalit prof. Smotlachy u rybníka Roudničky (Smotlachová). V našem závodě vyrostly: *Šupinovka sluneční* (Pholiota solaris — (našel s. Ouřadník), *hník inkoustový* (Copr. atramentarius) — (Kořínek, Lejsek, Klein), *štítovka jelení* (Pluteus cervinus) — (Brandejs), *kustřebka dutá* (Peziza vesiculosa) — (Kořínek) *čirůvka nahloučená* (Trich. conglobatum) — (Horák).

Dubišar a Smotlachová dodali *závojenku sadovku* (En. clypeatum). Prvního *křemenáče* (Bol. versipelis) přinesla Cabicarová, *hřiba kováře* (Bol. erytropus) Najman. Šebestíková: *katmanka* (Am. vaginata), prvního kozáka (Bol. scaber) přinesl Kulhánek, Káranice a později *Choroše březového* (Pol. betulinus). Z přednášky ČMS v Praze jsme si přinesli jedovatou *vláknici* Patouillardovou (Inocybe Pat.) a *choroše sírového* (Pol. sulphureus). *Choroš* šupinatý byl přinesen několikrát (Pol. squamosus) — (Janeček, Klinger). Janeček přinesl též *choroše ohňového* (Pol. igniarius). Několikrát byla vystavována *parohatka* (Xylaria hypoxylon); dodal ji pionýr Paráček. Tento zásoboval nejen výstavu po celou sezónu, ale i školu různými houbami. Byl vyznamenán Rudou hvězdičkou. *Hřib královský* (Bol. regius) dodán z Nového Hradce (Smotlachová). Do koše s houbami se vloudil brouk roháč

(Lucanus cervus). Vystavili jsme ho též, pořídili snímky a poslali zpět do lesa. *Krásnorůžek* (Calocera viscosa) nalezen v zajímavé formě. Z pařezu vyčnívaly asi 2 cm plodnice, 36 cm bylo skryto v pařezu. Celá plodnice byla o stejné síle; skrytá část byla světlejší. *Muchomůrka císařská* (Am. caesarea), zde jinak vzácná byla přinesena dvakrát. *Hadovka* (Phalus impudicus) přinesena několikrát (Jandík), rovněž ukázkově nechána vyrůst z „čertova vejce". *Oříš* (Grifola umbelata) přinesen několikrát: z Malšovic Švajgrem a z Káranic; Kupka z Třebechovic přinesl nádhernou plodnici o váze 3800 g. Je uložena v herbáři. Tentýž přinesl rovněž krásné plodnice *Pstřeně* (Fistulina hepatica) a *hřiba siného* (Suilus cyanescens). 12. června byl přinesen trs *václavek* (Arm. melea), Hutla. *Muchomůrka zelená* (Am. viridis) měla vyhraženu sólovou výstavu. (Smotlachová.) Byla velmi účinná. Často se diskutovalo o této smrtonosné houbě. *Pýchavka obrovská* (Globaria bovista) přinesena Janečkem z parku Kydlinov, Kastnerem z Blešna; v hradeckých sadech pionýrů bylo nalezeno 8 plodnic barbarsky rozkopaných; stejný osud stihl i plodnice *choroše šupinatého a parohatku.* V r. 1959 zřídíme zkušebně na těchto místech chráněnou mykologickou rezervaci-plůtek, označení s poučením.

Hřib příživný (Bol. parasiticus) byl vystavován a usušen pro herbář. Byla nalezena jedlá var. *hřiba hořkého* (B. feleus var. alutarius, a to na několika lokalitách, jinak je zde vzácná. Má klobouk i třeň kožově hnědý, trubičky sotva znatelně narůžovělé. *Strmělka anýzka* (Clitocybe odora) byla pro mnohé překvapením. Z Polska přinesl Spilý *bělolanýže* (Choiromyces meandriformis). Současně byl nalezen Vítem v hradeckých lesích tentýž druh. *Kotrč* (Sparasis crispa) se počala ukazovat na trhu. Našel jsem je na bohaté a rozsáhlé lokalitě na Písečnici mezi Svinary a Běleckem. Největší plodnice vážila 2650 g. *Hřib borový* (Bol. pinicola) o váze 1800 g, přinesla s. Pourová a J. Pour z Ruseka. Nalezena byla srostlice *hřiba babky* (Bol. chrysenteron, var. rubellus). Při průzkumu růstu václavek za Třebechovicemi jsme se s. Kupkou našli lokalitu *kustřebky oranžové* (Peziza aurantia); na čerstvě vykopaném příkopě v délce 5 m hustě rostly plodnice kustřebky oranžové. Nádherná podívaná, příkop jako by zářil.

Přesto, že byl rok na sběr chudý, bylo přineseno a určeno celkem 265 druhů hub. Některé druhy se přirozeně opakovaly, evidence vykazuje 2186 záznamů. První houbou byla penízovka sametonohá (Collybia velutipes), poslední hlíva ústřičná (Pleurotus ostreatus).

Houby na výstavku klubu nosili mimo zaměstnance i bývalí zaměstnanci-důchodci, členové klubu mimo závod, pionýři, vojáci a jiní, kteří o mykologii mají zájem. Jmenovitě nemáme všechny zachyceny.

V lednu 1959 vystavuje své úspěchy mykologická kuchyně, poté budou vystavovány choroše. Přehled o stálé výstavě hub je jen stručný a doplňuje článek „Zpráva o růstu hub na Hradecku v r. 1958".

— — —

Výroční schůze ČSMS se konala, jak jsme již oznámili, dne 23. III. 1959 v učebně Českého vysokého učení technického v Praze 2, Karlovo nám. 17. Schůzi zahájil Dr. R. Vávra, dále ji vedl Dr. M. Pulec. Schválen byl protokol z minulé schůze, zpráva jednatele, pokladníka, knihovníka, hlavního redaktora, revisorů účtů. Zhodnocena byla činnost v uplynulém období, vytyčeny úkoly pro další rok s kritikou nedostatků dosavadní práce. Byli zvoleni:

Předsednictvo: předseda Dr. Robert Vávra, místopředseda Dr. Miloš Pulec, jednatel Jos. Chmelíček, pokladník Fr. Svoboda.

Užší výbor: Ing. Karel Kolář, Antonín Mothejzík, Antonín Oktábec, Růžena Smotlachová, Dr. Jiří Hlaváček.

Náhradníci užšího výboru: Magda Pavlíková, Zdeňka Bühnová, Miloslav Pavlát.

Poradní sbor: Josef Túpa, Vlastimil Kedyk, RNDr. Miroslav Pulchart, Ing. Mir. Smotlacha, Rudolf Kotyšan, Růžena Vtelenská.

Širší výbor: Ing. J. Bartoš, Ed. Borovský, Ant. Brabec, Otto Kňákal, Karel Marek, Otakar Zuran, Ing. Květ. Kunc, Božena Sládečková, Milada Pulcová, Rudolf Kovanda, Václav Novák; *náhradníci:* Ing. Rudolf Kuželka, Ing. Albert Urban, Josef Protiva, Jan Soukup, František Vacek, František Odvárka.

Revisoři účtů: Ing. Vojtěch Rimpl, Vlastimil Líkař.

Redakční rada: RNDr. Jiří Hlaváček, RNDr. Miroslav Pulchart, Vlastimil Kedyk, Ing. Miroslav Smotlacha, Dr. Robert Vávra.

Za venkovské odbory:

Praha: MUDr. Jiří Janovský, Kutná Hora, Václav Hájek, Stará Boleslav, JUDr. Josef Kotrouš, Lysá nad Labem.

Čes. Budějovice: Bohumil Plánský, pluk. v. v., České Budějovice, Bulíř Jan, prof., České Budějovice.

Plzeň: Václav Melzer, řed. v. v., Domažlice.

Karl. Vary: Václav Vojíř, prof., Karlovy Vary, Spálený Jan, pluk. v. v., Sokolov.

Ústí n. L.: JUDr. Ladislav Hanuš, Teplice.

Liberec: Jindřich Sezima, Liberec, Jaroslav Podobský, odb. učitel, Rovensko pod Troskami.

Hradec Králové: Václav Paráček, Hradec Králové, Václav Chmelík, řed školy v. v., Jaroměř, Josef Hásek, Hradec Králové.

Pardubice: Jaroslav Tušla, řed. školy, Výprachtice, Dr. Václav Dušánek, Pardubice.

Jihlava: MUDr. Jindřich Kaupa, Telč.

Brno: Karel Štěpán, Brno, Ph.Mr. Karel Voneš.

Olomouc: Vojtěch Trázník, prof., Olomouc, Jar. Kupka, Uničov.

Gottwaldov: Jos. Perútka, řed. škol v. v., Gottwaldov, Jan Balcárek, Gottwaldov.

Ostrava: Ing. Šafr, Opava, MUDr. Jaroslav Veselský, Ostrava-Stalingrad

Bratislava: Dr. Ján Šedivý, Bratislava.

— — —

Výroční schůze ČSMS, odbočky v Praze XII.

Odbočka změnila místnost svých přednášek a schůzí! Nová adresa: restaurace „U Nováků", Praha 12, Slezská ul. č. 38.

Na valné hromadě vinohradské odbočky Československé mykologické společnosti v Praze, konané dne 7. dubna 1959, byli zvoleni tito funkcionáři výboru:

Předsednictvo: Předseda: Antonín Mothejzík, místopředseda: Karel Marek, jednatel: Magda Pavlíková, pokladník: František Pavlík.

Členové výboru: kulturní ref. RNDr. Miroslav Pulchart, pro styk s úřady JUDr. Otakar Mácha, zapisovatel Zdeňka Bühnová, Iréna Fišová, Petr Sládek, Michal Kozel, Anna Schöpsová, Antonín Oktábec, František Odvárka.

Náhradníci: Otto Kňákal, Otto Zuran, Jan Fröhlich.

Revisoři účtů: Ing. Oldřich Fišar, Ing. Josef Jiránek.

Odbočka pokračuje v pravidelné práci. Každou neděli koná vycházky do lesa.

— — —

Úmrtí. Dne 28. dubna zemřel v Praze Dr. Gustav Šindelka, obětavý houbařský pracovník, dříve dlouholetý člen naší společnosti. Znali jsme jej z Ústřední poradny a z mnoha výstav ČSMS. Čest jeho památce! Ing. Sm.

Z ústřední poradny: duben — květen 1959

Duben:

2. L. Rýznar: Penízovka šedá — Collybia grisea (Schf.).
10. Hana Šmansová a J. Svatošová: Smrž špičatá — Morchella conica Pers. v Holešovicích na zahrádce.
13. Ing. M. Smotlacha: Destice chřapáčová — Discina ancilis (Pers.) Fr. Jíloviště.
14. Dr. J. Janovský: Tmavobělka (čirůvka šedobílá) Melanoleuca polioleuca Fr. Kutná Hora.
18. Ing. Rimpl: Štítovka jelení — Pluteus cervinus (Schaeff.) Quél. Komořany.
20. M. Čepelová: Smrž — Morchella esculenta (L.) Fr. — Tuchoměřice.
27. R. Hladíková: Destice — Discina ancilis (Pers.) Fr. — Roblín.
27. Ing. Šereda: Smrž obecná — Morchella esculenta (L.) Fr.
28. Ing. Rimpl: Smrž špičatá — Morchella conica Pers. — zahrada u Haštala.
28. Jan Kupka: Jelenka zrnitá — Elaphomyces granulatus Pers.
28. J. Urban: Ucháč obecný — Gyromitra esculenta (Pers.) Fr. — Santoška.
Smrž obecná — Morchella esculenta (Pers.) Fr. — Santoška.
29. V. Paráček: Třepenitka svazčitá — Hypholoma (Nematoloma) fasciculare Karsten.
30. Ježek: Bělochoroš křehký — Leptoporus fragilis (Fr.) Quél.
Choroš ohňový — Polyporus (Polyporellus) Phellinus igniarius (L.) Quél.
Choroš černající — Phellinus nigricans Fr. (Fomes).
Pevník srstnatý — Pol. (Inonotus) jispidus (Bull.) Karsten.
Choroš borový — ohňovec — Phellinus Pini (Thore) Pilát.
Choroš trvalý — Polyporus (Polystietus) perennis (L.) Fr.

Květen:

2. R. Hladíková: Kačenka — smrž česká — Verpa bohemica (Kromb.) — Roblín.
4. Vávrová: Tmavobělka příbuzná — Melanoleuca cognata Fr. — zahrada Turnov.
4. Ing. Rimpl: Čirůvka májovka — Tricholoma gambosum Fr. — Olšanský hřbitov.
Choroš šupinatý — Polyporus (Polyporellus) squamosus Huds.
Čirůvka šedožemlová — Trich. scalpturatum (Fr.) Quél.
Třepenitka svazčitá — Hypholoma (Nematoloma) fasciculare (Hds.) Karsten.
Opěnka — Pholiota mutabilis (Schf.) Quél.
4. Ing. Rimpl: Smrž obecná — Morchella esculenta (Pers.) Fr. — zahrada Rybná ul.
4. Wenzel: Čirůvka májovka — Tricholoma gambosum Fr.
Smrž obecná — Morchella esculenta (Pers.) Fr.
Šupinovka tuhá — Pholiota praecox Pers. dura (Bolt).
4. M. Smotlachová: Hník inkoustový — Coprinus atramentarius Bull. — Lobkovická zahrada.
7. Novák: Sadovka (podtrnka). — Entoloma clypeatum L. — Chuchle.
7. L. Rýznar: Čirůvka májovka — Trich. gambosum Fr. — Hulín.
Sadovka (podtrnka) — Entoloma clypeatum L. — Hulín.
7. Ing. Rimpl: Strmělka červíčková — Clitocybe vermicularis Fr. Quél. — židovský hřbitov.

c) **Грибы и их использование.**

Инж. Мирослав Смотлаха: Грибы в производстве пищевых продуктов и в торговле. — Иосиф Хмеличек: Грибы, допущенные по кодексу.

d) **Грибы вредные и ядовитые.**

Еще к случаям смертельных отравлений поганкой зеленой в 1957 г. — Иосиф Хмеличек: Разделение и перечень ядовитых грибов. — Иосиф Перутка: Отравления грибами в Готтвальдовскем крае.

e) **Разное**

Ярослав Тушла: Наглядные пособия при изучении грибов на 8-летней школе. — Я. Мишковски: Принципы названия грибов и их более широкая полезность. — И. Полячек: Грибы на почт. марках. — В. Кедык: Микология в СССР. — В. Кедык: Исследования проф. Т. Доминика (Польша) по микоризе.

f) **Сообщения общества**

Вячеслав Парачек: Микологический клуб профсоюзной группы Гумоков, г. Градец Кралльовэ. Постоянная выставка грибов Микол. клуба.

Contents.

Igor Fábry: How to determinate the genus of a gill-bearing mushroom. (Continued.) Fr. Probošt: Fungi formation of the larch-tree. Dr. F. Smotlacha: Boletus (Ixocomus) variegatus (Schwartz) Quél. Dr. F. Smotlacha: Entoloma majale Fries 1821. Engr. Miroslav Smotlacha: Mushrooms in food production and in trade. Josef Chmelíček: Codex mushrooms. Deadly poisonings by Amanita viridis Pers. in 1957. Josef Chmelíček: Classification and list of poisonous mushrooms. Josef Perútka: Mushroom poisoning in Gottwaldov region. Jaroslav Tušla: Implements for mushroom object teaching in the secondary schools. Jaro Miškovský: Principles of denomination and of ampler utility of mushrooms. V. Kedyk: Mycology in USSR. V. Kedyk: Prof. T. Dominik's mycorrhiza studies. (Poland.) Václav Paráček: Mycological Club, Trade Union Gumokov, Hradec Králové. Permanent mushroom show 1958.

Z činnosti odbočky ČsMS v Praze XII.

Ještě je nutno se zmínit o r. 1958. Mykologická i organisační činnost byla rušná a obsáhlá. Od února až do první poloviny prosince pořádala odbočka každou neděli, někdy i dvě vycházky do lesů za houbami a do přírody vůbec. Přednášky o houbách byly konány pravidelně každé úterý. Z nich 7 bylo s diapositivy, a to barevně fotografovanými našimi členy. Na úterních schůzkách jsou vždy demonstrovány a určovány houby a tak zvyšovány znalosti členů a přátel odbočky. Členové odbočky velmi pomohli při výstavě hub ústředí v r. 1958. Velký úspěch měly dva autokarové zájezdy, prvý do Hradce Králové (návštěva rodiště Dr. F. Smotlachy) a druhý do táborských lesů za houbami. Jen houbařský úspěch v r. 1958 nebyl valný co do množství usušených a naložených hub. V letošním roce pokračuje práce stejným tempem a úspěchem. O změně místnosti (nyní Praha 12, Slezská ul. 38) a o výroční schůzi jsme přinesli zprávu již dříve. Dne 14. července pořádá odbočka autokarový zájezd na Orlík - Zvíkov. Odbočka vzorně spolupracuje s ústředím. Zveme pražské čtenáře a houbaře na své přednášky a vycházky.

A. Mothejzík

Vydavatel: Čs. mykologická společnost v Praze III, Karmelitská 14, tel. 673-80. Vedením redakce pověřen Dr. j. Hlaváček. Redakce a administrace tamže. — Tisknou Středočeské tiskárny, n. p., závod 1, provozovna 01, Praha II, Hálkova ulice 2. — Povoleno MIO 26 582/47/TO ze dne 30. září 1947. — Novin. sazba povolena čís. 304-10-Hor/59. — Dohlédací pošt. úřad: Praha. Za články odborné si odpovídá každý sám. Rukopisy se nevracejí. Předplatné 20 Kčs, do ciziny 25 Kčs. Jednotlivá čísla (sešity) 5 Kčs, dvojsešit 10 Kčs. — Odběr listu lze přerušit jen včasnou výpovědí, t. j. před konečným sešitem ročníku (čili do měsíce po vyjití předposledního sešitu 4). Všechna autorská práva vyhrazena.
Číslo 1—4 vyšlo v květnu 1959. A 12408.

Stálou výstavku hub v Karmelitské ulici na Malé Straně udržují obětavě pracovníci mykol. kroužku n. p. Knihtisk s. Tůpa a Pavlát. Jsou příkladem jiným v Praze i na venkově. Zřiďte výstavku i Vy, ještě je čas — hlavní sezóna hub je na podzim! V ústředí je pro některého pražského pracovníka k disposici skříňka, schopná po malé úpravě zavěšení!

Připravujte již nyní podzimní výstavky nebo i výstavy hub. Žádejte spolupráci ústředí! Ing. Sm.

Odbočka ČsMS, Vinohrady, pořádá ve své spolkové místnosti v Praze XII, Slezská ul. č. 38, restaurace „U Nováků", každé úterý od 10. II. 1959 cyklus jarních přednášek. Začátek od 19.30 hod. Pozor, změna adresy!

Referenti! Nezapomínejte na výstavky! Začíná sezóna! Houby rostou!

Z ústřední poradny: Květen 1959

8. Ing. Rimpl: Vlčí mléko — Lycogala lepidendron L. — Stromovka.
Třepenitka svazčitá — Hypholoma (Nematoloma) fasciculare (Hds.) Karsten.
Hník nasetý — Coprinus disseminatus Pers.
Choroš šupinatý — Polyporus (Leptoporus) squamosus Huds.

11. Brambora: Žampion ovčí — Psalliota arvensis Schaeff.
Závojenka podtrnka — Entoloma clypeatum L.
Penízovka dlouhonohá — Collybia longipes Bull.

9. Dr. Pecánek: Sadovka podtrnka — Entoloma clypeatum L. — na zahradě Velenice.

11. Havelková: Sadovka (podtrnka) — Entoloma clypeatum L. — zahrada Mokropsy.

12. Urbanová: Třepenitka svazčitá — Hypholoma (Nematoloma) fasciculare (Hds.) Karsten — Santoška.

12. Funda: Sadovka (podtrnka) — Entoloma clypeatum L. — zahrada Krč.

12. Pancíř: Sadovka (podtrnka) — Entoloma clypeatum L.

14. Patera: Sadovka (podtrnka) — Entoloma clypeatum L. — Hořice.

14. Kratošková: Choroš sírový — Polyporus (Leptoporus) sulfureus Bull. — Stromovka.

15. Obrázek: Závojenka hlohová — Entoloma majale Fries. — Hostivice.
Strmělka červíčková — Clitocybe vermicularis (Fr.) Quél.

18. Havelková: Sadovka (podtrnka) — Entoloma clypeatum L. — Mokropsy.

18. Neuman: Sadovka (podtrnka) — Entoloma clypeatum L. — České Budějovice.
Závojenka hlohová — Entoloma majale Fries.

18. Panešová: Čirůvka májovka — Trich. gambosum Fr. — Kokořín.

18. R. Hladíková: Žampion luční — Psalliota campestris L. — Roblín.
Čirůvka májovka — Trich. gambosum Fr. — Roblín.

20. Sládečková: Čirůvka májovka — Trich. gambosum Fr. — Bořanovický les.

R. Hladíková

Cena tohoto sešitu Kčs 10,—